

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896. Andra Kammaren. N:o 34.

Fredagen den 24 april.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande april.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

1:o) Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr Johan Nilsson i Skrafvelsjö lider af akut bröstkatarr och derigenom är under de närmaste dagarne hindrad att närvara vid kammarens sammanträden, intygar,

Stockholm den 24 april 1896,

P. J. Wising,
Med. dr.

2:o) Att herr riksdagsmannen S. Bromée på grund af sjukdom (Influensa) är förhindrad att under de närmaste dagarne bevista riksdagsförhandlingarna, intygar

Stockholm d. $\frac{24}{4}$ 96

John C:son Sutthoff,
leg. läkare.

§ 3.

Föredrogos och bordlades för andra gången:
konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 9 och 10; samt
statsutskottets utlåtanden n:is 41, 42, 43 och 44.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *P. Waldenström* under två dagar från och med denna dag.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta stats-, banko- och lagutskottets memorial, n:o 4, angående ersättning åt sammansatta stats-, banko- och lagutskottets sekreterare;

bevillningutskottets memorial, n:o 24, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets memorial, n:o 18, angående afgörandet af frågan om tillämpning redan under innevarande år af de förhöjda tullsatserna å flåsk.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande inkomna förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nemligen:

från Riksdagens kansli:

n:o 25, angående tillägg till kongl. förordningen angående förbud för barn att nattetid idka viss försäljning m. m. den 10 juli 1891; och n:o 26, angående föreskrifter i syfte att vid slagt af hemdjur minsta möjliga lidande måtte tillfogas djuren; samt

från statsutskottet:

n:o 28, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af ett jordområde i Djeknehytteroten i Avesta socken af Kopparbergs län,

n:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af länsmansbostället $\frac{1}{4}$ mantal Galtabäck n:o 1 Fösingsgård i Kronobergs län,

n:o 30, angående ersättning till länsmanen N. M. H. Sunding för mistad åklagareandel,

n:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af förra hospitalslägenheten "en tomt vid Säbygatan i Landskrona",

n:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af jord till tvångsarbetsanstalten å Svartsjö,

n:o 33, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Hallsbergs stationssamhälle af ett jordområde från förra militiebestället Berg n:o 1 i Örebro län,

n:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra komministerbostället i Åls församling af Kopparbergs län,

n:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse

till tomt för skolhus af ett område å Tierps södra häradsallmänning i Upsala län, samt

n:o 36, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efter-skänkande af viss del af kronans rätt till danaarf efter snickaren Per Gustaf Rilén.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,⁴⁵ e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Lördagen den 25 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 i denna månad.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr kapten Axel Natt och Dag af sjukdom är hindrad att i dag och närmaste dagar deltaga i Riksdagens arbete, intygas härmed.

Stockholm 25 april 1896.

Tor Lamberg,
leg. läkare.

§ 3.

Anmälles och godkändes sammansatta stats-, banko- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 38, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, n:o 21, angående ett tillägg till lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

§ 4.

Efter föredragning af sammansatta stats-, banko- och lagutskottets memorial, n:o 4, angående ersättning åt sammansatta stats-, banko-

och lagutskottets sekreterare, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

§ 5.

Föredrogs och lades till handlingarne bevillningsutskottets memorial, n:o 24, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets memorial n:o 18 angående afgörandet af frågan om tillämpning redan under innevarande år af de förhöjda tullsatserna å fläsk.

§ 6.

*Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.*

Till behandling företogs härefter konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 2 § 4:o och 3 § 10:o tryckfrihetsförordningen äfvensom väckt motion om ändring af 3 § 10:o tryckfrihetsförordningen.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarne hänvisat Kongl. Maj:ts till Riksdagen aflättna proposition n:o 23, deruti Kongl. Maj:t till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlagt förslag till ändrad lydelse af 2 § 4:o och 3 § 10:o tryckfrihetsförordningen.

Under *punkten I* af föreliggande utlåtande hemstälde emellertid utskottet:

“att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts proposition i den del, hvarom i denna punkt är fråga, icke kan oförändrad bifallas, ville antaga att hvilatill grundlagsenlig behandling följande förslag till förändrad lydelse af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen:

§ 2.

4:o) — — — — —
Att ej några ministeriella handlingar — — — — —
femtio riksdaler.
Att sådana kartor, ritningar, planer, beskrifningar och andra handlingar, rörande krigsmagtens ställande på krigsfot och användning till rikets försvar samt militära positioner, kommunikationsleder eller uppfinningar, hvilkas offentliggörande kan medföra våda för rikets säkerhet och om hvilka Konungen i statsrådet förordnat, att de skola hållas hemliga, icke må utlemnas. Den, som i tryck offentliggör sådan handling, straffes, der honom veterligt är, att den bör hemlig hållas, med fängelse från och med en månad till och med två år eller i ringare fall med böter från och med trettio riksdaler sexton skillingar till och med trehundra trettio riksdaler sexton skillingar, och skriften konfiskeras.
— — — — —“

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts

dels af herrar *Dahn*, *Bengtsson* i *Gullåkra*, *Boström* och *Gyllensvärd*, hvilka hemställt:

“att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts proposition i den del, hvarom i denna punkt är fråga, icke kan oförändrad bifallas, ville antaga att hvila till grundlagsenlig behandling följande förslag till förändrad lydelse af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen:

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

§ 2.

4:o) — — — — —
Att ej några ministeriella handlingar — — — — —

femtio riksdaler.

Att mobiliseringsplaner för hären och flottan och planer för deras sammandragning eller samverkan äfvensom kartor och beskrifningar öfver rikets fästningsverk, minförsvar och militära farleder i rikets skärgårdar ej må, sedan Konungen i statsrådet fattat beslut om deras hemlighållande och detta beslut blifvit vederbörligen kungjordt, utan Konungens särskilda tillstånd utlemnas; dock att härigenom konstitutionsutskottets och statsrevisorernas rätt ej inskränkes. Den, som i tryck offentliggör sådan handling, som här ofvan sägs, straffes, der honom veterligt är, att den bör hållas hemlig, med fängelse från och med en månad till och med två år eller i ringare fall med böter från och med trettio tre riksdaler sexton skillingar till och med trehundra trettio tre riksdaler sexton skillingar, och skriften konfiskeras.

dels och af herrar *Elowson* och *Vahlin*, som ansett, det utskottet bort hemställa:

“att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts proposition i den del, hvarom i denna punkt är fråga, icke kan oförändrad bifallas, ville antaga att hvila till grundlagsenlig behandling följande förslag till förändrad lydelse af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen:

§ 2.

4:o) — — — — —
Att ej några ministeriella handlingar — — — — —

femtio riksdaler.

Att mobiliseringsplaner eller till grund för dem liggande handlingar, hvilkas offentliggörande, såsom för rikets säkerhet vådligt, blifvit af Konungen genom i statsrådet fattadt och behörigen kungjordt beslut förbjudet, ej må utlemnas. Den, som i tryck offentliggör sådan mobiliseringsplan eller sådan handling, straffes, der honom veterligt är, att den bör hemlig hållas, med fängelse från och med en månad till och med två år eller i ringare fall med böter från och med trettio tre riksdaler sexton skillingar till och med trehundra trettio tre riksdaler sexton skillingar, och skriften konfiskeras.

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr Elowson: Då den kongl. proposition om förändring i tryckfrihetsförordningen, som nu till afgörande föreligger, först föredrogs till behandling i konstitutionsutskottet, sökte man der från ett visst håll göra den meningen gällande, att den kongl. propositionen borde med en viss jemkning eller ändring bifallas. Denna ändring afsåg, att den bestämmelsen skulle inryckas i tryckfrihetsförordningen, att Konungen skulle fatta sitt beslut om vissa handlingars hemlighållande *i statsrådet* till förebyggande af att det möjligen skulle kunna ske i kommandoväg. Under den fortsatta behandlingen af propositionen inom utskottet gjordes emellertid en annan anmärkning, ursprungligen af formel art, men tillika innebärande någonting väsentligen reelt, nemligen mot sammanställningen i slutet af första punkten af orden: "icke må utlemnas eller i tryck offentliggöras". Det anmärktes, att här äro på samma linie sammanställda två förseelser af väsentligen olika art; den ena att utlemna vissa handlingar, som skola hemlighållas, och den andra att i tryck offentliggöra sådana handlingar. Angående den första af dessa förseelser finnas stadganden i allmän strafflag; och därför ansågs det icke lämpligt, att någon bestämmelse derom intogs i tryckfrihetsförordningen. Denna åsigt vann äfven genklang inom utskottet, i följd hvaraf ock utskottet företog sig att omarbета den kongl. propositionen. Vid denna omarbetning synes mig emellertid, att det begreppsfång, som inrymmer de handlingar och aktstycken, hvilka skulle kunna på grund af Kongl. Maj:ts beslut hållas hemliga, är alltför vidsträckt. Ty sedan utskottet uppräknat vissa sådana aktstycken, slutar utskottet med orden: "och andra handlingar, rörande krigsmagtens ställande på krigsfot och användning till rikets försvar" etc. Det förefaller mig, som om med en sådan formulering regeringen skulle kunna lägga hemlighetens slöja öfver *alla* åtgärder rörande krigsväsendet. "Andra handlingar rörande krigsmagtens användning", heter det i utskottets förslag. Men granskar man räckvidden af detta uttryck, tror jag, att man skall finna, att det är att gå för långt. Ty man lär väl få svårt att komma ifrån den uppfattningen, att alla aktstycken, som finnas i landförsvarsdepartementets, sjöförsvarsdepartementets, arméförvaltningens och marinförvaltningens arkiv, äro handlingar, som röra krigsmagtens användning; och således skulle *alla* handlingar, som innehållas i dessa arkiv, kunna — om Kongl. Maj:t funne så lämpligt — hemlighållas och följaktligen undandragas offentligheten. För min del har jag icke kunnat gå med på en så vidsträckt begränsning af tryckfriheten, och jag tror icke heller, att den är af några skäl påkallad eller för rikets säkerhet nödvändig. Jag har därför tillika med en kamrat inom utskottet afgifvit en reservation, som återfinnes i betänkandet på sidan 18. Af densamma framgår, att vi hufvudsakligen fäst oss vid mobiliseringsplaner, såsom företrädesvis varande af den natur, att de böra hemlighållas. Om jag finge begagna uttrycket "krigsministerium", synes det enligt min uppfattning, att hemlighållas borde sådana handlingar, som förvaras inom krigsministeriet d. v. s. mobiliseringsplaner, som hufvudsakligen äro afsedda för en

eventuel öfverbefälhafvare och röra de dispositioner, han har att träffa, då det är fråga om sammandragning af en större truppstyrka. Men det finnes ju äfven mobiliseringsplaner, som afse samling af mindre truppafdelningar, och hvilka väl rimligtvis icke kunna vara föremål för något hemlighållande. Om t. ex. en kompanichef skall samla sina soldater vid en trossbod eller en jernvägsstation, lär det väl icke vara behöfligt att tillvägagångssättet dervid på något sätt hemlighålles. En mobilisering är ju något, som förekommer i hela den civiliserade världen; och de yttre anordningarne dervid kunna icke för någon vara obekanta. Deremot tror jag det vara af vigt, att de mobiliseringsplaner, som afse en eventuel rörelse af hären i dess helhet, hållas hemliga och icke utlemnas eller i tryck offentliggöras. Men att längre utsträcka omfånget af de aktstycken, som borde hållas hemliga, det skulle enligt min mening kunna vara förenadt med en viss fara. Ty skulle man kunna besluta att hemlighålla icke endast sådana handlingar, som finnas i centralverken i hufvudstaden, utan äfven sådana som öfverlemnas till myndigheter i landsorten, såsom länsstyrelserna, kronofogdar m. m. — med ett ord alla myndigheter, som hafva någonting att beställa med truppers mobilisering — så torde den faran vara för handen, att hemligheten icke kunde bevaras; och det vore en stor olägenhet.

Om jag gör mig den frågan: hvilket är från krigshistorisk synpunkt fördelaktigast, att i förevarande afseende gifva bestämmelserna rörande hemlighållandet af mobiliseringsplaner ett vidsträckt eller ett begränsadt omfång, måste jag svara, att det är fördelaktigast, att gifva dem ett begränsadt. Då en befälhafvare för sin armé i fiendens åsyn, är det alldeles klart, att planen för ett fortsatt opererande dag för dag undergår förändring, beroende derpå, att öfverbefälhafvaren icke på förhand kan beräkna fiendens rörelser. Om det är för mycket detaljerade bestämmelser angående truppens rörelser, kan den faran ligga nära till hands, att det blifver någonting, som binder det fria beslutet hos öfverbefälhafvaren. Om fienden t. ex. gör en rörelse, hvilken framkallar en förändring af planen, då synes det mig, som öfverbefälhafvaren bör hafva fria händer att ändra densamma. Jag tror därför, att det i detta afseende är af vigt, att en mobiliseringsplan icke innehåller för många detaljer.

Nu skulle man kunna säga, att mobiliseringsplaner, om hvilka Kongl. Maj:t fattat beslut i statsrådet, redan förut äro skyddade genom tryckfrihetsförordningen. Men jag och min medreservant hafva gjort ett tillägg, som afser att tillföra några nya bestämmelser till skydd för handlingar, på hvilka mobiliseringsplaner kunna vara grundade. Om det finnes några af underordnade militärmyndigheter utarbetade förslag, som sedermera skulle af Konungen i statsrådet pröfvas, kunde det ju mycket väl hända, att dessa förslag icke hade det skydd i grundlagen, som man skulle anse önskligt. Af denna anledning ha vi i vår reservation tillagt den bestämmelsen: "eller till grund för dem liggande handlingar". Dessa handlingar böra enligt min tanke skyddas genom tryckfrihetsförordningen.

Beträffande de hufvudbestämmelser, som böra i tryckfrihetsförordningen vara gifna angående hemlighållandet af handlingar rörande

*Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

krigsväsendet, bör en skillnad finnas mellan förhållandena i fredstid och i krigstid. De som nu i första afdelningen af betänkandet äro i fråga afse förhållandena i fredstid. Sedermera kommer i ett följande stycke de bestämmelser, som böra gälla för förhållandena i krigstid. Dessa äro, såsom herrarne behagade finna, mycket strängare. I det afseendet har inom utskottet icke rådt någon meningsskiljaktighet. Deremot har i fråga om de handlingar, som böra hemlighållas i fredstid, rådt en rätt stor meningsskiljaktighet. För min del har jag trott, att det förslag Kongl. Maj:t afgifvit, oafsedt den formella anmärkning, som blifvit gjord mot detsamma, har ett för stort omfång; och detta fel vidlåder enligt min tanke äfven utskottets förslag. Det är för många handlingar, som kunna inrymmas under de bestämmelser, utskottet vill intaga uti ifrågavarande mom. i tryckfrihetsförordningen. Skulle således utskottets förslag upphöjas till lag, synes det mig som regeringen, om den ville, skulle kunna trycka hemlighetens stämpel på alla handlingar rörande krigsväsendet och dymedelst undanhålla dem offentligheten. Detta kan jag för min del icke anse ändamålsenligt.

På dessa grunder anhåller jag därför, herr talman, om proposition på afslag å utskottets hemställan i den första punkten och bifall till den af mig och herr Vahlin afgifna reservationen.

Herr Dahn: Herr talman, mine herrar! I likhet med utskottets flertal hafva äfven jag och mina medreservanter ansett, att vissa bestämmelser rörande såväl härens som flottans mobilisering böra hållas hemliga. Men de i detta afseende sväfvande uttryckssätten i den kongl. propositionen hafva gjort, att vi anse, att i dem kan ligga något mera, än hvad förslaget vill gifva sig ut för. Detta har också gjort, att såväl vi reservanter som äfven utskottet många gånger omformulerade våra förslag, innan vi kommo till slutliga resultat.

Såsom bevis för att man kan ha skäl till sådan misstanke, vill jag endast påpeka, att ända sedan år 1887 något dylikt förslag ej framkommit från regeringen. Vi hafva sedan dess haft urtimaförslaget, och vid ett sådant tillfälle kunde man trott, att äfven regeringen skulle hafva varit betänkt på att framlägga något förslag med afseende å föreliggande fråga — men ingenting kom. Vi hafva vidare haft förslaget om requisitionslagarne, som ansågos vara så nödvändiga för härens mobilisering, men ej heller då framkom något förslag i denna riktning angående mobiliseringsplaners hemlighållande. Först *i år* har det kommit fram. Man kommer då lätt att tänka på hvad som passerat under denna riksdag — det är för det första, hvad hela landet känner, dessa egendomligheter eller oegentligheter, eller hvad man nu vill kalla det, från arméförvaltningens sida med afseende å leveranser och beställningar, vidare med afseende å hyresbidragen till underofficerarne vid Oskar-Fredriksborg, med afseende å dagtraktamenten till underofficerare, med afseende å etyleter och bomullskrut m. m. Detta är allt sådana saker, som väckt ett oerhördt uppeende i landet, då det kommit till folkets kännedom, huru det har tillgått i dessa hänseenden. Att då komma fram med en proposition som denna med ett så sväfvande innehåll, som att "sådana handlingar rörande försvarsverket,

hvilkas kungörande kan medföra våda för rikets säkerhet", skola undandragas offentliggörande, kan ju lätt väcka misstankar just i följd af det allt för sväfvande och obestämda uttryckssättet.

För att få en formulering, som vi kunde vara med om, hafva vi afgifvit en reservation, jag och tre andra medlemmar af utskottet. Vi anse nemligen, att äfven i utskottets förslag, som dock är betydligt bestämdare än Kongl. Maj:ts förslag, finnes ett betänkligt uttryck, nemligen de efter uppräknande af vissa handlingar, som böra hemlighållas, tillagda orden: "och andra handlingar". Det är ungefär samma uttryck, som återfinnes i friherre Leijonhufvuds motion år 1893: "dithörande handlingar", i Kongl. Maj:ts proposition: "sådana handlingar", och äfven i den föregående talarens reservation: "till grund därför liggande handlingar". Hvad menas egentligen med dessa uttryck, hvad menas med "till grund därför liggande handlingar"? Man kan väl ej mobilisera, utan att man har ammunition, födoförråd, klädespersedlar m. m. Allt detta skall ju då beställas och anskaffas, och således ligga väl dessa beställningar och leveranser till grund för mobiliseringen; och handlingarne härom äro väl de handlingar, hvarpå mobiliseringen ytterst grundar sig, och utan hvilka man icke kan åstadkomma densamma. Detta är något, som *måste* anskaffas förut; det är något, som icke följer af mobiliseringen utan ligger till grund för densamma. Derfor hafva vi ej kunnat vara med om att här taga in något af dessa uttryck. Jag medger, att från första början, innan vi inom utskottet hunnit studera oss in i frågan närmare, det var flera uttryck, som vi tänkte på och specielt det, som den nästföregående talaren använt i sin reservation; det tilltalade oss mest och syntes oss närmast bestämma, hvad som hörde till en mobiliseringsplan. Men sedermera hafva vi ansett, att vi borde utelemna äfven detta uttryck; vi kommo nemligen till den uppfattningen, att ordet "mobiliseringsplaner" inbegriper i sig alla handlingar med afseende å mobiliseringen, som böra hemlighållas, och detta ansåg äfven en sådan auktoritet som friherre Leijonhufvud; han säger nemligen i sin nämnda motion:

"Jag kommer sedan till det, som upptages i den egentliga mobiliseringsplanen, och vill påminna om ett och annat dithörande. Vi hafva då först personalens fördelning, så att hvar och en kommer på sitt ställe. Vid en fullständig mobilisering måste hvarje man, som är att påräkna i krigstid, veta hvar han skall användas första dagen, och detta gäller ej endast den fast anstälde utan ock beväringssmannen, till hvilken åldersklass han än hör, liksom ock hvar och en, som under en eller annan rubrik är krigsskyldig. Han måste veta, hvar han skall infinna sig vid första kallelsen, under hvems befäl han skall stå och till hvilken corps han skall höra. Hvarje officer har sitt bestämda ställe antingen i ledet vid de stridande trupperna eller vid staben eller såsom kommenderad utom den truppenhet, han i fredstid tillhör. Depoterna skola vara organiserade med sin tillhörande personal och deras förläggning bestämd och beredd; manskapets utrustning med vapen, ammunition, beklädnad och utredning, tross och sjukbehör fullt beräknad och alla behof förutsedda och beredda; behöfvat af hästar och fordon noga beräknadt och sättet för deras hastiga anskaffning bestämdt.

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förfordningen.
(Forts.)

*Ängående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

Vidare må nämnas samlingsorter, marschvägar, utrustning med vapen och ammunition, beslagläggning af jernvägar, särskilda kolonner för ammunition, för skanstyg, för proviant, för kläder, för sjuktransport och fältsjukhus, fästningarnes besättningar och förråd, fartygens utrustning och varfvens förstärkning till full kraft m. m. Allt detta är sådant, som tillhör mobiliseringen och som måste vara på förhand väl beredt och i detalj uppgjort.⁴ Och han säger vidare med afseende å mobiliseringsplaner, som äro under utarbetande, och som böra skyddas af lagen: "I den vägen vill jag svara, att under utarbetande varande mål icke äro tillgängliga för någon. Ett koncept eller ett protokoll, som icke är justerad, kan icke och får icke offentliggöras, det må röra hvad ärendet som helst, utan först sedan det efter föredragning är färdigt, blir det tillgängligt för allmänheten, och detta gäller i än högre grad allt, som rör mobiliseringen, och de delar deraf, som ej få offentliggöras, innefattas dessutom under det förbud, Konungen fattat rörande hela den kategori, hvartill de räknas."

Af hvad jag nu uppläst, synes mig, som om i begreppet "mobiliseringsplan" ligger inbegripet just allt det, som behöfver hållas hemligt med afseende på härens sättande på krigsfot.

För min del skulle jag således hafva kunnat vara med om att ej gå längre än till detta uttryck och utesluta allt uppräknande af hit hörande handlingar. Men då vi från publicistföreningen fått en skrifvelse med uttalad önskan att få närmare detaljeradt hvad här äsyftas, hafva vi äfven sökt göra detta; och som herrarne veta, talar vårt förslag derfor ej blott om mobiliseringsplaner för hären och flottan utan äfven om planer för deras sammandragning eller samverkan äfvensom kartor och beskrifningar öfver rikets fästningsverk, minförsvar och militära farleder i rikets skärgårdar. Vår flotta är ju af den beskaffenhet, att man mest tänker sig densamma operera inomskärs för att i samverkan med hären afvärja landstigningar och dylikt, och derfor hafva vi äfven tagit in detta. Deremot hafva vi ej yttrat oss om kommunikationslederna i allmänhet, och det därför, att, såsom jag här uppläst, en så framstående militär som generallöjtnanten Leijonhufvud anser, att marschvägar äro inbegripna i mobiliseringsplanerna eller i planerna för härens sammandragning och uppmarsch, samt att man således, för att närmare bestämma om kommunikationsleder och jernvägar i sin helhet och den attiralj eller de leveranser och beställningar, som kräfdes för dessa jernvägar med afseende å den rörliga materielen, alls icke behöfde röra dervid, och således ej heller här något missförstånd skulle behöfva uppkomma med afseende å huru mycket som skulle undandragas såväl statsrevisorerna som andra personer, som vilja göra sig underrättade just med afseende å dylika leveranser.

Det är naturligtvis icke möjligt att närmare specificera allt, som här skulle kunna tagas in. Utskottet har t. ex. tagit in något sådant som uppfinningar. Naturligtvis kunde vi ej ha något emot, att detta kom in, men vi resonerade som så, att viktiga uppfinningar inom det militärtekniska området ju äro uppfinnarens egendom, och han säljer dem vanligen till alla, som vilja köpa dem. Vi hafva ju sjelfva köpt den mauserska uppfinningen med afseende å gevären och betala 2 kronor

50 öre för hvarje gevär, som göres efter den modellen. Derför ansågo vi, att dessa uppfinningar äfven kunde inbegripas under mobiliseringsplanen.

Nu säger man, att om man ej tager detta Kongl. Maj:ts förslag, så faller frågan, ty någon sammanjemkning kan det ej blifva tal om. Ja, det vill jag då säga på förhand, att förr vill jag, att hela denna fråga skall falla, än att en sammanjemkning skall komma till stånd, gående derpå ut, att vi skulle komma att skänka något efter med afseende å innehållet i den reservation, som jag och mina meningsfränder framlagt. Ty håller man så strängt på det kongliga förslaget, att man ej kan jemka med sig och gå in på hvad vi reservanter här föreslagit, anser jag detta vara ett ytterligare bevis derpå, att den kongl. propositionen just innehåller något annat och mera, än hvad den ger sig ut för.

Herr grefve och talman! Jag ber att få yrka bifall till den af mig samt herrar Bengtsson, Boström och Gyllensvärd aflemnade reservation.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt: Herr grefve och talman! Mine herrar! Då konstitutionsutskottet närmare utvecklat den grundtanke, som återfinnes i det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget till lydelse af ifrågavarande moment i § 2 tryckfrihetsförordningen, synes man från regeringens sida böra uttala dess uppfattning angående denna närmare utveckling. Enligt min uppfattning har detta konstitutionsutskottets förslag erhållit en sådan lydelse, att det dermed åsyftade ändamålet vinnes, och att följaktligen regeringen mot det från konstitutionsutskottets sida framlagda förslaget ej bör hafva något att erinra.

Nu har den siste talaren framhållit åtskilliga punkter, i hvilka den reservation, hvari han instämt, skiljer sig från det af utskottet framlagda förslaget. Till en början har han dervid anfört åtskilliga omständigheter, som skulle utvisa, att reservationen, ehuru den i sak icke skilde sig från utskottets förslag, i fråga om redaktionen i vissa afseenden vore att föredraga framför utskottets. Nu är enligt min uppfattning förhållandet det motsatta i fråga om den första delen af utskottets och reservanternas förslag; utskottets redaktionsförslag, fastän det icke i sak går längre än reservanternas, synes dock medföra den fördelen, att det är tydligare och klarare hvad utskottet har menat och hvad den blifvande lagen kommer att i detta afseende innehålla.

Det är naturligtvis i denna punkt af största vikt, att de bestämmelser, som nu af Riksdagen antagas och sedermera i behörig ordning blifva grundlag, äro så affattade, att icke från början skiljaktiga meningar om hvad deri innehålles uppstå af den anledning, att lydelsen af stadgandet ej kan anses lemna tillräcklig ledning för frågan, huru detsamma rätteligen skall tolkas. Det förefaller mig, som i det afseendet konstitutionsutskottets pluralitets förslag är väsentligt tydligare än reservanternas. Vi hörde nyss en af reservanterna tyda sitt förslag på ett sätt, som, efter hvad jag tror, äfven skall komma att följas, men i redaktionen ligger ej tillräcklig säkerhet därför, att icke en annan tolkning, åtminstone från några personers sida, kommer att söka göra sig gällande; tvister och stridigheter kunna följaktligen lätt upp-

*Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

stå om hvad detta lagbud verkligen innehåller samt påståenden framställas, att Kongl. Maj:t icke tillämpat lagbudet rätt. Detta bör då, så vidt ske kan, förebyggas genom affattningen af ifrågavarande grundlagsbestämmelse.

Medför å ena sidan affattningen af lagbestämmelsen, sådan den af utskottet blifvit föreslagen, fördelen att vara tydligare än reservanternas förslag, synes å andra sidan den af utskottet valda lydelsen vara tillräckligt tydlig för att förekomma den misstolkning af lagbudet, som reservanterna anfört såsom möjlig. De säga, att de frukta för "att antagandet af någotdera af nämnda förslag kan leda derhän, att ej blott den rätt att taga kännedom om handlingar rörande beställningar och leveranser för statens behof, hvilken för närvarande tillkommer hvem det önskar, mer än nödigt inskränkes, utan att äfven konstitutionsutskottets och statsrevisorernas rätt kan komma att kringskäras."

Jag vädjar till dem af herrarne, som sysselsatt sig med lagtolkning, huruvida icke den lydelse, som utskottet gifvit åt ifrågavarande moment, är tillräckligt tydlig för att förebygga en sådan misstyndning, som att kontrakt om leveranser och beställningar skulle vara undandragna den fria granskningen. Det heter ju i lagtexten: "Att sådana kartor, ritningar, planer, beskrifningar och andra handlingar, rörande krigsmagtens ställande på krigsfot och användning till rikets försvar samt militära positioner, kommunikationsleder eller upphäningar, hvilkas offentliggörande kan medföra våda för rikets säkerhet och om hvilka Konungen i statsrådet förordnat, att de skola hållas hemliga, icke må utlemnas."

Dermed föreställer jag mig, att en tillräckligt tydlig karakteristik af de handlingar, hvilka icke få utlemnas, är gifven, för att man icke behöfver befara, att Kongl. Maj:t i statsrådet skall förklara, att kontrakten om leveranser och dylikt skola vara undandragna den granskning, som någon vare sig publicist, riksdagsman eller annan skulle kunna önska att egna desamma.

Ett tillägg, som reservanterna gjort — nemligen det att beslutet skall vara vederbörligen kungjort — synes dessutom vara tvetydigt och medföra osäkerhet i uppfattningen om hvad dermed skall menas. Det naturliga är, att, sedan Kongl. Maj:t funnit, att en viss handling uppfyller de vilkor, som i detta moment äro angifna, Kongl. Maj:t i statsrådet förklarar, att handlingen icke får publiceras, och att sedermera till vederbörande embetsverk utfärdas ett kongligt bref derom, att denna handling är af beskaffenhet att ej få offentliggöras, samt att derefter, då någon kommer och begär att få se denna handling, embetsmannen framvisar det kongl. bref, som med stöd af detta lagbud förbjuder handlingens offentliggörande. Detta är, förmodar jag, allt det kungörande, som i det speciella fallet är behöfligt för att icke någon tvekan skall uppstå, huruvida vederbörande är befogad att vägra utlemna en handling, hvarom man begär att få taga kännedom.

Hvad åter konstitutionsutskottets och statsrevisorernas rätt vidkommer, så synes det mig ligga i öppen dag, att den af utskottet föreslagna lydelsen af ifrågavarande moment icke i någon mån gör något intrång på konstitutionsutskottets rätt att erhålla kännedom om alla

de handlingar, utskottet behöfver för att fullgöra den utskottet åliggande granskning af statsrådsprotokollen, eller på statsrevisorernas rätt att taga kännedom om de handlingar, som äro nödvändiga för granskning af statsverkets räkenskaper. Det står i strid mot de regler, som tillämpas vid redigering af lagar att — såsom här skett — utan behof intaga en bestämmelse derom, att genom ifrågavarande stadgande konstitutionsutskottets och statsrevisorernas rätt ej inskränkes. Ty en sådan inskränkning *kan* icke vara åsyftad och följer icke heller af den af utskottet föreslagna lydelsen.

Det förefaller mig vara uppenbart att — då nu Riksdagen anvisat betydande medel till landets försvar — lika nödvändigt som det är att användningen af dessa medel undergår granskning ur synpunkterna af behörigheten utaf medlens användning och rättigheten utaf deröfver förda räkenskaper af statsrevisorerna och Riksdagen, lika nödvändigt är det äfven, att sådana delar af försvarsverket, hvilkas hemlighållande för fienden i ett eventuelt krig är af största vigt, icke genom en bristfällig lagstiftning blifva röjda.

Den af utskottet föreslagna lydelsen af ifrågavarande lagbud synes vara afpassad på ett sådant sätt, att den å ena sidan tager tillräcklig hänsyn till nödvändigheten att hemlighålla vissa delar af försvarsverket, under det att den å andra sidan icke sträcker detta hemlighållande så långt, att derigenom något missbruk skulle kunna skyddas eller den allmänna meningen sakna tillfälle att erhålla tillräckligt tillförlitliga och noggranna uppgifter om de delar af försvarsväsendet, som böra falla under dess domvärjo.

På dessa skäl vågar jag hoppas, att andra kammaren kommer att godkänna det af konstitutionsutskottet framlagda förslaget.

Herr Ljungman: Då herr Dahn slutade sitt anförande med den upplysningen, att han fäste så synnerlig vigt vid sin reservation, att han icke kunde gå in på någon som helst sammanjemkning, i händelse att kamrarna stannade i olika beslut, utan att han hellre såge, att frågan för denna gång förfölle, skall jag be att något få granska hans reservation.

Hvad som genast faller i ögonen, när man jemför utskottets och herr Dahns förslag, är, att utskottet utgått från att vissa handlingar af angifvet slag skall Konungen ega rätt förklara böra hemliga hållas, medan herr Dahns och hans medreservanterns förslag deremot innehåller, att *alla* handlingar af ett visst slag skola vara hemliga, men att Kongl. Maj:t eger att derifrån göra undantag. Detta gör, att de ord, som finnas i herr Dahns reservation, och som innehålla, att Konungens beslut skall fattas i statsrådet, och att detta beslut skall vara kungjort, äro utom i fråga om tidningspressen alldeles betydelselösa. Ty det är själfklart, att Konungens beslut om *hvarje* lag skall fattas i statsrådet, och att *hvarje* lag skall på vanligt sätt kungöras i svensk författningssamling samt uppläsas från predikstolen, och reservationens bestämmelse innebär i verkligheten blott, att lagens i fråga föreskrifter skola tillämpas, sedan kungörelse derom utfärdats. Deremot har herr Dahn ej sagt något om huru Kongl. Maj:t skall fatta sitt beslut om medgifvande af undantag, utan han vill utan

*Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förfordningen.
(Forts.)*

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

vidare åt Kongl. Maj:t öfverlåta denna rätt. — Jag anser det således för gifvet, att dervidlag utskottets förslag både i allmänhet och för tidningspressen är *bättre* än reservationen, ty tydligt är, att bland dessa handlingar är det många, som alldeles icke behöfva hållas hemliga. Och då är det i synnerhet för tidningspressen bättre, att Kongl. Maj:t får fatta beslut om och specificera *hvilka* som skola vara hemliga, än att grundlagen skall förklara *alla* hemliga och Kongl. Maj:t sedan skall ega bevilja särskilda undantag från den allmänna regeln.

Slutligen står i reservationen taladt om konstitutionsutskottets och statsrevisorernas rätt att utfå de för deras granskning behöfliga handlingar. Den saken är redan bemött från statsrådsbänken, men jag skall ändock be att få lemna några upplysningar. Här föreligger synbarligen en felskrifning, ty konstitutionsutskottet har *alldeles icke* med arméförvaltningens och generalstabens handlingar och verksamhet att beställa, utan det är statsrevisorerna och *statsutskottet*, som granska denna del af förvaltningen. Konstitutionsutskottet har som bekant blott att granska de inför Konungen i statsrådet förda protokoll och i vissa fall äfven protokollen i ministeriella och kommandomål. Nu finnes i grundlagen alldeles tydligt bestämdt, *hvilka* handlingar som konstitutionsutskottet har att utfå, lika väl som *hvilka* handlingar statsutskottet har rätt att fordra. Man behöfver då ej vara ängslig för att några inskränkningar genom ifrågavarande stadgande härvidlag skola göras, ty det är alldeles uppenbart, att de undantag, som 4:de punkten innehåller, blott afse *utlemnande till allmänheten*, men icke utlemnande till Riksdagen. Därför har äfven konstitutionsutskottet hvarje år utbekommit alla de protokoll, som det behöfver för sin granskning, liksom äfven statsutskottet och statsrevisorerna utfått de handlingar, som de behöft för fullgörande af sitt uppdrag. Skulle man införa något om denna sak i tryckfrihetsförordningen, finge man göra detta i en generell bestämmelse, som icke afsåg dessa blott militära handlingar, utan äfven andra handlingar, som behöfvas för Riksdagens granskning, ty eljest kunde man misstyda saken så, att t. ex. hvad som omtalas i tryckfrihetsförordningen uti de två näst föregående styckena vore undantaget från vederbörande utskotts granskning.

Hvad slutligen beträffar frågan i dess helhet, tror jag, att af alla de förslag, som föreligga, är utskottets det bästa. Någon *absolut* tydlighet och fullständighet kan man naturligtvis aldrig vinna, ty man blir alltid tvungen att utesluta något och blott hänvisa till hvad som ej står uppräknadt genom inskjutande t. ex. af orden "andra handlingar", men detta gäller i ännu högre grad om reservanternas förslag. Ty herr Dahn förklarade sjelf två gånger, att ordet "*mobiliseringsplaner*" vore så vidsträckt, att det inbegrepe allt det, som bör hemlighållas. Då återstår ju ej något, men det är väl bättre att hafva en uppräkning, som åskådliggör hvad man åsyftar, än att använda ett ord, som är så tånjbart, att det kan betyda allt möjligt.

Hvad nu beträffar orden "andra handlingar", så afse dessa hufvudsakligen sådana skrivelser, som aflåtas från generalstaben till officerare och embetsverk samt röra den eventuella mobiliseringen, i händelse att sådan skulle ega rum. Jag finner icke, att uttrycket

gern kan misstydvas derhän, att det skulle kunna syfta på arméförvaltningens räkenskaper och de handlingar, som dermed sammanhänga och som man finner uppräknade i allmänna ordalag i instruktionen för statsrevisorerne.

*Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

Till slut ber jag att få uttala, att det måste ligga synnerligen stor vikt på att icke de betydande uppoffringar, som riket gör för sitt försvarsväsen, må äfventyras genom förkastandet af lagbestämmelser, som äro afsedda att skydda sådana handlingar, som till följd af sin natur böra hållas hemliga, och att man icke derigenom förminskar eller rent af tillintetgör resultatet af allt det arbete och alla de ansträngningar, som på försvarsverket äro nedlagda. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Restadius: Det är en i vår nu gällande tryckfrihetslag fullkomligt enastående bestämmelse, att alla offentliga handlingar med vissa få uppgifna undantag skola vid anfordran hållas för allmänheten tillgängliga och kunna i tryck offentliggöras. Söker man den historiska grunden och upprinnelsen till ett sådant lagstadgande, torde dessa återfinnas i 1766 års tryckfrihetsförordning. Det uppräknande af en mängd handlingar, som der förekommer, har antagligen föranledts af de missbruk, som under frihetstiden gjordes af censorerne, då dessa på förhand skulle genomgå de handlingar, som man önskade få till trycket befordrade, men sedan i allmänhet vägrade att medgifva rätt att trycka dem utan väsentliga ändringar eller förändringar.

Denna i 1766 års tryckfrihetsförordning förekommande uppräknung återkommer sedan i nu gällande tryckfrihetsförordning med något ytterligare fullständigande. De undantag, som härifrån medgifvas, afse egentligen diplomatiska handlingar och handlingar rörande banko- och riksgäldsverken. Men för mig är det tydligt, att handlingar angående försvarsverket äfven borde inrymmas bland dem, som icke vid anfordran kunde uttagas och publiceras af hvem som helst. Att under gångna tider någon skada icke genom saken af en bestämmelse derom försports, torde bero derpå, att det då ej behöfdes så långvariga förberedelser för krig som nu, och att man icke förr hade till allierad elektriciteten, med tillhjälp af hvilken man nu kan öfver land och haf sända underrättelser samtidigt med händelserna sjelfva och någon gång kanske äfven dessförinnan.

Det har äfven inom andra länder än vårt varit en oafslätlig sträfvan att tillse, att de mångåriga förarbeten, som för kriget erfordras, må kunna hemlighållas, på det att icke verkningarna af desamma må omintetgöras genom ett otidigt kungörande af samma handlingar. Då det torde kunna tjena Riksdagen till någon vägledning för dess tillvägagående i förevarande fall att få någon kännedom om den utländska lagstiftningen härvidlag, skall jag i så korta drag som möjligt derom lemna några antydningar.

Jag vänder mig då i första hand till Norge, der väl folkets kraf på frihet blifvit så vidt uppfyllda, som möjligt är. I den norska lagen finnes alldeles intet medgifvande för pressen att få del af offentliga handlingar; och det är i kap. 24 af den norska strafflagen förbjudet

*Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

embets- och tjänsteman att utlemna hemliga handlingar. Emellertid finnes det ej någon speciel föreskrift — såvidt jag kunnat finna — om den embetsmyndighet, som kan meddela bestämmelser om hvilka handlingar som skola hemlighållas och hvilka icke, utan detta synes vara allenast en rent administrativ åtgärd. Om emellertid pressen genom indiskretion eller annorlunda erhåller kännedom om sådana handlingar, så kan, om de kungöras, pressen möjligen blifva beträffad, men detta torde dock vara tvifvel underkastadt. Hithörande bestämmelser i kap. 9 norska strafflagen äro nemligen för mig icke rätt tydliga.

Öfvergår jag åter till Frankrike, der man också tager synnerlig hänsyn till att icke i onödan inskränkningar i friheten göras, finner jag i en fransk lag af 18 april 1886 stadgadt ett straff af fängelse från och med 2 till och med 5 år och böter från 1,000 till 5,000 francs för en hvar embets- eller tjänsteman, som uppenbarar hemliga planer, handlingar och dokument rörande rikets försvarsverk eller statens yttre säkerhet emot främmande magter. — Hvad England angår, har man ju äfven der under århundraden varit synnerligen angelägen om att några onödiga inskränkningar i friheten ej ske. Der finnes emellertid genom en parlamentsakt af 26 augusti 1889 föreskrifvet straff för den, som uppsåtligen delgifver för obehörig person handlingar rörande sjö- och landförsvaret, der han visste, att desamma kungörande vid tidpunkten i fråga ej vore lämpligt. Vidare finnes straff stadgadt för embets- eller tjänsteman, som förbryter sig i sådant hänseende, och detta straff är mycket strängt. Man känner i England alldeles icke någon rättighet för pressen att utfå handlingar af hvilket slag som helst, och enligt den i England gällande sedvanerätten har regeringen full magt att när som helst förklara, att en handling ej får utlemnas, emedan ett sådant utlemnande ej vore lämpligt. Ifrån denna regel gifves det blott ett enda undantag, nemligen för domstol. Men om domaren fordrar att utfå en slik handling, då kan regeringen å sin sida fordra, att domaren skall sammanträda med regeringen till en hemlig rådplägning. Regeringen framlägger härvid sina skäl för att handlingen bör hemlighållas. Godkänner domaren dessa skäl, får handlingen ej utlemnas; godkänner han dem icke, då måste handlingen utlemnas.

I Tyskland stadgar en lag af 3 juli 1893 straff i förevarande hänseende, och någon annan inskränkning i fråga om hvilka handlingar, som skola hemlighållas, finnes icke än den, att deras offentliggörande icke skulle vara lämpligt för försvarsverket. Enahanda stadganden förekomma i Nederländerna, i Österrike, i Schweiz och i Danmark. Ingenstädes finner man några sådana inskränkande bestämmelser, som utskottet här föreslagit, utan i allmänhet meddelas endast den föreskriften, att handlingarna skola hemlighållas, om deras offentliggörande ej är för försvarsverket gagneligt.

Det är på sådant sätt, mine herrar, som man i främmande länder sökt skydda sig för offentliggörande af sådana handlingar, hvilka kungörande skulle komma att tillintetgöra verkan af mångårigt arbete i och för fäderneslandets försvar och värjande.

Då utskottet företog sig att granska Kongl. Maj:ts förslag, voro icke några meningsskiljaktigheter derom rådande, att en lag i hithörande ämne erfordrades. Meningsskiljaktigheterna inom utskottet rörde sig hufvudsakligen om det omfång eller den begränsning, stadgandet i fråga borde erhålla. Visserligen var det för konstitutionsutskottets pluralitet fullt klart, att hvarje uppräknande och detaljerande i en lag är ytterst svårt och bör, så vidt möjligt är, undvikas. Men samma majoritet hade den föreställningen, att ett sådant generellt stadgande, som förekommer i Kongl. Maj:ts proposition, icke skulle komma att antagas, och då konstitutionsutskottet ej ville riskera en sådan eventualitet, vågade sig denna majoritet på att detaljera bestämmelserna sålunda, som de nu förekomma i utskottets utlåtande. Nu har jag med glädje hört herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet här förklara, att ifrån hans sida hinder ej möter för att tillstyrka ett bifall till denna utskottets affattning. Jag vill äfven i detta sammanhang nämna, att utskottet, då det företog sig detta grannlaga värf, rådfrågade sakkunniga personer såväl inom generalstaben som inom Riksdagen, och fick derigenom underrättelse om att utskottets förslag erbjöde sådan säkerhet, som med nödvändighet erfordras. Emellertid tillkommer det icke mig att bedöma, om och i hvad mån utskottet lyckats i denna sin verksamhet; det tillkommer allenast Riksdagen sjelf att bedöma.

Det må nu tillåtas mig att öfvergå till granskning af de reservationer, som fogats till utskottets förslag, och jag skall då be att få kalla den första för herr Dahns och den andra för herr Elowsons.

Den grundväsentligaste skilnaden emellan herr Dahns förslag och utskottets synes mig i första rummet vara den af herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet redan framhållna omständigheten, att herr Dahns förslag icke är så exakt affattadt, att det lämpligen bör läggas till grund för en grundlagsbestämmelse i detta ämne. Det synes mig, som om herr Dahn vid affattandet af detta förslag sökt att nära ansluta sig till vissa militärtekniska begrepp, hvilka nu förefinnas i det militära språket. Genom hans förslag skulle nu kunna åstadkommas, att man icke finge offentliggöra handlingar rörande arméns mobilisering, dess strategiska uppmarsch och dess koncentrerung. Jag skall be att med några ord få redogöra för hvad som menas med dessa båda sistnämnda uttryck. Om t. ex. krigsstyrelsen får veta, att en främmande magt synes vilja rigta ett anfall emot Mälaredalen, då utfärdas order om att regementena skola samlas till arméfördelningar på någon viss punkt inom Mälaredalen. Detta är arméns strategiska uppmarsch. Sedan kommer emellertid underrättelse om att anfallet t. ex. rigtas emot Norrtelje, och en ny order utfärdas då, att arméfördelningarna skola samlas omkring Norrtelje. Detta är en koncentrerung. Med dessa uttryck skulle man väl kunna hjälpa sig fram, ty man kan ju i allmänhet ungefär veta, hvad som menas dermed. Men skall en rätt tolkning i tvöksamma fall ega rum, blir det nödvändigt att anlita den högsta militärmagten för att få underrättelse om hvad som dermed afses. Det synes mig dock icke vara lämpligt,

*Angående
ändrad lydelse
af § 4:o
och § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

att ett lagbud affattas så, att icke allmänheten kan förstå det, utan att tekniskt bildade personer måste klargöra författningens innebörd.

Om detta nu gäller om dessa två uttryck, gäller det i ännu högre grad om det, som afses med ordet *mobiliseringsplaner*. Det har visserligen förut inom utskottet anförts, att en nyckel dertill skulle kunna finnas i det anförande, friherre Leijonhufvud höll vid 1893 års riksdag. Men om man granskar detta anförande närmare, stannar man i den yttersta tvekan om hvad som med ordet *mobiliseringsplan* uti förevarande fall egentligen afses. Friherre Leijonhufvud nämnde, att uti ordet *mobiliseringsplan* kunna innefattas tre särskilda saker. Först höra dit handlingar, hvilka icke kunna hemlighållas, nemligen frågor om stammens organisation, som återfinnas i arméns rullor, om dess styrka, som är känd genom statistiska uppgifter, om beväringens indelning i olika klasser och fördelning på olika vapen, tillgången på befäl och reservbefäl etc. Allt detta hör till mobiliseringsplanen, men är sådant, som icke kan hemlighållas. Vidare uppräknar friherre Leijonhufvud sådana handlingar, som höra till mobiliseringsplanen, hvilka böra hemlighållas, men ej kunna det. Dertill räknar han tillgång på vapen och ammunition, underhåll af armén i fält, jernvägarnes trafikförmåga, fästningarnas och krigsfartygens beskaffenhet m. m. Slutligen kommer han då i tredje rummet till de handlingar, som både böra och kunna hemlighållas.

Om nu denna friherre Leijonhufvuds uppfattning är riktig, hvad menas då med uttrycket *mobiliseringsplaner*, som herr Dahn anför? Herr Dahn går i sitt förslag vida längre, än konstitutionsutskottet funnit lämpligt, i det att i utskottets förslag det föreskrifves såsom vilkor för att Kongl. Maj:t skall kunna förklara en handling böra hemlighållas, att dess offentliggörande kan medföra våda för rikets säkerhet. Denna bestämmelse har herr Dahn ej upptagit, och följaktligen kan det för konstitutionsutskottet — enligt hans förslag — icke blifva möjligt att vidtaga någon åtgärd, derest Kongl. Maj:t skulle finnas i något fall hafva förklarat en handling böra hemlighållas, angående hvilken ett sådant förordnande icke bort ske. Antager man deremot konstitutionsutskottets förslag, får konstitutionsutskottet objektiva grunder att gå efter vid bedömande, om åtgärden öfverensstämmer med grundlagen eller icke, ty utskottet skall då hafva rätt att tillse, om offentliggörandet af en handling kan medföra våda för rikets säkerhet eller ej. Någon bestämmelse derom finnes, som sagdt, icke i herr Dahns förslag.

Utur den uppräknning af handlingar, som böra hemlighållas, har herr Dahn, så vidt jag kan förstå, med orätt uteslutit *militära positioner, kommunikationsleder eller uppfinningar*. Det är alldeles gifvet af den yttersta vikt, att äfven sådana i militärväsendet djupt ingripande angelägenheter hemlighållas, ty der så ej sker, kan nyttan af dem väsentligen förringas.

Vidare har herr Dahn ansett, att särskild kungörelse borde utfärdas angående hvilka handlingar skola hemlighållas. Jag tror, att detta är olämpligt därför, att derigenom uppmärksamheten fästes på en sak, som i och för sig bör hemlighållas.

Jag tror för öfrigt, att det är fullkomligt öfverflödigt att bestämma något sådant, och detta kan med lätthet bevisas derigenom, att hufvudstraffet ju skall ligga på den embetsman, som utlemnar handlingarna, och hvilken naturligtvis skall veta, om den skall hemlighållas eller ej; deremot är den, som på ett eller annat sätt kommer i besittning af en dylik handling, och offentliggör den, straffri, derest det icke kan bevisas, att han egt kännedom om att handlingen borde hemlighållas.

Sålunda är det ansvar, som i ty fall kan ådragas pressen, nästan lika med noll, om icke pressen har reda på att handlingen borde hemlighållas. Men om man har kännedom derom och man detta oaktadt kungör handlingen, så synes mig den enklaste rättsgrundsats fordra, att ett straff därför påläggas, ehuru detta straff, såsom herrarne finna af förslaget, torde inskränka sig till ett minimum i jemförelse med främmande länders stadganden i detta afseende.

Herr Ljungman har redan bemött herr Dahns yttrande beträffande konstitutionsutskottets och statsrevisorernas rätt i förevarande fall, och jag ber därför endast att i allo få ansluta mig till herr Ljungmans anförande i denna del.

Öfvergår jag nu till det af herr Elowson framställda förslaget, så får jag för min del säga, att hellre än jag antager detta förslag, låter jag det vara såsom det nu är, ty herr Elowsons förslag innebär absolut ingenting. Der talas först om "mobiliseringsplaner". Ja, mot detta uttryck kan naturligtvis göras samma anmärkningar, som i detta fall gjorts mot herr Dahns reservation, nemligen att det är så obestämdt och tänjbart, att det icke i lagstiftningsväg gerna kan användas. Men nu kommer jag till något annat, hvilket fullständigt förtager verkan af hvad herr Elowson i detta fall möjligen vill åstadkomma. I hans förslag heter det nemligen: "*mobiliseringsplaner eller till grund för dem liggande handlingar*", *hvilkas offentliggörande blifvit af Konungen förbjudet*. Huru går det då till att uppgöra en mobiliseringsplan? Jo, uppgifter infor dras från vederbörande underordnade myndigheter, och dessa uppgifter samlas sedermera så småningom på en hand, nemligen generalstabschefens. Med ledning af dessa uppgifter utarbetas en plan, hvilken sedan underställes Kongl. Maj:ts pröfning, och först efter det Kongl. Maj:t fastställt denna plan, kan en föreskrift meddelas derom, att de till grund för mobiliseringsplanen liggande handlingar skola hemlighållas. Men innan ett sådant beslut blifvit af Kongl. Maj:t kungjort, kan en hvar person gå dels till generalstabschefen och dels till underordnade myndigheter och taga reda på alla dessa handlingar. Hvad tjenar det då till att sedermera förklara, att dessa handlingar skola hemlighållas? Jag antager exempelvis, att generalstabschefen har uppgjort ett dylikt förslag den 1 april i år och inlemnadt förslaget till Kongl. Maj:t, som emellertid icke fastställer detsamma förrän den 30 april. Under tiden från den 1 till den 30 april kan då hvar och en taga afskrifter af generalstabschefens förslag och offentliggöra detsamma i mångtusende exemplar. Hvad tjenar det då till att sedermera föreskrifva, att denna handling skall hemlighållas?

Såvidt jag kunnat uppfatta herrar Elowsons och Dahns anföranden, hafva de hufvudsakligen stödt sig på att deras förslag skulle inne-

*Ändrade
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

fatta en inskränkning i förhållande till utskottets. Ja, hvad herr Elwsons förslag beträffar, är detta fullkomligt riktigt, ty om hans förslag skulle antagas, är hela detta stadgande öfverflödigt. Hvad åter herr Dahns författningsförslag angår, så vågar jag påstå, att det är otydligt affattadt. Det kan nemligen komma att inträffa, att många flera handlingar, än dem konstitutionsutskottets förslag afser, på grund af den lydelse, herr Dahn vill gifva paragrafen, varda offentliggjorda. Jag är naturligtvis af den åsigt, att så mycket som möjligt af detta bör hemlighållas, och jag skulle därför önskat, att jag kunnat ansluta mig till herr Dahns förslag, då det till följd af sin otydliga affattning kan ge anledning till att derunder hänföra mångt och mycket, men såsom jurist anser jag det vara min ovilkorliga pligt att tillse, att hvarje förslag till lagbud är så klart och tydligt affattadt, att dess tillämpning icke skall möta alltför stora svårigheter. Och när jag utgår från ett sådant åskådningssätt, kan jag alls icke ansluta mig till herr Dahns förslag.

Herr talman! Då det synes mig vara af alldeles oundgänglig vikt, att åtgärder så skyndsamt som möjligt varda vidtagna för att det arbete, som under årtionden pågått hos oss i syfte att vi må vara beredda att försvara oss, då vårt land varder anfallet, ej skall genom otidigt kungörande af försvarsverket rörande handlingar varda tillintetgjordt eller gagnlost, skall jag tillåta mig att yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag, viss som jag är, att antagandet af detsamma skall lända till sann båtnad för vårt land.

Herr Odhner: Man skulle möjligen kunna föreställa sig, att den, som har värden om riksarkivet sig anförtrodd, skulle hafva någon erfarenhet att åberopa beträffande sådana handlingar, som det här är fråga om. Så är dock endast i ringa grad förhållandet. Visserligen förvarar riksarkivet åtskilliga sådana handlingar, men de äro till största delen af äldre datum, de tillhöra historien och hafva sålunda icke något aktuellt intresse. Det finnes likväl en eller annan handling af ifrågavarande beskaffenhet, äfven från senare tider, införd i eller bilagd vederbörande statsrådsprotokoll från landt- eller sjöförvarsdepartementet. Men om dessa enstaka handlingar gällor naturligtvis samma regel som om statsrådsprotokollen, att de icke få offentliggöras, förrän 50 år förflutit efter deras data. Denna utväg att införa en handling i statsrådsprotokollet eller bilägga den detsamma är således, såsom herr justitieministern också i sitt anförande till statsrådsprotokollet anført, den enda, som regeringen för närvarande eger, om den vill undandraga dylika handlingar offentligheten. Det är dock klart, att detta sätt endast i mycket ringa grad kan komma till användning, och äfven om det användes i vida större mån än hittills skett — hvilket jag likväl icke anser kunna eller böra ske — vore saken dermed icke hjälpt. Det återstår nemligen i alla fall åtskilliga handlingar, som likaledes behöfva lagligen skyddas, t. ex. vissa kongl. skrivelser, som grunda sig på en mobiliseringsplan eller en eventuell försvarsplan. Om nu sådana kongl. skrivelser och dylika handlingar blefve tillgängliga för hvem som helst, vore dermed ju äfven sjelfva planen, som

ligger till grund för dessa skrivelser, bekantgjord, och deraf skulle följa, att snart sagdt ingenting af större vikt skulle kunna hållas hemligt. Jag tror därför, äfven jag, att de bestämmelser, som reservanterna här velat göra, måste utsträckas, så att de blifva i ungefärlig öfverensstämmelse med utskottets förslag.

*Angående
ändrad lydelse
af § 4:o
och § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.*

(Forts.)

Ser man t. ex. på herr Dahns m. fl. reservation, så saknas der, vid uppräknandet af sådana handlingar, som skulle hemlighållas, de handlingar, hvilka ligga till grund för försvars- eller mobiliseringsplaner, och äfven sådana, som utgöra en följd af dessa planer. Nu har visserligen herr Dahn i sitt anförande velat göra gällande den mening, att i ordet "mobiliseringsplaner" innefattas sådana dithörande handlingar, som likaledes böra hemliga hållas. Men det är redan påpekadt af föregående talare, att detta kan i hvarje fall blifva föremål för olika tolkning, och det är sålunda en afgjord fördel, att bestämmelserna i detta hänseende äro så noggranna och fullständiga som möjligt.

I herrar Elowsons och Vahlins reservation äro visserligen intagna "de till grund för mobiliseringsplaner liggande handlingar". Men detta uttryck förekommer likväl, såsom herr Restadius redan har framhållit, i ett sådant sammanhang, att dessa handlingar *kunna* blifva tillgängliga för hvem som helst, innan de blifvit af Kongl. Maj:t till offentliggörande förbjudna. I denna reservation talas för öfrigt icke heller om sådana handlingar, som utgöra en följd af en mobiliseringsplan eller en försvarsplan. Båda dessa slags handlingar, de som ligga till grund för eller utgöra en följd af en mobiliserings- eller försvarsplan, behöfva naturligtvis skyddas af lag, såvidt ändamålet med alltsammans skall kunna vinnas. Detta har konstitutionsutskottet åsyftat och, såvidt jag kan finna, äfven i hufvudsak vunnit med sitt förslag.

Det har visserligen anmärkts, att uttrycket "andra handlingar, rörande krigsmagtens ställande på krigsfot" o. s. v. vore allt för vidsträckt samt kunde leda till missbruk. Ja, hade det lyckats för utskottet eller reservanterna att ändå närmare och på fullt tillfredsställande sätt specificera alla dessa handlingar, skulle jag icke vara emot ett sådant förslag. Men jag tror icke, att dylikt låter sig göra bättre eller närmare, än som skett i utskottets förslag.

Reservanterna hafva uttalat vissa farhågor med afseende å konsekvenserna af utskottets förslag i vissa hänseenden. Dessa farhågor hafva emellertid redan blifvit skärskådade af ett par föregående talare, och jag har dertill ingenting att tillägga, utan inskränker mig till att instämma i hvad dessa talare derutinnan anför.

På grund af hvad jag nu anför, och då jag anser det vara af största vikt, att några lagbestämmelser komma till stånd, på det icke många års arbeten för vårt försvarsväsen och de betydande anslag, som derpå blifvit nedlagda, må kunna delvis förspillas genom missbruk i förevarande hänseende, ber äfven jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr Hedin: Den näst siste talaren anmärkte i sitt försök till kritik af herr Dahns m. fl. reservation, att man borde, för att kunna åstadkomma en tillfredsställande redaktion af denna §, handlande

*Angående
ändrad lydelse
af § 2 § 4:o
och § 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

om militära ämnen, vädja till eller anlita — tror jag ordet var — den högsta militära magten. Ja, ungefär något sådant har ju skett, då man har anlitat generalstabschefen för att få en grundlagsparagraf lämplig att framläggas för den svenska Riksdagen, och detta med den effekt, att nu först konstitutionsutskottet i dess helhet och sedan chefen för justitiedepartementet underkänt resultatet af den militära magtens uppträdande såsom grundlagsredaktör.

Samme talare sökte äfven inverka på kammarens omdöme genom att hastigt referera åtskilligt, som han ansåg hit höra, af den utländska lagstiftningen. Men jag befarar, herr talman, att hans studier i det ämnet hafva varit något hastiga och därför också blifvit något ytliga. Hans återopande t. ex. af 1886 års franska lag betyder i detta sammanhang och emot herr Dahns reservation absolut ingenting, därför att den lagens bestämmelser falla inför den första parlamentariska kommission, som af ena eller andra kammaren tillsättes för att verkställa en undersökning af några militära förhållanden. Så är äfven förhållandet i England. Der hände det för några veckor eller kanske månader sedan, att krigsministern svarade på en framställning af en underhus-ledamot om framläggande för underhuset af mobiliseringsplaner och åtskilligt annat försvaret angående, att han svarade, säger jag, på regeringens vägnar, att regeringen icke ville för underhuset meddela mobiliseringsplanerna och planerna för samverkan mellan land- och sjöförsvaret; detta var det enda, som krigsministern ville undandraga underhuset. Men han kan icke göra något sådant undantag i det ögonblick, då en parlamentarisk kommission tillsättes och fordrar att få kännedom om allt detta.

Chefen för justitiedepartementet har kallat utskottets hemställen för en närmare "utveckling" af Kongl. Maj:ts proposition. Jag accepterar med nöje denna benämning. Vi finna, att den högst väsentliga reduktion eller åtminstone rätt betydliga reduktion, som utskottet vidtagit i det obegränsade godtycke, som genom antagandet af Kongl. Maj:ts proposition skulle blifva svensk grundlag, kunnat af chefen för justitiedepartementet betecknas såsom en närmare utveckling. Som sagdt, jag accepterar med nöje denna benämning och uppmanar kammaren att gå litet vidare och ytterligare begränsa detta godtycke genom att acceptera herr Dahns reservation. Chefen för justitiedepartementet har sagt, att utskottets redaktion är klarare än reservanternas. Då han till stöd för detta påstående icke anført någonting, som ens kan utgifvas för att vara ett skäl, så kan jag lemna detta påstående derhän, för att deremot sätta mitt motsatta påstående, att den reservation, som jag nyss nämnde, är klarare redigerad än utskottets förslag.

Han vädjade till dem, som sysselsätta sig med lagtolkning, huruvida det icke skulle vara klart, att genom antagande af utskottets redaktion intet intrång skedde i någons rätt att erhålla de handlingar, som icke kunna af Kongl. Maj:t undantagas, på den grund att deras offentliggörande icke kan vara skadligt för rikets säkerhet, och huruvida det icke vore klart, att konstitutionsutskottet och statsrevisorerna skulle bibehållas vid sin nuvarande rätt. Dertill svarar jag, att jag

skulle känna mig högst olycklig, om jag någon gång i brist på bättre skäl skulle vara tvungen att tillgripa ett så intetsägande som detta. Ty, herr talman, hvad de, som sysselsätta sig med lagtolkning, hafva i denna sak att säga, betyder absolut ingenting; ty hvarken konstitutionsutskott eller statsrevisorer eller någon annan kan gent emot Kongl. Maj:ts påbud, att de och de handlingarna, den och den gruppen af handlingar hädanefter skola hemlighållas, processa sig till någon kränkt rätt genom några juristers hjälp — och då är det alldeles det-samma, om jag har alla dessa juristers mening på min sida, hvilket för öfrigt är högst otroligt, då deras åsikter som bekant äro af mycket skiftande och vexlande beskaffenhet, i synnerhet i grundlagsfrågor.

Vi anvisa, sade chefen för justitiedepartementet slutligen, betydliga summor till landets försvar. Ja, deraf drager jag den slutsatsen, herr talman, att det är mycket angeläget, att Riksdagen icke skänker bort sin och öfrige svenske medborgares goda rätt att kontrollera, huru dessa betydliga summor blifva använda.

Det, som mest faller i ögonen i denna kongl. proposition — och det gäller äfven om konstitutionsutskottets modifierade förslag — det, som gifver hela den nu uppkomna frågan dess karakter, det är den frappanta oemotsvarigheten emellan det uppgifna, det föreburna ändamålet och för detta ändamåls uppnående anlitate medel. Med andra ord, det mest i ögonen fallande är, att man föreslagit en sådan inskränkning af den nu gällande offentlighetsregeln i vår tryckfrihetsförordning, som icke i någon mån försvaras eller förklaras genom det uppgifna ändamålet: trygghandet af rikets säkerhet, utan tvärtom är sådan, att antagandet af detta kongl. förslag vore ett hugg mot rikets säkerhet, därför att derigenom skulle man komma derhän, att det i ännu högre grad, än hittills alltför många gånger varit fallet, blefve möjligt att lemna försvarets angelägenheter i vårdslösa och odugliga händer. Det är innebörden af Kongl. Maj:ts förslag!

När frågan väcktes 1893, var motionären en högre militär, som förestått ett af våra försvarsdepartement. Det går då väl icke för sig att påstå, att han skulle alldeles sakna omdöme om hvilka handlingar i rikets säkerhets intresse till äfventyrs böra undantagas från tryckfrihetsförordningens offentlighetsregel. Nå väl, hvad är det nu, som chefen för generalstaben haft att invända mot friherre Leijonhufvuds förslag? Han har haft ingenting annat att invända, än att det finnes åtskilliga handlingar, som strängt taget icke kunde hänföras under "mobiliseringsplaner" eller "dithörande handlingar", men som likväl vore af den beskaffenhet, att de i likhet med "dithörande handlingar" också borde från offentligheten undantagas. Detta är allt, hvad han anmärkt. Nå väl, det fel, som man borde afhjelpa — såvida det var ett fel — i friherre Leijonhufvuds förslag, det vore således detta, att ändra uttrycket så, att dessa af generalstabschefen påpekade handlingar äfven komme in under hemlighetspåbudet, såvida man nemligen med förslaget till en inskränkning i den sedan år 1810 af vår grundlag hägnade offentligheten icke haft andra och vidare gående syftsmål, än man sjelf vågar vidkännas. I stället — hvad gör man? Man skrifer ett bemyndigande för Kongl. Maj:t att från offentligheten undantaga alla,

*Angående
ändrad lydelse
af § 2 § 4:o
och § 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

utan undantag alla landets försvar rörande handlingar, för så vidt Kongl. Maj:t finner för godt att hysa eller åtminstone uttala den mening, att deras offentliggörande kan vara för rikets säkerhet menligt, d. v. s. man föreslår icke ett efter det uppgifna ändamålet, rikets säkerhet, afpassadt undantag från offentlighetsregeln, utan man föreslår upphäfvandet af denna offentlighetsregel, och det till den grad fullständigt, att hvar enda papperslapp, som på något sätt kan anses angå rikets försvarsverk, och som någon vederbörande af någon anledning, äfven den mest inavouabla, kan anse önskligt att hemlighålla, också kan blifva offentligheten undanryckt. När man går till väga på sådant sätt, så utmanar man rent af misstanken om vidare gående ändamål, än man sjelf vidkännes.

Om nu åtskilliga ledamöter af denna kammare anse sig icke hafva anledning att af den nuvarande regeringen befara ett sådant missbruk, så är det dock deras ovilkorliga pligt såsom lagstiftare att göra sig den frågan: hvilken verkan, hvilken tillämpning kan detta påbud framdeles och när den nuvarande regeringen, till hvilken de sätta full tillit, har betalt sin tribut till den politiska förgångelsens lag — det är deras pligt att göra sig den frågan, huru o begränsad tillit de än må sätta till den nuvarande regeringen — hvilken verkan kan en sådan paragraf som den af Kongl. Maj:t föreslagna leda till beträffande kontrollen öfver *statens stora affärstransaktioner*? Det torde icke vara ur vägen att här något besinna detta, och jag skall tillåta mig att belysa det, dels med åberopande af en paragraf i det förslag till en helt ny presslag, som af Kongl. Maj:t framlades år 1887, dels med åberopande af ett nytt, mycket märkvärdigt och för vederbörande mycket besvärligt officiellt dokument.

I det förslag till en helt ny presslag, som Kongl. Maj:t aflät till 1887 års Riksdag, förekom bland annat en helt ny paragraf, den sjunde, som stadgar: "Angående utlemnande af handlingar rörande patent, så ock om utlemnande från post- eller telegrafverket af försändelse eller telegram, eller från postverket, tullverket eller statens jernvägstrafikförvaltning eller beskattningsmyndigheter af handlingar, hvilka röra enskildes affärsförhållanden, gälle hvad särskildt är eller varder stadgadt." Jag skall be, att kammaren behagade fästa uppmärksamheten vid hvad jag läste upp: "från postverket, tullverket eller statens jernvägstrafikförvaltning af handlingar, hvilka röra enskildes affärsförhållanden". I motiveringen af denna del af lagen heter det: "Det är nödigt, att, när staten uppträder såsom idkare af industriell verksamhet, dess kunder behandlas med den diskretion och grannlagenhet, hvarpå man hos enskilde i dylika förhållanden anser sig hafva ovilkorligt anspråk" — — — Paragrafen innehåller intet annat än hvad som redan nu tillämpas, ehuru behörigheten af denna tillämpning kan vara tvifvel underkastad.

Jag skall här i förbigående och endast med ett par ord göra några reflexioner, hvartill denna paragraf med dess motivering gifver anledning, nemligen att man under skenet af omsorg om hemlighållandet af enskildes affärsförhållanden fördöljer, att man på samma gång hemlighåller *statens affärsförhållanden*, för så vidt de tillvaratagas af

tullverket, postverket eller statens jernvägstrafikförvaltning. Ty det är alldeles tydligt, att en affärstransaktion mellan en enskild å ena sidan och post- eller tullverket eller jernvägstrafikförvaltningen å andra sidan är icke blott den enskildes affärstransaktion med staten, utan äfven en statens affärstransaktion med den enskilde, och vore det uteslutande en enskild affärstransaktion, så funnes det icke ett enda ord derom i postverkets, tullverkets eller jernvägstrafikförvaltningens handlingar, och då behöfdes det icke att stadga i tryckfrihetsförordningen om diskretion i förhållandet till den enskilde. Det är således undersken af omsorg om de enskildes affärer, som man söker undandölja, att man vill förhemliga sättet, på hvilket statens affärer skötas af de tre nämnda verken. I förbigående anmärkt — denna paragraf talar icke om, hvem det skulle vara, som egde att bestämma, hvad som skulle vara föremål för diskretion i dessa verk, utan synes lemna öppet åt Kongl. Maj:t att derom förordna. Men det märkligaste och hufvudsakligast belysande för nu föreliggande fråga, det är, att i denna 7 §, der man vidtagit nödiga åtgärder för att hemlighålla postverkets, telegrafverkets och jernvägstrafikförvaltningens transaktioner, der nämnes ingenting om ett par andra administrationer, hvilkas affärer äro vidlyftigare och större än till och med sjelfva jernvägstrafikstyrelsens, ja, större till och med än de tre nämnda statsförvaltningsinstitutionernas tillsammans — nemligen *landt- och sjöförsvarsförvaltningarna*. Skulle det således icke vara nödvändigt, torde någon fråga, att beträffande enskildes affärstransaktioner med landt- och sjöförsvarsförvaltningarna iakttaga den diskretion, som man anser sig pligtig att iakttaga i afseende å enskildes affärer med posten, telegrafen och jernvägsförvaltningen? Jo bevars, svaret är helt enkelt detta, att man behöfde icke tala om landt- och sjöförsvarets administration i 7 §. Nej, man hade en bättre utväg att, utau att på förhand låtsa om något, utan att på förhand väcka sofvande björn, vinna samma ändamål med afseende på landt- och sjöförsvaret, nemligen genom 8 § 3 mom. af 1887 års förslag, hvilket medgifver åt Kongl. Maj:t att utfärda ett absolut och oinskränkt förbud rörande alla handlingar, som angå försvarsverket. Detta är en bestämmelse alldeles likartad med den af Kongl. Maj:t i år framlagda. Det är således icke värdt, det tjenar icke till något, herr talman, att söka slå blå dunster i ögonen på en, det tjenar till intet att söka dölja, att hvad man med den framlagda paragrafen åsyftat är icke blott att undandraga från offentligheten sådana handlingar, som kunna med mer eller mindre skäl anses farliga för rikets säkerhet, utan äfven att absolut undandraga från offentligheten alla försvarsverkets, alla landt- och sjöförsvarets affärstransaktioner rörande handlingar. Det är effekten af denna paragraf, likasom det skulle hafva blifvit effekten af ett antagande af 1887 års förslags 8 § 3 moment.

Nu säger man naturligtvis, att Kongl. Maj:t icke enligt det afgifna förslaget har befogenhet att från offentlighet undantaga några andra handlingar än dem, hvilkas offentliggörande skulle vara för rikets säkerhet menliga. Ja, deröfver är Kongl. Maj:t allena domare! Det är svaret på den anmärkningen, och intet annat behöfves. Om jag

*Ängående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förelörlningen.
(Forts.)

tycker, om Riksdagen tycker, om statsutskottet tycker och om statsrevisorerna tycka, att publicerandet af de och de handlingarna icke kan vara vådligt för rikets säkerhet, så hafva de sin mening, men Kongl. Maj:t har en annan mening, och *den* meningen blir den gällande enligt den föreslagna grundlagsparagrafen, och deremot finnes icke något remedium. Det är farligt att föreställa sig, att i ömtåliga fall, der det icke gäller rikets säkerhet, men väl åtskilliga Hans Majestät Konungens högt uppsatta tjenares säkerhet, han skulle sjelf onödigtvis lägga band på den oinskränkta magt, som Riksdagen genom den föreslagna lagförändringen skulle komma att lägga i Hans händer. Vi skola litet närmare se på hvad det betyder, att Kongl. Maj:t blott skulle ega rätt att förbjuda offentliggörandet af sådana handlingar, hvilkas offentliggörande är för rikets säkerhet menligt. Det är förmodligen för de flesta bekant, att det icke så sällan torde inträffa, att offentliga handlingar, handlingar, som obestriddigen äro offentliga enligt nu gällande lag, icke, på sätt tryckfrihetsförelörlningen föreskrifver, genast och utan tidsutdrägt stå till buds för den, som inffinner sig i vederbörande verk för att om dem taga kännedom. Det händer, att han får det svaret, att handlingarna icke för närvarande äro tillgängliga, ty de äro hemtagna till den eller den embetsmannen och dylikt. Ja, det händer, att man svarar — det har hänt mig, och då misstänker jag, att värre saker kunna hända andra — att man icke kan få reda på handlingarna. Det var t. ex. händelsen med en berättelse af en person, som af Kongl. Maj:t skickades till utlandet för ett visst ändamål; berättelsen var af den beskaffenhet, att höga vederbörande hade all anledning att frukta för att folk skulle få läsa ett sådant elände.

Jag skulle också kunna berätta om hvad som vederfors en ledamot af Första Kammaren — han är nu bortgången — som en gång uppehölls mycket länge, om jag minnes rätt, i sex veckors tid. Det gälde den gången handlingar rörande den mest bedröfligt beryktade af alla svenska jernvägskoncessioner. Han uppehölls, det var i civildepartementet, så länge, ty han var en beskedlig man, att, då handlingarna äntligen stodo honom till buds, det var för sent för att han skulle af dem kunna draga den åsyftade nyttan. Nå väl, efter antagande af den af Kongl. Maj:t nu framlagda paragrafen inträffar följande. En riksdagsman eller en tidningsman får kännedom om sådana förhållanden som t. ex. de numera mycket namnkunniga leveranserna i fjol. Han begär att få se handlingarna, men får till svar: för närvarande äro de icke tillgängliga, ty chefen har dem hemma, eller något dylikt, men om två eller tre dagar skola de finnas, om monsieur då vill komma igen. På den sålunda utsatta tiden kommer monsieur igen, och då får han följande svar af registratören: "Det var mycket ledsamt, att jag icke visste, att de handlingar, som ni begärde, redan af Kongl. Maj:t förklarats för hemliga." Det har man nu hunnit arrangera under de dagar, han gick och väntade.

Nu vill man säga: Ja, men det är ju icke möjligt, att Kongl. Maj:t kan falla på den idén att förklara för hemligt ett leveranskontrakt. Man skall icke gifva mig det svaret. När jag i armé-

förvaltningens intendentsdepartements skrivelse af den 4 februari 1896 till Kongl. Maj:t läser: "Härtill kommer, att, med hänsyn till den vid tiden för persedlarnas beställning rådande önskvärdheten af deras snara fullbordande, arméförvaltningen fann sådana *särskilda omständigheter föreligga, som icke tillstodde, att arbetet gjordes till föremål för allmän täflan, hvarför arméförvaltningen*" etc. När jag vidare läser, att arméförvaltningens tillvägagående måste bedömas med hänsyn till de förhållanden, under hvilka åtgärden vidtogs och att "det är just med hänsyn till dessa, som arméförvaltningen *pröfvat olämpligt att till anskaffning af hela det antal persedlar, som borde på en gång anskaffas, anlita allmän kungörelse för anbuds infordrande eller auktion*", eller vidare: "Arméförvaltningen kan likväl af flera skäl *ej här ingå i närmare redogörelse för de orsaker, som nödvändiggjorde anskaffningens skyndsamma bedrifvande, utan måste arméförvaltningen* inskränka sig till att underdånigst framhålla, att en riktig pröfning af förenämnda handlingssätt kan företagas blott af den, som eger fullständig kännedom om ställningens beskaffenhet, om arten och omfattningen af den uppgift, som skulle af arméförvaltningen lösas, och om de svårigheter, med hvilka en *hastig persedelansskaffning, i synnerhet då offentlig kungörelse icke anses böra anlitas, här i landet är förknippad*"; när jag läser allt detta, då frågar jag: hvem tviplar uppå att, om man haft en grundlagsparagraf, sådan som den Kongl. Maj:t nu framlagt till Riksdagens påseende, och om man ansett sig hotad med upptäckter angående dessa leveranser och dessa leveransers ändamål, hvem, säger jag, skulle då tvipta på att det skulle hafva gått i en handvändning att af Kongl. Maj:t utverka så många hemlighetsförbud, som man kunnat önska till skydd, icke för riket, utan till skydd för vissa mer eller mindre högt uppsatta personer.

*Ändrade
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

Kongl. Maj:ts proposition syftar längre än det uppgifna ändamålet. Detta är, ehuru i mindre grad, förhållandet äfven med utskottets hemställan. Jag vill nu öfvergå till reservationerna. Båda reservantgrupperna hafva i ett hänseende på enahanda sätt icke oväsentligen förbättrat förslaget, i det afseendet nemligen att de fordra, att ett Kongl. Maj:ts beslut om hemlighållande af vissa handlingar, för att kunna mot någon göras gällande, skall vara behörigen kungjordt. Detta är i två hänseenden af mycket stor vikt *dels* därför, att om ett af Kongl. Maj:t fattadt beslut om hemlighållande af vissa handlingar eller en grupp af sådana befinnes tydligen gripa utöfver det uppgifna ändamålet, skyddandet af rikets säkerhet, eller hafva tillkommit för andra ändamål, så finnes det, när detta beslut blifvit tillkännagifvet, en möjlighet för den offentliga kritiken och den allmänna opinionen att resa sig upp och möjligen få detsamma återkalladt eller i allt fall hindra en dylik åtgärd för framtiden, *dels ock* för det andra därför, att genom skyldigheten att behörigen kungöra detta hemlighetspåbud man i någon mån kan förebygga sådana manövrer som dem jag nyss talat om såsom möjliga genom antagande af Kongl. Maj:ts eller utskottets förslag, nemligen att, då man finner någon hotad med upptäckt af en mindre behörig handläggning af sina embetsåligganden, man hastigt utverkar ett kongl. påbud om att de eller de handlingarna

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

hädanefter äro undandragna offentligheten. Man hindrar derigenom en sådan der oupphörlig lagstiftning in casu, som afser att skydda icke statens säkerhet, men kanske en departementschef, armé- eller marinförvaltningens eller någon annan militärförvaltnings vederbörande.

Emellertid är denna ändring icke i mina ögon på långt när tillräcklig. Herr Dahns m. fl. reservation innehåller ett annat tillägg, som jag anser icke mindre betydande, nemligen det tillägget, hvarigenom Riksdagens konstitutionsutskotts och revisorers rätt blifvit förbehållen. Jag har nu väl hört sägas, att detta skulle vara öfverflödigt, men därför har icke anförts något annat skäl än en vädjan till de med lagtolkning sysselsatta personer, hvilket, såsom jag redan förut haft äran att anmärka, icke betyder någonting, emedan jag icke har någon lagklok, inför hvilken jag kan processa mig till min rätt, sedan Kongl. Maj:t förklarar en handling hemlig. Då är det för mig det samma både hvad chefen för justitiedepartementet eller hvilken jurist som helst tänker om denna sak. Detta torde vara klart. Att bestämmelsen skulle vara öfverflödig, är en ren löjlighet att påstå. Om man med den begränsade och vilkorliga tillåtelse, som i 105 § regeringsformen är gifven åt konstitutionsutskottet att få taga kännedom om protokollen i ministeriella och kommandomål, jemför det absoluta och oinskränkta förbud, som Kongl. Maj:t genom denna redaktion skulle bemyndigas att utfärda angående hemlighållande af alla till försvarsverket hörande handlingar, som han — icke någon annan — må pröfva böra för rikets säkerhets skull hemlighållas, så läser det väl vara alldeles fullt klart, att man blott behöfver, i fall man verkligen skulle göra sig den mödan att motivera ett nej, hänvisa konstitutionsutskottet att jemföra den rätt, som det har i följd af uttryckligt medgifvande i 105 § regeringsformen, och den rätt, som är utskottet alldeles tydligt afklippt genom den redaktion, som Kongl. Maj:t framlagt. Man skulle blott antaga denna paragraf, och man finge sedermera se, att hvad chefen för justitiedepartementet förklarar sjelfklart är det i en alldeles motsatt rigtning mot hvad han sagt.

Man torde nu fråga: men kanske är det farligt att låta Riksdagens konstitutionsutskott och Riksdagens revisorer behålla den rätt, som de för närvarande ega. Jag vill för min del hoppas, att ingen skall våga sig fram med ett sådant påstående, och visst är, att ett sådant icke bör komma från den regering, till hvars främsta märkesdagar hör den 15 november 1895, då det bekanta Gillingebeslutet fattades. Nämn ända från det nuvarande statskicket grundläggande och till denna tid ett enda exempel på att konstitutionsutskottet eller statsrevisionen beslutat något offentliggörande, som, jag säger naturligtvis icke — kan jemföras med Gillingebeslutet, men som i någon den allra ringaste mån har varit för rikets säkerhet menligt! Och hvad pressen angår, nämn mig, att den har på sitt samvete något sådant som Gillingebeslutet! Den har det icke. Men den kan räkna sig till heder, att den, i den mån sådant nu har varit möjligt, kraftigt medverkat till att undanrödja de onda verkningarna af detta regeringens beslut. Således: att garantier skulle behöfvas mot konstitutionsutskottet, mot statsrevisionen, mot pressen, derom hafva vi ingen erfarenhet.

Deremot finns det erfarenhet nog af att garantier behöfvas, rigtade mot ett helt annat håll.

För den händelse, att kammaren icke skulle finna lämpligast att för närvarande låta hela frågan falla, så skall jag för min del anhålla, att kammaren behagade bifalla den af herr Dahn afgifna reservation, och önskar jag, att i sådant fall kammarens votum måtte blifva uttryckt med en så hög grad af samstämmighet som möjligt, för att det utom kammaren måtte blifva uppenbart, att kammaren med antagande af denna reservation har uttalat sitt ultimatum, och att, om man icke vill acceptera hvad kammaren i och med den reservationen har förklarat sig beredd till, de som tro, att frågans uppskjutande till längre fram är vådligt, må vara visse om att ansvaret faller på dem och endast på dem, som hafva längre gående syften, än de hafva velat offentligen uttala.

Jag anhåller om bifall till herr Dahns reservation.

*Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förfordningen.
(Forts.)*

Hans exellens herr ministern för utrikes ärenden, greve Douglas: Herr greve och talman! Mine herrar! Jag ber att få inlägga den bestämdaste gensaga mot den uppfattning, som den siste ärade talaren har sökt göra gällande, som om med den kongl. propositionen afsetts vare sig införande af ett obegränsadt godtycke eller ett klafbindande af den grundlagsstadgade kontrollen öfver statens medel eller en inskränkning af statsrevisorernas rättigheter eller något som helst annat syfte än just det, som är angifvet i den kongl. propositionen. Den lagstiftning, som här föreslås, är en naturlig följd utaf den under de senare decennierna oerhörda utvecklingen af den periodiska pressen i förening med de stora internationella telegrambyråerna, genom hvilka nu för tiden den allra minsta småsak redan på några timmar kan vara spridd öfver snart sagdt hela Europa. Under sådana förhållanden och varnade för öfrigt af en ofta dyrköpt erfarenhet, hafva de öfriga europeiska staterna ansett det vara nödvändigt att genom lagstiftning skydda sig mot offentliggörande genom pressen af sådana militäriska meddelanden, som det kunde vara skäl att få behålla för sig sjelfva. Att Sverige nu äfven söker tillgripa sådana skyddsåtgärder, är så mycket nödvändigare, som vår tryckfrihetslag tillerkänner hvar och en rättighet att ej blott utfå, utan äfven offentliggöra officiella handlingar. Som det redan blifvit påpekadt, återfinnes denna rättighet icke i något annat lands lagstiftning. Det har äfven inom de rättslärdes krets väckt uppeende, att en sådan rättighet finnes. Jag kan såsom exempel anförä, att den bekante norske statsrättsläraren professor Aschehoug i Nordisk Retsencycopedi anført den som en karakteristisk rättighet för Sverige.

Oaktadt således faran för ett offentliggörande genom pressen af sådana handlingar, hvilka böra hemliga hållas, ej torde vara på långt när så stor i utlandet som i Sverige, ha ändock på senaste tider de allra hesta stater ansett det vara nödvändigt att genom stränga straffbestämmelser skydda sig mot dylikt offentliggörande. — Jag är i denna punkt till stor del förekommen af den ärade ledamot af konstitutions-

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

utskottet, som här lemnat en framställning af den utländska lagstiftningen.

Frankrike har härvidlag redan för tio år sedan gått i spetsen. Och jag tror icke, att den värde siste talaren kunnat afväpna det argument, som ligger i ett sådant faktum, att andra europeiska stater tillgripit dylik lagstiftning, genom hänvisning till några parlamentariska kommissioner. Att Frankrike gick i spetsen, är nu ej så underligt; ty intet annat land har gjort så sorgliga erfarenheter i afseende å den oerhörda skada, som kan inträffa genom att militäriska nyheter kringspidas såväl före krig vid mobilisering som äfven under krigets fortgång. Det mest eklatanta och därför äfven mest kända exempel derpå torde vara det, som fältmarskalken Moltke sjelf berättar i sina efterlemnade skrifter, hurusom efter slaget vid Metz i medio af augusti 1870, då tyska armén skulle fortsätta sin frammarsch mot Paris, den tyska generalstaben under två dagar befann sig i fullkomlig ovisshet om hvart den stora franska armén, som man visste under marskalk Mac Mahons befäl hafva varit samlad mellan Metz och Paris, i trakten af Châlons, hade tagit vägen. Till och med de längst gående kavalleripatrullerna kunde ej lemna någon som helst upplysning derom. Då inträffade just i rätta ögonblicket — timmarne voro dyrbara — ett telegram från London till tyska generalstaben (antagligen från tyska beskickningen, det vet jag emellertid icke). Det meddelade, att Paris-tidningarna samma morgon innehållit en notis om att marskalk Mac Mahons armé aftågat mot den belgiska gränsen i ändamål att genom en kringgående rörelse söka återuppnå förbindelse med Metz. Saken föreföll otrolig till följd af den stora risk, som låg i en sådan rörelse. Men telegrammet föranledde dock, att en hel tysk kavalleridivision skickades åstad för att skaffa visshet; och mycket riktigt, efter två dagar lyckades man upphinna den franska armén, och detta hade åter till följd, att hela tyska arméns frammarsch ögonblickligen ändrades, så att den i stället för riktningen mot Paris fick riktningen mot den belgiska gränsen och mot — Sédan.

Man kan vara alldeles öfvertygad, mine herrar, att de franska tidningsmän, hvilka införde den ödesdigra notisen i sina tidningar, aldrig ett ögonblick tänkte på att de derigenom kunde skada sitt land, utan denna hade naturligtvis sin grund i begäret att förse allmänheten med så många nyheter som möjligt. I liknande fall kan naturligtvis något liknande komma att inträffa om igen. Den stora allmänhetens nyfikenhet och hunger efter nyheter äro vid sådana tillfällen uppdrifna till det yttersta, och en tidningsman kan då ej hvarje gång fråga sig: får jag eller får jag icke offentliggöra den eller den nyheten? Det ligger således i pressens eget intresse, att något bestämdt härvidlag är stadgadt. Det är detta, som hufvudsakligast afses med ifrågavarande lagstiftning. Men dessutom måste till följd af den för Sverige rådande egendomlighet, som jag nyss påpekade, äfven andra bestämmelser gifvas.

Efter Frankrike följde England med sin lagstiftning af år 1889. Official secret act, som parlamentet då antog, är, motsvarande den engelska nationens praktiska förstånd, affattad i mycket allmänna orda-

lag, så att den kan tillämpas såväl i krigstid som i fred och öfver hufvud alltid, då rikets säkerhet kan det kräfvä. Men särskilda straff äro dessutom stadgade för embetsmän, hvilka offentliggöra handlingar, som böra hemliga hållas.

Tyskland har ju redan sedan gammalt varit rätt väl försedt med liknande lagar. Men betecknande är dock, att så sent som år 1893 man ansåg sig böra tillgripa ytterligare försigtighetsmått i detta afseende. Man ansåg sig tydligen icke kunna lemna en fullt tillfredsställande förklaring eller kunna på fullt tillfredsställande sätt uppräknä allt hvad som skulle afses med hemliga handlingar. Derfor säger också redan första paragrafen i lagen i fråga, att dermed skall förstås: alla saker, alla föremål — "Gegenstand" är ett ord, som kan tydas på mångfaldigt sätt —, hvilkas hemlighållande på ett eller annat sätt kan vara nödigt för landets försvar, och detta alldeles oafsedt, huruvida vederbörande myndigheter förut afgifvit förklaring om att en sådan sak bör hänföras till sådana, som böra hemlighållas. Mine herrar, jag anför detta ej alls såsom något exempel, som bör efterföljas, utan endast för jämförelse. Skulle jag peka på någon nation såsom exempel, så vore det på den engelska, ett folk, så fritt som något annat i världen, men ett folk, der frasen, äfven om den aldrig så mycket har klädt sig i häftiga och lidelsefulla uttryck, dock aldrig förmått förhindra sundt förnuft att pålägga den nationella friheten sådana band, som behöfväs för landets inre lugn och yttre säkerhet.

Hvad jag för egen del ville här hafva sagdt och hvad jag sätter värde på att hafva fått uttala till Andra Kammarens protokoll vid riksdagen år 1896, det är, att jag anser den här ifrågavarande lagstiftningen vara af allra största betydelse för landets försvarsväsen, och vidare, att jag anser det vara af allra största vigt, att den kommer till stånd så snart som möjligt. Om någonting är betecknande för de politiska förhållandena under de senare decennierna, så är det den ofantliga hastighet, med hvilken krigsfaran har visat sig kunna utveckla sig och liksom frambryta midt under djupaste fred. Äfven det sist gångna året kan i detta afseende uppvisa åtskilliga tillbud, som böra kunna tjena såsom varnande exempel i detta afseende. Men deraf följer också, att de nationer, hvilkas försvarsväsen står jämförelsevis efter, böra, då de vidtaga några åtgärder för sitt försvars förbättrande och allt hvad som dermed sammanhänger, sätta detta i verket så fort som möjligt. Den här föreslagna lagstiftningen är en grundlagsändring och tarivar således redan i denna egenskap en tid af flera år. Det vore därför till obotlig skada för landets försvarsväsen, om icke redan nu detta första steg till de här öfverklagade olägenheternas afhjelpande kunde tagas. Af denna anledning tager jag mig friheten att hemställa till herrar reservanter, huruvida de icke kunde låta de betänkligheter, de uttalat i afseende å en och annan detalj i lagen, falla med hänsyn till det så ofantligt mycket större värde och den stora betydelse, som ligger deruti, att detta första steg till dylik lagstiftning *nu* tages och lagen själf ej uppskjutes till obestämd framtid.

*Angående
ändrad lydelse
af § 2 § 4:o
och § 2 § 10:o
tryckfrihets-
förfordningen.
(Forts.)*

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förrordningen.
(Forts.)

Friherre Lagerbring: Jag ber att få uttala min tillfredsställelse öfver att såväl utskottet som reservanterna ansett *någonting* böra göras för att komplettera vår tryckfrihetsförordning i detta afseende, och jag skall därför också uttala den förhoppning, att Riksdagen icke må låta denna fråga falla. Ty här gäller ju egentligen endast att i lag stadfästa, hvad som i allt fall i viss mån i verkligheten *måste* ske. Mobiliseringshandlingar i inskränkt mening åtminstone äro nemligen ovilkorligen hemliga papper, och ingen befälhafvare kan utlemna sådana handlingar — jag talar nu icke om leveranskontrakt och dylikt, utan om verkliga mobiliseringshandlingar — därför att vår tryckfrihetsförordning råkar att vara ofullständig. Det är klart för öfrigt, att tryckfrihetsförordningen skall vara i detta fall ofullständig. Ty den är ju, som bekant, ursprungligen af gammalt datum, nemligen sedan år 1812, under det att mobiliseringsväsendet i modern mening är en mycket ny institution. Här i landet började man först på 1870-talet efter det stora fransk-tyska kriget att utarbete detaljerade mobiliseringsplaner. Under sådana förhållanden är det också klart, att man icke kan ur krigshistorien hemta många exempel på att olycka inträffat, därför att dylika handlingar blifvit offentliggjorda, men hans excellens herr utrikesministern har emellertid nyss angifvit åtminstone *ett* fall, då meddelande i krigstid — visserligen icke af mobiliseringshandlingar — men af krigsrörelser haft en ganska ödesdiger verkan.

För mig synes det därför klart, att *någonting* nu bör göras, och frågan är då, hvilken redaktion af förslaget man bör antaga: utskottets eller reservanternas hemställan. Jag måste säga, att jag tycker ingendera vara helt och hållet anmärkningsfri. Hvad herr Dahns reservation beträffar, innehåller den ett par meningar, som torde vara uttryck för den misstro mot den militära förvaltningen, som på senare tider gjort sig gällande, och jag kan för min egen del ju icke uttala någon förundran öfver att sådan misstro verkligen har uppstått, ehuru jag tror, att den på ett och annat håll är mycket öfverdrifven. Skulle nu emellertid herr Dahns förslag verkligen kunna aflägsna denna misstro och tillfredsställa kammaren, får jag upprigtigt säga för min del, att jag skulle kunna vara med äfven om herr Dahns reservation, på det *någonting* måtte göras i denna fråga för närvarande. Herr Dahn sade, att hellre skulle han låta hela frågan falla, än han gifve sitt bifall till *någonting* annat än sin reservation. Jag skulle vilja vända om det yttrandet och säga: hellre skall jag taga herr Dahns reservation, än jag låter hela frågan falla. Då emellertid Första Kammaren redan fattat sitt beslut i öfverensstämmelse med utskottets förslag och det därför förefaller mig, som man lättast skulle komma till ett resultat genom att bifalla utskottets förslag, och det dessutom torde få erkännas, att detta är mera utarbetadt, än hvad kanske herr Dahns reservation är, vill jag åtminstone för närvarande yrka bifall till utskottets förslag, men med den förklaring, att, om herr Dahns reservation skulle komma att ställas upp som kontraposition mot ett möjligt afslagsyrkande, jag äfven skulle kunna gifva min röst för bifall till herr Dahns reservation.

Herr Dahn: Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet yttrade, att mitt och mina meningsfränders förslag vore i sak det-samma som utskottets förslag. Men det är den skillnaden dock, att vi nämna uttryckligen hvad som må hänföras till handlingar, som böra hemlighållas. Utskottet har också en längre detaljering öfver hvad som bör hemlighållas, men derjemte ett annat uttryck nemligen orden: och andra handlingar. Och det är detta, som efter min uppfattning gör dess förslag så sväfvande.

Man har sagt derjemte mot vårt förslag, att uttrycket "dock att härigenom konstitutionsutskottets och statsrevisorernas rätt ej inskränkes" är alldeles öfverflödigt. Min tanke var verkligen också att icke låta det komma in i klämman, utan endast i motiveringen. Men på grund af åtskilliga yttranden, som gingo i den rigtning — hvilket äfven här i dag blifvit påstådt — att möjligtvis äfven ett sådant förslag, som det af mig och medreservanterna uppgjorda, skulle kunna förtolkas, och för att icke detta måtte ske, ansåg jag, att det vore godt taga in äfven dessa ord i klämman, och just på denna grund togos de in.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har äfven sagt, att utskottets förslag är i formelt hänseende bättre. Jag vågar verkligen bestrida detta. Kan detta vara prof på formel skönhet, då man läser: kartor, ritningar — det måtte väl vara ungefär detsamma — planer, beskrifningar — likaså. Och då man vidare läser: "rörande krigsmagtens ställande på krigsfot och användning till rikets försvar"; kan man icke då underförstå: huru skall det då gå, när krigsmagten ställes på krigsfot, men icke till användning för rikets försvar, utan till användning för andra ändamål? Jag tycker verkligen, att denna form, som utskottet valt för sitt förslag, icke är synnerligen lyckad.

För öfrigt yttrades äfven något om huru förhållandet är i Norge, att nemligen der är förbjudet utlemna hemliga handlingar, men att det dock är obestämdt, hvad med hemliga handlingar bör förstås. Men, mina herrar, vi skola tänka på, att Norges konstitution dock är en helt annan än vår, hvarför missbruk i detta fall der icke gerna kommer i fråga.

Hvad beträffar herr statsrådets påstående, att vi sagt, att alla handlingar skulle vara hemliga, så är det verkligen vår mening, att alla de handlingar, som vi uppräknat, böra hemlighållas, men de äro också detaljerade. Och detta anser jag innebära större trygghet än utskottets förslag, att Kongl. Maj:t skulle vid hvarje tillfälle förordna, att den och den handlingen borde hemlighållas på grund af att dess offentliggörande vore vådligt för rikets säkerhet. Det kan då lätt inträffa — hvad som ock framhållits från stockholmsbänken — att, då man vill taga kännedom af en handling, man mötes af anhållan om uppskof, emedan vederbörande vilja känna sig för och betänka sig, huruvida det kan gå an att utlemna handlingen, och så blir den förklarad hemlig. Men i vårt förslag uppräknas de handlingar, hvilka må, om Kongl. Maj:t anser nödigt, förklaras hemliga, och dermed äro de hemliga, utom försåvidt Kongl. Maj:t medgifver en eller annan att få taga del af dem. Det tycker jag är en förtjenst i vårt förslag.

Det yttrades vidare från något håll, att jag uteslutit orden: "Mili-

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

tära positioner“. Men det ligger naturligtvis i begreppen "rikets fästningsverk och minförsvar“. Är det fråga om minpositioner, så inbegripas de i uttrycket: "minförsvar“. Är det fråga om militära förskansningar för öfrigt, så inbegripas de i "fästningsverk“. De militära positionerna äro således icke uteslutna i vårt förslag.

Jag yrkar fortfarande bifall till vår reservation.

Herr Ljungman: Hvad herr Hedin anmärkte mot föreliggande förslag var sådant, att jag må beklaga detsamma. Delvis var det han anförde sådant, som icke nu föreligger till behandling. Hvad hafva vi nu att göra med 1887 års förslag eller med jernvägsstyrelsens, telegrafstyrelsens, poststyrelsens och andra verks affärstransaktioner? Det föreligger icke något sådant förslag nu. Icke heller kan jag finna att det förslag, som föreligger, afser arméförvaltningens affärstransaktioner. Det är icke fråga derom, utan om generalstabens handlingar; och det är något helt annat. Icke kan jag heller förstå, hvad konstitutionsutskottet skall ha med dessa generalstabshandlingar att göra. Äfven om konstitutionsutskottet finge granska dem aldrig så mycket, har det icke rätt att ställa generalstabens chef inför riksrätt, icke heller har det rätt att hemställa till Riksdagen om aflåtande af någon skrivelse i ämnet.

Hela vårt riksdagsarbete baserar sig på att man fördelar förarbetena mellan olika utskott. Statsutskottet har sitt område, konstitutionsutskottet sitt. Jag kan icke finna det lämpligt på något sätt att genom ändring i tryckfrihetsförordningen skapa ett gemensamt område för statsutskott och konstitutionsutskott och låta konstitutionsutskottet lägga sig i statsutskottets granskning. Med afseende på statsutskottets granskning, både hvad arméförvaltningen och generalstaben beträffar, innehåller 39 § 1 mom. af riksdagsordningen alldeles tydligt, att statsutskottet skall ega tillgång till *alla* statsverkets räkenskaper och handlingar absolut utan undantag. Om statsutskottet har skäl att misstänka, att någonting icke hänger rätt ihop, inforrdrar det naturligtvis dithörande handlingar. Och skulle sådant vägras, anvisar 57 § riksdagsordningen, huru statsutskottet då skall bete sig. Då skall frågan hänvisas till konstitutionsutskottet, som får ställa det statsråd, som nekat att utlemna ifrågavarande handlingar, under riksrätt. Saken är i det fallet fullkomligt tydlig och klar, och man vinner alls icke det, som åsyftas med reservationen, genom införande af bestämmelser om ifrågavarande rätt för konstitutionsutskottet och statsrevisorerna.

Det är ock så mycket egendomligare att detta kommit in i förslaget, som inom utskottet aldrig var tal derom. Hade herr Dahn önskat att få in i 72 § riksdagsordningen ett tillägg om statsrevisorernas rätt, motsvarande de bestämmelser, som stå i 38 och 39 paragraferna om konstitutions- och statsutskottens rätt att utfå handlingar, tror jag visst icke, att det skulle hafva rönt något motstånd. Men då icke något yrkande gjorts derom, fans det icke skäl att föreslå något dylikt, i synnerhet som den af Riksdagen antagna instruktionen för revisorerne är fullt tydlig och grundlagarna hänvisa till befutlig-

heten af en sådan instruktion och denna instruktion således har grundlagsenlig helgd och icke kan ändras utan att Riksdagen sjelf vill ändra den.

Jag ser därför verkligen icke, hvad man skall hafva för fruktan i detta fall för utskottets förslag. Än mindre kan jag gilla, att man för att göra detta förslag misstänkt utmålar Konungens rådgifvare och de högre embetsmännen, såsom vore de personer, hvilka blott och bart rufvade på och hade i sinnet att göra allt möjligt förkastligt. Jag tror tvärtom, att vi hafva skäl att vänta godt från det hållet, och i alla händelser byllar jag den åsigten, som jag förut sökt göra gällande, att hvar och en bör hållas för god, till dess motsatsen blifvit lagligen bevisad. Jag tror, att det är alldeles onödigt att afslå ett behöfligt stadgande blott för misstankar, som sakna all grund. Derför skall jag fortfarande yrka bifall till utskottets förslag.

*Angående
ändrad lydelse
af § 4:o
och § 10:o
tryckfrihets-
förfordningen.
(Forts.)*

Herr Hedin: Då utrikesministern gifvit till känna för kammaren, att han anser, att förevarande fråga är särdeles viktig, förvånar det mig icke utan skäl, att han tagit så ringa kännedom om detta förslag. Hvad han nyss anförde mot mig, då han åberopade en anekdot ur fältmarskalken Moltkes memoarer, har nemligen icke det allra ringaste att göra med den fråga, med hvilken jag sysselsatte mig, nemligen frågan om rättigheten att utbekomma handlingar i våra arkiv, utan med en annan del af förslaget, der reservanterna alldeles icke skilja sig från utskottet, utan vilja medgifva alla de säkerhetsåtgärder man någonsin kan påyrka.

Hvad jag talade om, nemligen rättigheten att utbekomma vissa handlingar, det är en helt annan fråga än den, huruledes man bör bestraffa en tidningsutgifvare, som under brinnaude krig i sin tidning publicerat ett rykte, hvars bekantgörande för den fiendtliga armén kan vara för landet skadligt. Detta är en helt annan fråga, och det förefaller mig underligt, att herr chefen för utrikesdepartementet icke studerat frågan så noga, att han kan skilja mellan de tvenne hufvudpunkterna i det framlagda förslaget.

Hvad vidare angår den af herr utrikesministern till min förvåning framförda reminiscensen från det kongliga trontalet i början af denna riksdag, torde den erinran vara tillåten, att om någonting framgår tydligt ur händelserna i Europa, Afrika och Amerika under de sista månaderna af förlidet och början af detta år, så är det den fredliga folkmeningens växande magt och förmåga att göra sig gällande mot krigslystnaden.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, greve Douglas: Med all aktning för den siste talarens stora betydelse vill jag dock göra honom uppmärksam på att mitt anförande icke uteslutande sysselsatte sig med ett försök till vederläggning af hvad han anförde, utan att jag till den allra största delen vände mig till kammaren i öfrigt. Således kunde jag öfverlåta en del detaljmärkningar angående postverket och telegrafstyrelsen och en del andra saker till de ärade leda-

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förelagningen.
(Forts.)

möterna af konstitutionsutskottet, hvilka ju äfven delvis redan yttrat sig om dem.

Hvad den europeiska freden angår, så torde Europa kunna liknas vid en stor komplex af sammanbyggda hus. Börjar det brinna i ena knuten, så vet man aldrig, hvart det kan taga vägen, derest vinden är gynsam för eldens framfart. Må vara, att folkmeningen är fredlig, det är ju utmärkt bra, att den så är, men det lär väl icke hindra, att man ändock kan finna det nyttigt att ha sina brandredskap i ordning.

Herr Palme: Med anledning af den långt framskridna tiden och det myckna som i denna fråga blifvit taladt vill jag nu icke länge uppehålla kammarens tid. Jag kan dock icke underlåta att säga, att såsom ett för mig fullt klart praktiskt resultat af dagens diskussion framstår alldeles tydligt, att icke något af de föreliggande förslagen är acceptabelt. Af hans excellens herr utrikesministern yttrades nyss, att det hufvudsakliga är, att något *bestämmt* härvid stadgas. Men hvad som än nu må vara önskad i det kongliga förslaget eller i utskottets förslag eller i visst afseende uti reservanternas förslag, icke är det någonting *bestämmt*, utan allesammans lemna de tillfället öppet till ganska många olika tydningar. Att jag icke är ensam om denna min åsigt, har jag nyss funnit genom ett yttrande af en kammarmedamot, som varmt förordade det af utskottet gjorda förslaget, nemligen min ärade granne på stockholmsbänken, hvilken uttalade såsom sin åsigt, att "intet af förslagen är helt och hållet anmärkningsfritt". När det nu gäller en så vigtig sak, som att göra en ändring i denna vår heliga fäderneärfda tryckfrihetslag, detta palladium för svenska folkets frihet, böra vi enligt min åsigt gå med allra största varsamhet till väga, och vi få icke antaga någon enda förändring, som lemnar rum för några berättigade anmärkningar.

Om vid den slutliga voteringen icke kommer att finnas något afslagsyrkande, så kommer jag att sluta mig till den af herr Dahn m. fl. gjorda reservationen, men till dess anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag såväl på utskottets som på reservanternas förslag.

Herr Danielson: Jag hade icke tänkt att begära ordet i denna fråga; men då öfverläggningen nu pågått så länge och åtskilligt blifvit derunder framhållet, kan jag icke underlåta att be att få säga min enskilda mening i saken.

Jag begärde ordet hufvudsakligast med anledning af hans excellens herr utrikesministerns yttrande, deri han sade, att man finge åtaga sig de band, som behövas för landets försvarsväsen. Jag vill tyda detta uttalande så, att han ansåg, det vi genom detta förslags antagande skulle befrämja utvecklingen af landets försvarsväsende. Men i detta afseende är jag af motsatt mening. Blir nu förhållandet så, att ingen handling af det ifrågavarande slaget kan komma till offentligheten, ingenting få blifva känt, utan alltsammans låses in i det beslut, som Kongl. Maj:t har rätt att fatta: tro herrarne då, att vi på det sättet befordra utvecklingen af landets försvarsväsen? Skall

detta ske på det sättet, att vi gömma in alla dessa handlingar, som höra dit? Sedan vi beslutat öka vår värnpligt och ställt våra söner till landets försvars förfogande, är det icke då rätt, att vi uti någon mån ha inflytande på sådana underordnade förhållanden, som beröra detta vårt försvarsväsen? Kan nationen i ett ögonblick som detta vara villig afsäga sig allt inflytande härpå? Jag för min del tror detta vara rent omöjligt, mine herrar. Det är därför som jag icke kan vara med om detta förslag, hvars antagande jag tror skulle verka mycket skadligt, så skadligt, att dess följder icke skulle kunna nu beräknas. Huruvida det är *behöfligt* att i någon mån ändra de nuvarande lagbestämmelserna i detta fall, det skall jag nu icke bestämdt förneka; men att ändra dem på det nu föreslagna sättet, det är mig omöjligt att vara med om, ty då skulle vi säkerligen komma in i förhållanden, som skulle leda till ett virrvarr, hvarur vi icke så lätt skulle kunna taga oss ut. Ty hvad skulle icke kunna inrymmas under Kongl. Maj:ts beslut? Äfven nu, då så aktningvärda män sitta vid Konungens rådsbord, har man ju ansett sig ha skäl att antyda ett och annat missförhållande uti ifrågavarande afseende. Om vi då tänka oss, att desse rådgifvare icke alltid kunna komma att utgöras af personer, som i så långt gående grad, som de nuvarande, äro förtjente af aktning, då kan det bli värre. Jag kan därför icke förstå det vara tänkbart att man, under uppskrufvade känslor af vältalighet, vill söka leda kammaren till ett beslut, som den sedermera säkerligen skall djupt få ångra.

*Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:0
och 3 § 10:0
tryckfrihets-
förrordningen.
(Forts.)*

Herr Restadius antydde det vara nödvändigt att ha en sådan här lagbestämmelse för att man skulle kunna under en lång följd af år hemlighålla förberedelserna till krig. Ja, mine herrar, är det detta, som är meningen, att man skall kunna hemlighålla mångåriga förberedelser till krig, då kan jag ännu mindre vara med om förslaget. Det är ju krigets fasa man vill undvika, alla förståndiga medborgare sträfva ju efter att undvika krigets fasa och elände, så att jag kan icke förstå, hvarföre man i det fallet har så många invändningar att göra.

Jag kan icke nog gifva uttryck åt min ledsnad, derest denna kammare skulle besluta bifall till utskottets förslag, då vi derigenom, såsom antydt blifvit, skulle betagas all möjlighet att följa de åtgärder, som vidtagas i vårt försvarsväsen, från de mindre till de större. Det är icke ord utan betydelse som föreligga, då det i förslaget säges, att det skulle afse äfven "andra handlingar", som röra icke allenast krigsmagtens ställande på krigsfot, utan äfven densammans användande för landets försvar. Går således icke förslaget ned i hvilka detaljer som helst, huru djupt jag än vill sänka mig? Man måste väl erkänna, att äfven den minsta detalj innefattas i förslagets bestämmelser. Skall då nationen låta på detta sätt stänga sig ute från hvarje möjlighet att kunna titta litet in i sakerna och se hur det hänger ihop? Jag tror därför, att det är omöjligt, det Andra Kammaren vill vara med om det här förslaget, helst i en tid, sådan som denna, då man talar så mycket om att man icke skall gå reaktionärt till väga. Och detta skulle väl vara ett förslag, som är mycket reaktionärt.

Här nämndes af hans excellens herr utrikesministern i hans sista

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

anförande, att Europa vore såsom en stor egendomscomplex; om det toge eld i ena hörnet deraf, skulle det snart brinna öfverallt. Ja, min goda herr excellens, det är ju då så mycket nödigare att ha till hands folk, som påaktar, hvar det börjar brinna, så att man strax kan börja släcka och icke låter elden få öfverhand.

Jag funderade en stund, huruvida jag kunde vara med om herr Dahns reservation; men äfven den förefaller mig nu ofullständig. Ty då herr Dahn och hans medreservanter ansett nödigt upptaga särskild rättighet för konstitutionsutskottet och statsrevisorerna att uttaga vissa handlingar och få del af dem, så ligger det då mycket nära till hands att fråga, hvarför det icke skulle behövas ett sådant förbehåll äfven för statsutskottet; hvad som är nödigt för ena utskottet får väl anses vara det äfven för de andra. Om förhållandet då skulle blifva t. ex. så, att statsutskottets begäran att utfå vissa handlingar blefve besvarad dermed, att dessa handlingar vore sådana, som Kongl. Maj:t förklarar skola hållas hemliga, då tror jag verkligen, att man dermed icke mycket har stämt nationen för att offra på försvarets altare. Jag har i färskt minne för i år ett litet exempel; det är ens sak som herrarne sjelfve behandlat för kort tid sedan, nemligen frågan om befästningarne i Stockholms skärgård. Det fans uti förslaget härom icke ett ord i detalj, huru de härför begärda millionerna skulle användas, utan man hade i stället skylt på att bestämmelserna härom stode i mobiliseringsplanen, som icke fick offentliggöras. Riksdagen har nu emellertid gifvit sitt bifall till dessa befästningar, men vet icke, huru medlen härtill användas. Kan det vara klokt eller ens möjligt att göra på det viset? Vi anslå så mycket och rundliga medel till fjerde och femte hufvudtitlarne: är det då för mycket begärdt, om Riksdagen vill vara med och se, hur pengarne användas? Om det uppstår missbruk och anledning finnes att beifra detta missbruk, tills man får rättelse, är det icke då med verklig klokhet förenadt att fullfölja saken? Jag för min del kan icke förstå annat, och jag skulle djupt bli ledsen, om denna kammare bifölle detta förslag. Om det är nödigt att framkomma med ändrade lagbestämmelser härutinnan, så tror jag att det icke är brådare dermed, än att frågan kan vänta öfver för denna riksdag och återkomma i början af en ny riksdagsperiod eller i alla händelser så tidigt, att man har mera rådrum till att tänka öfver saken, så att man icke blir öfverraskad med ett förslag i det syfte, som nu är i fråga. Hur jag än ser saken, så är den för mig så bekymmersam, att jag på intet vis kan understödja den. Jag skulle möjligen kunna ansluta mig, som sagdt, till herr Dahns reservation, men då äfven mot denna kunna göras befogade anmärkingar, är det mig icke möjligt att bifalla den. Jag skulle derföre anse det klokast, om kammaren afsloge så väl utskottets som reservanternas förslag. Jag tror, att det behöves rådrum i detta fall, så att vi icke åstadkomma ett förhastadt beslut, som vi och våra efterkommande sedan få djupt ångra. Och om nu ett förslag i den här rigtningen skulle bli lag, så skulle det sedermera bli svårt att få någon ändring häri, om vi ansåge en sådan nödig, ty när skulle väl Kongl. Maj:t befinnas villig att frångå det en gång fastställda beslutet? Jag

tror den tiden skulle kanske aldrig inträffa, eller åtminstone kan det dröja så länge, att man hinner få en dyrköpt erfarenhet om den ofantliga risk vi nu emotse. Då vi nu under åttio år egt fred i vårt land — och denna fred vilja väl landets inbyggare fortfarande bevara — så tror jag, att man nu bör dämna igen anledningarna till att, såsom en kammarledamot antydde, "ostördt och i hemlighet få arbeta på förberedelser till kriget".

Jag yrkar afslag.

Häruti instämde herrar *Larsson* i Berga, *John Olsson*, *Mankell*, *Ericsson* i Väsby, *Erikson* i Odensvi, *Eriksson* i Bäck, *Ollas A. Ericsson*, *Eriksson* i Elgered, *Norman*, *Jansson* i Saxhyttan, *Olsson* i Sörnäs, *Sälling*, *Wallbom* och *Norberg*.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre *Rappe*: Då jag fruktar, att det yttrande, som fälles af den talare, som strax före mig hade ordet, möjligen skulle kunna föranleda missförstånd, så har äfven jag anhållit att få säga några ord. Jag föreställer mig nemligen, att om man betraktar saken från dess rätta sida, så kan det icke vara mer än en mening om densamma så väl hos Kongl. Maj:ts regering som Riksdagens kamrar. Saken gäller efter min uppfattning ensamt och uteslutande bevarandet af vårt lands frihet och sjelfständighet, om en fiende skulle hota dess område. Jag har mycket svårt att förstå, att ett bifall till föreliggande förslag skulle kunna medföra någon fara, då det ju tvärtom är meningen, att förslaget skall förekomma en sådan fara. Jag kan heller icke förstå talet om ett ultimatum, likasom om regeringens intresse här skulle vara något annat än svenska folkets. Det gäller ju här uteslutande åtgärders vidtagande, som hafva till mål att värna oss mot en yttre fiende.

Om jag först går till förhållandena under krig, så tänker jag, att alla skola vara ense med mig i önskan att få till stånd en sådan lagstiftning, att fienden icke då, genom att härens sammansättning, ställning eller rörelser yppas på något sätt, lemnas hjälp. Alla torde väl förena sig om den meningen, att under krigstid bör den fullständigaste hemlighetsfullhet råda om dessa förhållanden, emedan, om fienden skulle få reda på, huru vi hafva det ordnad och ämna gå till väga, vi riskera att blifva besegrade. Gör det svenska folket så stora uppoffringar som det gjort för att öfva landets ungdom i fred, så att den må kunna med hopp om framgång uppträda i fält, så bör man väl icke neutralisera dessa ansträngningar genom att låta fienden få reda på våra afsigter, utan tvärtom samla *alla* bemödanden för att i fält vinna framgång.

Men det är i vår tid icke endast vid de strategiska operationerna under kriget, som hemlighetsfullheten är så viktig, utan, såsom hans excellens utrikesministern redan anfört, är den äfven vid de förberedande strategiska operationerna i fred af utomordentlig betydelse på grund deraf, att meddelanden numera genom ångan och telegrafén spridas så hastigt öfver hela världen. Dessa förberedande strategiska

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

operationer äro: mobiliseringen, härens strategiska uppmarsch och koncentrerings. I de stora staterna, der det är fråga om anfallskrig, behöfver man blott tala om mobiliseringen och den strategiska uppmarschen eller koncentrerings. Som de omedelbart rycka till anfall öfver gränsen, behöfva de ingen förberedande gruppering, afsedd att svara emot fiendtliga angrepp under olika förutsättningar. Uppmarsch och koncentrerings sammanfalla. Det är en bland de svårigheter, som tillkomma för oss, som agera försvarsvis, att vi måste tänka på en föregående gruppering, som först, när fiendens anmarsch blir klar, kan efterträdas af en mot honom rigtad koncentrerings. Men i samma mån som de strategiska operationerna äro många, varder det dess mer magtpåliggande att dölja dem för motståndaren. Alla äro de emellertid af öfvervägande betydelse för det blifvande kriget. Att det icke kan gå an att låta motståndarne få inblick uti, huru våra stridskrafter äro sammansatta, och gången af vårt tillvägagående vid samlingen — *mobiliseringen* — då tydligen kännedomen härom skulle bereda honom en ofantlig lättnad, när det gäller för honom att göra upp sina planer, torde hvar och en ganska lätt förstå. Att likaså, när det är obekant, hvar fienden tänker nalkas våra landamären, förmedelst landstigning eller landvägen, och vi därför nödgas genom ett klokt uppställande af stridskrafterna, ställa så till, att vi om möjligt kunna möta flere eventualiteter — *den strategiska uppmarschen* —, kännedom om denna vår strategiska operation skall i högsta måtto vara till gagn för fienden och därför måste hållas hemlig för honom, torde äfvenledes väl inses. Och att slutligen, om fienden rycker fram i landet emot oss, han skall hafva en oerhörd fördel af att på förhand erhålla kunskap om det sätt, hvarpå vi då hafva stridskrafterna uppställda — *koncentrerings* — hvarför det är af största vikt att undanhålla för honom denna kunskap, torde ock vara klart och tydligt. Att anordningarne vid våra fästningar, deras bestyckning och besättning m. m. böra hållas hemliga för fienden, är ju äfven klart, ty känner fienden detta på förhand, så är det för honom en lätt sak att vidtaga sådana anordningar och åtgärder, hvarigenom fästningarne lättare falla i hans våld.

Det är detta och ingenting annat än detta, som med det framlagda förslaget afses. Jag kan således icke förstå, hvarför man icke skulle vilja vidtaga nödiga mått och steg att undanhålla fienden kunskapen om förberedande försvarsåtgärder likasom om våra operationer vid blifvande krig, ty med desamma åsyftas ju endast det samma som med härorganisationen afses, nemligen att vi må kunna värna vårt fosterland.

Hvad de olika redaktionsförslagen angår, så kunna de vara bättre och sämre. Jag tror, att hvar och en, som med uppmärksamhet genomläser utskottets förslag, skall finna, att det är det bäst redigerade, men jag ber för min del emellertid att få framhålla, att hvilket förslag än vinner kammarens bifall, det är viktigt, att ett positivt beslut kommer till stånd, så att man icke afklipper möjligheten att trygga vårt land under de kommande åren, hvilket skulle blifva förhållandet, ifall icke kammaren fattade något beslut i den förevarande

frågan. Jag skulle därför vilja uttala den förhoppningen, att kammaren icke måtte säga, att det eller det är kammarens ultimatum, utan att kammaren måtte fatta ett sådant beslut, att genom Första Kammarens tillmötesgående en lagstiftning redan nu, d. v. s. vid nästa riksdag, kunde blifva fastslagen, så att vi icke utsätta oss för de vådor, som utan tvifvel föreligga, så länge denna fråga icke är löst.

Man har sagt: hvarför har icke Kongl. Maj:t redan förut kommit med ett förslag i detta syfte? Men jag frågar: när skulle det hafva skett? Det är väl det lämpligaste ögonblicket att nu under det sista öfvergångsåret, hvad vår nya arméorganisation beträffar, söka få denna fråga klar, och jag kan icke se, att det är någon försummelse, som Kongl. Maj:t låtit komma sig till last. Att något skulle kunna vinnas genom att uppskjuta frågan, så att den först om 4 år kunde blifva afgjord, är mig omöjligt att inse, hvaremot det synes mig alldeles påtagligt, att vårt land skulle tillfogas afsevärd skada, om vi, i händelse krigsfara en gång skulle hota, sakuade bestämmelser i detta afseende. Att vi skulle få vara mera i fred, om denna lagbestämmelse icke komme att vinna Riksdagens bifall, och att ett afslag skulle förekomma krig, är ju alldeles orimligt att antaga. Icke vinner svenska folket större säkerhet genom att icke någon lagbestämmelse i detta fall finnes. Men skulle krig komma öfver oss — hvilket kan hända lika lätt, vare sig denna bestämmelse finnes eller icke — så draga de öfver sig ett stort ansvar, hvilka icke nu vilja vidtaga de åtgärder, som kunna vidtagas. Då jag vidare icke kan finna de farhågor i ringaste mån befogade, som man förmenat skulle vara att befara, om kammaren godkänner något af de förslag, som föreligga, så hoppas jag, att kammaren skall fatta ett positivt beslut i frågan och icke afslå de framställda förslagen, så att ett gemensamt beslut af kamrarna må kunna till båtnad för vårt land åvägabringas.

Herr Boëthius: Jag hade icke ämnat yttra mig i denna fråga, då det såg ut, som om alla som uppträdde vore ense om att här någon ting borde göras, och sålunda utsigt förefunnes, att ett af de föreliggande förslagen skulle gå igenom, men när jag hörde herr Palme yrka afslag, så begärde jag ordet.

Herr Palme yrkade afslag på den grund, att intet af de föreliggande förslagen vore fullkomligt. Jag ansåg mig då skyldig att deremot inlägga min gensaga. Skola vi vänta, till dess i föreliggande fråga ett lagförslag kommer, mot hvilket ingen anmärkning kan uppletas, så lär väl denna lagstiftning aldrig komma till stånd.

Till min stora sorg hörde jag sedermera en man, hvars ord väga så tungt i denna församling, en man, som har så stora förtjenster om fäderneslandets säkerhet och trygghet, göra samma yrkande. Jag kan icke förstå hans tankegång. Jag kan icke förstå, huru han kan mena, att här föreligger något försök att inkräkta på ett berättigadt tillträde till offentliga handlingar, allra minst om man antager utskottets förslag eller herr Dahns reservation. Det är ju Kongl. Maj:t i statsrådet, som skall besluta i frågan, och de handlingar, som det gäller, äro ganska noga specificerade.

*Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förfordningen.
(Forts.)*

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:0
och 3 § 10:0
tryckfrihets-
förrordningen.
(Forts.)

Att en sådan inskränkning är nödvändig, lärer väl icke på allvar kunna förnekas. Den ärade talaren yttrade, att detta vore ett reaktionärt förslag, ja, är detta ett reaktionärt förslag, så komma vi åtminstone i godt sällskap — vi komma nemligen då i sällskap med republiken Frankrike, som väl åtminstone icke kan anses som ett reaktionärt land men, såsom vi veta, dock ansett sig behöfva mycket skarpa bestämmelser i detta syfte.

Icke heller kan jag förstå talet om att detta förslag skulle innebära en öfverraskning, ty under förra lagstiftningsperioden var denna sak bragt å bane, så att vi fingo tänka oss in i den, och man kunde väl då föreställa sig möjligheten af att saken skulle komma igen.

Slutligen ett par ord till! Så väl i denna kammare som i pressen har man mycket ondgjorts öfver den s. k. Gillingledens öppnande. Man har sagt: hvad tjänar det till, att vi skaffa oss försvarsanstalter, när våra blifvande fiender kunna få tillfälle att i ro studera dem?

Jag vågar icke afgöra, huruvida beskyllningarna i afseende på Gillingleden äro grundade. Om der öppnats en sådan möjlighet, så måste jag för min del ogilla och beklaga det på det högsta. Men det vill jag säga: afslår eller hindrar Andra Kammaren hvarje lagstiftning i denna rigtning, så må icke Andra Kammaren hafva rätt att slå sig för sitt bröst och ogilla, hvad som har skett vid Gillingleden, ty der öppnades på sin höjd en farled för fienden, men kommer en sådan lagstiftning som den nu ifrågasatta icke till stånd, så blifva nästan alla våra leder, alla våra försvarsanstalter öppna för fienden. Och hvad är det för reson uti att kasta ut dyra medel för att öfva vår ungdom och rusta för vårt försvar och sedan ställa allt detta öppet för fienden? Atminstone borde, synes det sig, praktiske män icke så göra.

På det att det icke med fog må kunna sägas om denna kammare, att den i stort gjort sig skyldig till hvad man i smått sagt hafva egt rum genom Gillingledens öppnande, ber jag kammaren icke omöjliggöra, att denna lagstiftning må komma till stånd.

För min del skall jag icke yrka bifall till något särskildt förslag, utan skall för min del acceptera, hvilket det än må blifva, utskottets eller herr Dahns, nöjd blott något göres för att betrygga fosterlandets säkerhet.

Herr Ljungman: Det var beklagligt att från herr Danielson höra uttalas den åsigt, att detta förslag skulle afse att störta oss i krig, då detta är det första grundlagsförslag, som med tydliga ord angifver, att krigsmagten är till för rikets försvar. Det betonas således uttryckligen, att förslaget har ett fredligt syfte.

Jag är så stor fredsvän, som någon gerna kan vara, och jag kan icke finna någon möjlighet att i utskottets förslag inlägga den mening, man nu velat inlägga deri. Snarare skulle man kunna få fram en sådan mening ur reservanternas förslag, deri man uteslutit dessa ord »till rikets försvar», hvilka ord äro karakteristiska för utskottets förslag.

Jag tror för min del, att kammaren lugnt och tryggt kan taga utskottets nu föreliggande förslag, utan att behöfva riskera någonting.

Det är icke andra handlingar, som skulle komma att undandragas allmänheten, än sådana, som redan nu faktiskt äro allmänheten undanhållna på grund af gammal häfd allt ifrån den tid vårt nuvarande statskick infördes, eller ifrån år 1809. Då dessa generalstabshandlingar aldrig varit öppet tillgängliga för allmänheten, och allmänheten, såvidt jag vet, alltid respekterat detta hemlighållande, kan jag icke finna något skäl, hvarför man icke skall i lag stadga hvad som redan faktiskt finnes till.

*Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förelördningen.
(Forts.)*

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid utan inskränka mig till att fortfarande yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Bergendahl*, *Larsson* från Upsala och *Petersson* i Boestad.

Vidare anförde:

Herr Restadius: Då en så väldig granskare som herr Hedin icke kunnat finna några andra skäl för nedgörande af konstitutionsutskottets förevarande betänkande än dem han här framställt, har jag derigenom bibringats den öfvertygelsen, att konstitutionsutskottets förslag är betydligt bättre än jag vågat hoppas.

I sitt anförande har han angående den nu till behandling föreliggande frågan såsom hufvudsakligt skäl för att framhålla herr Dahns förslag framför konstitutionsutskottets anför, att, om konstitutionsutskottets förslag antoges, deri skulle ligga en ytterst stor fara, emedan man skulle kunna processa sig till rätt gent emot Kongl. Maj:t. Ja, det är just hvad som kan inträffa, om herr Dahns förslag antages, ty skillnaden mellan detta förslag och konstitutionsutskottets är i hufvudsak, att utskottet icke velat, att andra handlingar skola hemlighållas än sådana, hvilkas offentliggörande kan vara till skada för landet. En sådan bestämmelse finnes icke i herr Dahns förslag, och skulle nu herr Dahns förslag antagas till lag och konstitutionsutskottet få att bedöma, om Kongl. Maj:t lagligen förfarit, då han beslutat, att en handling skall hemlighållas, hvilken objektiv grund har konstitutionsutskottet då att följa vid bedömandet, om detta beslut är lagligt eller icke? Ingen, såvidt jag kan finna. Antages deremot konstitutionsutskottets förslag, förefinnes den fullkomligt objektiva grunden: är offentliggörande af denna handling skadlig för riket eller icke?

Det synes mig således att, om jag antager herr Dahns förslag, jag dermed har mera skadat än gagnat det mål, hvartill herr Hedin syftade, än om jag antager konstitutionsutskottets förslag.

Jag skall anhålla att till samma ärade talare få framställa en förfrågan: hvarför vill han icke medgifva svenska folket en del af det skydd, som t. ex. ett land, sådant som Frankrike, hvars institutioner han skattar så högt, redan länge beredt sig?

Det var med synnerlig smärta, som jag hörde ett yttrande af herr Danielson, och ännu mera smärtade mig det slut, hvartill han kom, men det synes mig dock, som om hans anförande icke hvilade på fullt riktig uppfattning om hvad med konstitutionsutskottets förslag

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förelördningen.
(Forts).

afses. Han utgår från den förutsättningen att, derest detta förslag antages, man skulle kunna fullkomligt undångömma alla de handlingar, hvarom fråga nu är. Nej, mine herrar, derom är icke alls fråga, utan endast att få ett *minimum* af sådana handlingar undandragna offentligheten för att derigenom förskaffa oss *något* af det skydd, som alla andra civiliserade länder i ty fall beredt sig.

Han har såsom stöd för sitt påstående anfört ett yttrande af mig och talade om att det skulle vara gräsligt, om här skulle anställas mångåriga förberedelser för krig, som icke skulle blifva bekanta, men af det sammanhang, hvori jag talade om dessa förberedelser, framgår det väl tydligt, att jag dermed blott afsåg förberedelser från krigsmagtens sida att försvara vårt land vid ett möjligen skeende anfall af en främmande magt. Härfpå skall jag be att få återropa ett exempel. Låt oss antaga, att Mälaredalen anfallas af en fiende. För ett sådant fall måste förberedande undersökningar vara verkställda för att på förhand utreda, hvilka åtgärder som med anledning deraf borde vidtagas. Det måste väl vara mycket säkrare, om man i lugn och ro och under åratals fått bereda sig härfpå, än om man skulle börja dermed först då kriget redan är utbrutet.

För alla dem, som vilja bereda Sverige en del af det skydd, som alla civiliserade länder förskaffat sig, synes det vara af vikt att bifalla konstitutionsutskottets förslag, hvartill jag fortfarande yrkar bifall.

Herr Fredholm från Stockholm: Herr talman! För min del är jag lifligt öfvertygad om nödvändigheten af att man vidtager en åtgärd sådan som den, hvilken Kongl. Maj:t föreslagit, nemligen att man stadgar, att åtminstone vissa försvarsåtgärder skola hemlighållas, och jag tror äfven, att flertalet af denna kammars ledamöter hyllar samma uppfattning. Jag är därför alldeles förvissad om att detta af Kongl. Maj:t framställda förslag skulle vunnit kammarens bifall, om det, såsom chefen för landtförsvarsdepartementet yttrade, blifvit framställt i en rätt form, men det är just den omständigheten, att det enligt mitt förmenande icke framstälts i den rätta formen, som mot förslaget antagande uppväckt det motstånd, som här gifvit sig tillkänna.

Förslaget innefattar icke endast det, hvarom alla äro ense, nemligen nödvändigheten af att hemlighålla vissa försvarsåtgärder, utan det går derutöfver. Det innebär en afskrifning af svenska medborgares hittills åtnjutna fri- och rättigheter i en större utsträckning än som för rikets säkerhet nödigt är. Och då man här talar om det ansvar, hvilket man såsom folkrepresentant ådrager sig, om man försummar att iakttaga rikets säkerhet, så får man i denna sin egenkap icke förbise, att det finnes äfven ett annat ansvar, som åligger oss, det nemligen att med stor noggrannhet och pligttrohet bevaka de fri- och rättigheter, som folket eger.

För öfrigt, hvad innebär nu det så kraftigt framhållna ansvaret? Icke drabbar ansvaret oss därför, att vi helt och hållet vilja afböja en för rikets säkerhet nödvändig åtgärd. Ansvaret kommer icke att drabba oss i högre grad, än att vi nu icke vilja vidtaga den föreslagna

åtgärden under omständigheter af så tryckande art och beskaffenhet, att man kan befara att man handlar oklokt, om man icke uppskjuter afgörandet till något längre fram. Detta ansvar dela vi emellertid med Kongl. Maj:ts regering, ty är frågans skyndsamma afgörande af den stora vigt, som Kongl. Maj:t tillmåter detsamma, hvarför har då regeringen försummat att framkomma med sitt förslag under något föregående år af denna riksdagsperiod. I fall sådant skett, hade man haft tid och tillfälle att granska förslaget, och det hade då kunnat nu föreligga i ett sådant skick, att man utan fara kunnat antaga det.

*Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

Herr Elowson: Herr talman! Jag skall till en början anhålla att få fullständigt ansluta mig till herr statsrådet och chefens för landtforsvarsdepartementet anförande, då han sade, att samma mening bör göra sig gällande hos Kongl. Maj:t och Riksdagen angående landets väl. Jag ansluter mig, såsom sagdt, till denna hans åsigt, men jag tror, att det förr icke varit fullt samma mening rådande hos regering och Riksdag. Så vidt jag kan påminna mig, har det dock icke hos Riksdagen varit någon brist på öfervillighet för det, som verkligen afsett landets väl.

Frågan är nu likväl den, huruvida det förslag, som föreligger till ändring af tryckfrihetslagen, är uteslutande till beredande af landets väl eller om icke onödiga inskränkningar af medborgarnes fri- och rättigheter också spela in deri.

Regeringens förslag kunde jag från första början icke vara med om, emedan jag anser, att det har alltför stort omfång; det var för många handlingar, som enligt detsamma kunde blifva hemlighållna.

Nu har chefen för justitiedepartementet yttrat, att han godkänner den utveckling af regeringens förslag, som konstitutionsutskottet föreslagit, men jag för min del kan icke vara med om utskottets förslag, hufvudsakligen på den grund, att bestämmelserna enligt detsamma skulle få, såsom jag uttryckt det, ett alltför stort begreppsomfång. Det blefve alla aktstycken öfver krigsmagten, som skulle kunna hemlighållas, och detta är enligt min tanke icke lämpligt för rikets säkerhet och icke öfverensstämmande med medborgarnes fri- och rättigheter.

En medlem af konstitutionsutskottet rigtade mot min reservation den invändning, och denna invändning drabbar äfven till en del herr Dahns reservation, att uttrycket mobiliseringsplaner skulle vara mångtydigt. I detta afseende vill jag fästa uppmärksamheten på att tolkningen af betydelsen utaf mobiliseringsplaner skall, såvidt de skola hemlighållas, tillkomma Kongl. Maj:t, och Kongl. Maj:t lär väl kunna med säkerhet afgöra, huruvida en handling, hvars offentliggörande är ifrågasatt, är att räkna till en mobiliseringsplan eller icke.

Talaren på boråsbanken synes hafva helt och hållet missförstått det tillägg i min reservation, hvori det talas om de handlingar, som ligga till grund för mobiliseringsplaner. Derigenom förskaffas verkligen ett skydd åt handlingar, som nu sakna sådant, och detta är en förbättring i det syfte, som regeringen med sitt förslag afsett.

En annan talare menade, att vissa handlingar eller aktstycken, som vore en följd af mobiliseringsplanerna, icke skulle blifva fullt

Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

skyddade. Ja, detta är alldeles riktigt, och meningen är väl icke, att sådana handlingar, som tillkommit till följd af mobiliseringsplaner, skola vara skyddade på så sätt, som af denne talare afsetts. Om en mobiliseringsplan antages och det ingår i denna plan, att vissa områden skola hafva så och så många hästar i beredskap för krigstjänst, och att så och så mycket skall ställas till trängens disposition, så lär det väl icke vara meningen, att en bestämmelse härom skall vara hemlig.

Hans excellens herr utrikesministern omnämnde, huruledes ett tidsningsmeddelande angående arméns ställning under fransk-tyska kriget hade kommit in från Paris öfver London till det tyska högkvarteret, men det har redan blifvit påpekadt, att denna anmärkning icke träffar det moment, hvarmed vi nu sysselsätta oss, utan den rör den paragraf, hvilken vi längre fram komma att behandla.

I sammanhang härmed skall jag be att få ytterligare betona, att en väsentlig skilnad bör göras mellan de bestämmelser, som äro rådande under fred, och dem, som äro rådande under krig. I sistnämnda afseende stadgas i tyska presslagen af den 7 maj 1874 § 15: "I tider af krigsfara och krig kunna offentliggöranden om trupprörelser eller försvarsmedel af rikskanslern medelst offentlig kungörelse förbjudas." Häraf se vi, mine herrar, att den bestämmelse, som konstitutionsutskottet nu är färdigt att föreslå Riksdagen till antagande uti tredje paragrafen beträffande krigstid, i hufvudsak är öfverensstämmande med hvad som är gällande i Tyskland, och det måtte väl då för dylika förhållanden vara tillräckligt.

Det har användts under debatten det uttrycket, att man skulle förbereda rustningar, och sådana kunde möjligen i de stora staterna, i kulturländerna, hafva betydelse för ett anfallskrig, men då icke något anfallskrig från Sverige och Norge kan ifrågakomma, utan det hufvudsakligen är ett försvarsändamål, hvarför vi rusta oss, så spelar hemlighållandet af mobiliseringsplaner hos oss en helt annan rol.

Jag har en väsentlig anmärkning att framställa mot den af herr Dahn formulerade reservationen, nemligen att han icke framhållit såsom ett kännetecken på de handlingar, hvilka skulle af Kongl. Maj:t kunna förklaras såsom hemliga, den egenskapen, att deras offentliggörande skulle lända till våda för rikets säkerhet. Jag anser nemligen, att detta är en alldeles nödvändig bestämmelse. Denna bestämmelse har utskottet i sitt förslag och jag har den äfven i min reservation, men utlemnar man densamma, så gifves för stor latitud åt det område af handlingar, som skulle kunna hemlighållas.

Nu är ju afsigten med det lagbud, med hvilket vi sysselsätta oss, dels att förhindra utlemnandet af mobiliseringsplaner och dels att stadga straff för offentliggörande i tryck af sådana handlingar. Jag skall be att få erinra derom, att hvarje åtgärd, som kan rubriceras såsom skadlig, farlig eller vådlig för landets säkerhet, faller under allmän strafflag, så att vi följaktligen icke äro utan allt skydd. Jag skall vidare erinra derom, att erfarenheten icke gifvit något vittnesbörd om att tryckfriheten beträffande offentliggörandet af aktstycken, som borde vara hemliga, blifvit på något sätt missbrukad. Jag tror också, att

tidningspressens meddelande af sådana handlingar måste af fienden mottagas med stor försigtighet, och jag anser, att en öfverbefälhafvare, om han får en tidningsnotis, väl kan få ett uppslag, såsom t. ex. den tyske befälhafvaren vid nyssnämnda tillfälle fick från London, men dock bör kritiskt undersöka densamma. Man har efterforskat, hvilken den egentliga anledningen kunde vara dertill, att Sverige förlorade fästningen Sveaborg. Historien har gifvit den upplysningen, att en bland dessa anledningar varit den, att i fästningen inkommit tidningar, som varit helt och hållet svenska till utseendet och som innehållit skildringar af tillståndet i Stockholm och i Sverige i allmänhet, hvilka tidningar alls icke varit tryckta i Sverige, utan som fienden gått i författning om att trycka. Dessa meddelanden hade en sådan inverkan på kommandanten, att det blef den egentliga anledningen till fästningens uppgifvande.

Jag skulle, då det icke ligger någon fara i ett uppskof, visserligen kunna finna mig i att ärendet uppskjutes, såsom här blifvit föreslaget. Jag kan icke vara med om utskottets förslag, emedan det är alldeles för vidsträckt. Jag kan icke heller rösta för herr Dahns reservation, så framt icke förslagen ställas mot hvarandra och jag icke har något annat att rösta för; jag kan det icke därför, att den karakter af vådlighet för rikets säkerhet, som skulle uppkomma genom offentliggörandet af de handlingar, hvilkas hemlighållande kommer i fråga, är i den reservationen utesluten. Jag anhåller därför, herr talman, att få vidhålla mitt förut gjorda yrkande.

Herr Palme: För att förekomma hvarje missuppfattning, önskar jag få till protokollet anföras, att det icke är, emedan jag icke är fullt och fast öfvertygad om nödvändigheten att lagstifta mot obehörigt offentliggörande af vissa till försvarsverket hörande handlingar, som jag yrkat afslag, utan att det är uteslutande därför, att jag anser, att samtliga de nu föreliggande förslagen äro behäftade med sådana fel och ofullkomligheter, att jag deremot måste opponera mig. Jag vidhåller mitt yrkande.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt: Herr grefve och talman, mine herrar! Innan diskussionen avslutas, anser jag det vara min skyldighet att påpeka, att det förslag, som konstitutionsutskottet här framställt till herrarnes pröfvande, enligt mitt förmenande innebär alldeles tillräcklig garanti därför, att genom tillämpningen af de bestämmelser, som detta förslag innehåller, yttrande- och tryckfriheten här i landet icke skola undergå någon annan inskränkning än den, som är alldeles nödvändig för bevarande af rikets bestånd.

Samtliga de talare, som här uppträdt, hafva vitsordat, att bestämmelser i ämnet äro erforderliga. Det torde äfven och med rätta kunna sägas, att den diskussion, som här egt rum, icke har uppenbarat sådana fel i det af konstitutionsutskottet framlagda redaktionsförslaget, att dess ordalydelse skulle innebära något hinder för dess antagande såsom hvilande till grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag. Under

*Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

*Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 2 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

sådana förhållanden förefaller det mig, som om Andra Kammaren borde med ett bifall till detta förslag uttala, att ämnets vikt är sådan, att kammaren icke vill på sig taga det ansvar, som ovilkorligen måste vara förenadt med ett förkastande af den åtgärd, som är föreslagen att nu vidtagas.

Det är alldeles uppenbart, att en sådan tillämpning från Kongl. Maj:ts sida, som man här förutsatt möjligheten af, är utesluten genom det konstitutionella ansvar, under hvilket Konungens rådgifvare handla, och det är också utan gensägelse riktigt, att konstitutionsutskottet med de bestämmelser, som finnas i lagen, är oförhindradt att utkräva det ansvar, som Konungens rådgifvare genom en oriktig tillämpning af nu ifrågasatta lagbud nödvändigt måste vara underkastade. Under sådana förhållanden synes mig kammaren böra förklara det af konstitutionsutskottet framlagda förslaget hvilande till grundlagsenlig slutlig behandling vid nästa riksdag.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Det nämndes af herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, att detta förslag var af så genomgripande betydelse, att kammaren icke borde taga på sitt ansvar att afslå detsamma, utan antaga konstitutionsutskottets förslag, sådant det nu föreligger. Just därför att detta förslag har den betydelse, som det har, har jag ansett mig skyldig att begära ordet för att fritaga mig från det ansvar, som ett antagande af konstitutionsutskottets förslag innefattar. Huru man än läser det, lär det enligt mitt förmenande icke kunna förnekas, att det mycket väl kan tydas på det sätt just till följd af orden "andra handlingar", att det är mycket mera omfattande, än man här velat göra det till.

Det har klandrats, att den vid betänkandet fogade reservationen icke är nog tydlig. En talare på elfsborgslänsbanken nämnde, att i det fallet skulle utskottets förslag vara mycket bättre, därför att det vore alldeles tydligt. Ja, mine herrar, nog är det tydligt så till vida, som under dess förbud skulle kunna indragas hvilka handlingar som helst, som ligga till grund för mobiliseringsplaner, såsom t. ex. leveransaf-tal och dylikt, men just därför, att tydligen sådana handlingar kunna komma att inräknas, kan jag icke vara med om detta förslag.

Det skulle vara så nödvändigt, att detta förslag komme till stånd så fort som möjligt, och det har jag också trott. Men efter hvad vice ordföranden i konstitutionsutskottet nyss yttrade, har jag blifvit litet tveksam i det fallet. Han sade nemligen, att det endast var fråga om generalstabshandlingar, och att det var gammal praxis, att sådana handlingar icke få utlemnas till allmänheten. När detta är gammal praxis, så är det väl icke så farligt att dröja. De ord, som jag nyss citerade, hafva verkligen fäalts af vice ordföranden i konstitutionsutskottet.

Jag är för min del af den mening, att något bör göras i detta fall, ty det kan obestriddligen vara af vikt, att icke vissa mobiliseringshandlingar, kartor och dylikt få lemnas till allmänheten. Derfor skall jag kunna vara med om det förslag, som framstälts af herr Dahn jemte hans medreservanter. Men jag vill icke vara med om ett förslag, som

går ett enda steg längre, än som är förenligt med den rätt, allmänheten har att granska offentliga handlingar, som äro förvarade i våra embetsverk. Jag tror, att detta är en så viktig rätt, som allmänheten har, att jag vill säga, att detta af herr Dahn framställda förslag är den allra yttersta gräns, till hvilken jag vill gå; jag går ej ett steg längre.

Jag har intet särskildt yrkande att göra.

*Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

Herr Hedin: Chefen för kongl. justitiedepartementet har sagt, att mot missbruk af den rätt, som här begäres åt Kongl. Maj:t, finnes en garanti i Konungens rådgifvares konstitutionella ansvar. Jag tillåter mig, herr talman, att anmärka, att detta är en lek med ord, som icke borde förekomma i en allvarlig debatt. Han kan icke vara okunnig om hvad detta konstitutionella ansvar betyder, och att konstitutionsutskottet har ringa magt att utkräfva sådant ansvar af Konungens rådgifvare, så länge vi hafva en sådan Första Kammare, som vi ha.

Herr Hahn: Jag ber endast att helt kort få förklara, att jag kommer att rösta för rent afslag. Till de skäl, som förebragts mot Kongl. Maj:ts proposition och utskottets förslag, vill jag emellertid äfven lägga ett, som för mig personligen har ganska stor betydelse. Jag är nemligen viss om, att om jag i detta ögonblick vore i tillfälle att höra mina valmän i denna fråga, så skulle de råda mig att under nuvarande förhållanden rösta för afslag å såväl konstitutionsutskottets förslag som Kongl. Maj:ts proposition. Och då denna mina valmäns åsigt sammanfaller med min egen, så har jag så mycket större anledning att rösta för afslag å såväl Kongl. Maj:ts som utskottets förslag.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Inom utskottet har äfven jag varit af den åsigten, att stadganden i det syfte, som Kongl. Maj:t föreslagit, torde vara af behovvet påkallade, och detta har äfven under den diskussion, som här så länge pågått, icke af någon förnekats. Men jag har också såsom reservant varit af den åsigten, att ett sådant stadgande borde göras så försigtigt som möjligt. Vi hafva här i kammaren hört, huru at flera personer reservanterna blifvit klandrade därför, att vi velat gå längre än utskottet. Jag vill medgifva, att vi det gjort. Men då kan man icke heller beskylla oss reservanter för att hafva försökt rifva sönder ett förslag, som här under diskussionen allmänt erkänts vara till vissa delar af behovvet påkalladt.

Under det att flertalet af konstitutionsutskottets ledamöter velat gifva Kongl. Maj:t nära nog oinskränkt rätt att i statsrådet besluta, hvilka handlingar skola hemlighållas, hafva de förbisett göra något stadgande om att Riksdagens konstitutionsutskott och statsrevisorerna böra hafva sin granskningsrätt sig förbehållen. Jag får upprigtigt säga, att jag icke kan se någon fara i att Riksdagen antager den reservation, som af herr Dahn m. fl. afgifvits. Der medgifves Kongl. Maj:t att besluta, hvilka handlingar i fäderneslandets intresse böra hemlighållas, men konstitutionsutskottets och statsrevisorernas rätt är der också tillgodosedd, så att jag icke tror, att något missbruk kan före-

Ängående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förelöningen.
(Forts.)

komma. Det blir ju äfven i detta förslag stadgadt med uttryckliga ord, att Konungens rådgifvare skola svara för, om de tillstyrka Kongl. Maj:t att hålla sådana handlingar hemliga, hvilkas hemlighållande icke är af behovet påkalladt.

Då jag för min del i likhet med herr Dahn tror, att ett stadgande i det syfte, Kongl. Maj:t föreslagit, bör komma till stånd, så ber jag att få yrka bifall till den af herr Dahn m. fl. afgifna reservationen.

Herr Themptander: Jag kunde visserligen i likhet med flere andra talare, som deltagit i denna diskussion, säga, att jag icke tänkt deltaga i densamma, hvilket verkligen varit min mening. Men då jag hör till dem, som anse alldeles oefftergiftigt, att man får en lagstiftning i detta fall för att undandraga från offentliggörande handlingar, hvilkas publicerande skulle för rikets säkerhet kunna vara af allra största våda, så är jag naturligtvis intresserad för att kammaren måtte fatta något beslut i den rigtningen. Det synes äfven mig, att det i åtskilliga afseenden kunde vara likgiltigt, om utskottets förslag eller herr Dahns reservation antages. Dock får jag säga, att jag anser herr Dahns reservation hafva ett visst företräde i det afseendet, att den uttryckligen häfdar konstitutionsutskottets och statsrevisorernas rätt att taga del af ifrågavarande handlingar. Men nu har det under diskussionen blifvit påpekadt, att en myndighet, som borde ega samma rätt som konstitutionsutskottet och statsrevisorerna, ytterligare funnes, nemligen statsutskottet, och det kan ju ingen bestrida, att med den allmänna granskningsrätt, som tillkommer statsutskottet öfver rikets statshushållning, en med de andra nämnda myndigheternas likartad rätt i detta fall måste tillerkännas statsutskottet. Blott den omständigheten, att statsutskottet skall behandla statsrevisorernas berättelse, pekar tydligt hän på att detta utskott bör ega bemyndigande att ta del af så beskaffade hemliga handlingar.

Det är därför jag för min del anser det önskvärdt, att i herr Dahns reservation inskjutes mellan orden "konstitutionsutskottets" och "statsrevisorernas" ordet "statsutskottets", så att denna punkt af reservationen skulle erhålla följande lydelse: "dock att härigenom konstitutionsutskottets, statsutskottets och statsrevisorernas rätt ej inskränkes".

Det är med den ändringen jag ber att få yrka bifall till herr Dahns reservation.

Herrar *Zetterstrand*, *Svensson* från Karlskrona och *Nilson* från Lidköping instämde häruti.

Herr friherre Barnekow: Inom utskottet fans icke mer än en enda mening derom, att någon ändring i detta syfte borde vidtagas. Det är först i kammaren, man framkommit med anhållan, att förslaget skulle alldeles afslås; inom utskottet fans icke någon sådan uppfattning. Om jag uppställer en jemförelse mellan utskottets förslag och herr Dahns reservation, får jag för min del uttala den åsigten, att jag

finner herr Dahns förslag nästan lika omfattande som utskottets, ty der kan ju ingenting undantagas, alla *måste* hållas hemliga, för så vidt icke Kongl. Maj:t medgifver ett undantag. I utskottets åter är det Kongl. Maj:t, som bestämmer *vilka* som skola hemliga hållas.

Jag har uti utskottet varit med om det slut, hvartill utskottet kommit. Det var rätt mycket besvär, innan vi kunde komma derhän; vi tillsatte komitéer och arbetade på alla möjliga sätt för att söka få en öfverenskommelse till stånd, ty vi ansågo, att någonting i detta afseende borde göras.

Men, mine herrar, de farligaste motståndarne till förslaget äro de personer, som säga: "ja, vi önska och erkänna, att någonting borde göras, men detta, som nu föreligger, duger icke alls". Att sätta något annat i stället försöka de dock icke. De tro visserligen, att de vilja hafva en förändring, men faktiskt yrka de endast afslag. Dessa utgöra en mycket farlig kategori bland de talare som uppträdt.

Nu finnes det andra personer, som här uppträdt, hvilka icke ha det ringaste förtroende för regeringen och representationen, och de kunna naturligtvis icke vara med om förslaget. När man uppfattar regeringens åtgärder så, att de alls icke afse att skydda landet, utan blott att skydda vissa högre embets- och tjenstemän, mine herrar, då kunna vi icke någonting göra. Då får man omstörta landets hela styrelseskick och har icke något annat att gå till än att införa republiken, innan dessa herrar bli tillfredsställda.

Ha vi icke alls något förtroende för regeringen, vet jag icke, huru någon lag i detta ämne skall kunna stiftas. För min del tror jag icke, att det är så farligt med det af utskottet framlagda förslaget. Konstitutionsutskottet skulle dock ha rättighet att granska, hvilka handlingar äro sådana, att deras offentliggörande kan medföra våda för rikets säkerhet, och jag kan icke finna annat, än att utskottet skulle ha rättighet att i dylika fall tillämpa 106 och 107 §§ regeringsformen. Men har jag den uppfattningen, att det är alldeles omöjligt att i detta hänseende åstadkomma någonting, så länge representationen är så sammansatt som den är och så länge vi ha en Första Kammare sådan som den nuvarande, då måste jag naturligtvis yrka afslag. Har jag åter den uppfattningen, att man kan hafva något förtroende för vår nuvarande regering och att man äfven kan hysa förtroende för en kommande regering, så måste jag också anse, att någonting i detta hänseende bör kunna göras.

Här har talats om den utländska lagstiftningen. Äfven jag har derom tagit någon kännedom, men jag har icke gått längre än till Norge. Jag har dervid icke kunnat undgå att känna en viss förväning öfver hvilka stränga bestämmelser der gälla i detta afseende. Om Sverige och Norge skulle i ett gemensamt krig uppträda tillsammans mot en och samma fiende, så skulle man från norsk sida icke utan befogenhet kunna säga: vi kunna icke gå med Sverige, der man i detta fall har en så fri lagstiftning; svenskarne kunna blotta alla våra hemligheter. — Under det att man här talar om fästningsstraff från och med två månader till och med tre år, straffas i Norge utlemmandet af ifrågavarande slags handlingar med fästning i sex månader till och

*Angående
ändrad lydelse
af § 2 § 4:o
och § 2 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

Ängående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

med tolf år. Man skulle således från norsk sida kunna framställa den fordran: skola vi ställa oss på samma punkt som Sverige, så måste vi ha säkerhet för att icke Sverige skall blotta våra hemligheter.

Jag tror, att man icke får vara allt för ömtålig i detta hänseende.

Jag håller strängt på tryckfriheten, och man säger nu, att densamma icke har missbrukats. Det är sant, och det får man vara vår press mycket tacksam för. Innan frestelsen kommer, är det dock icke svårt att motstå densamma. Vi ha nu haft en åttioårig fred. Men då en gång frestelsen kommer, få vi se, om vår press kan motstå densamma. Om vi då icke hade någon lagstiftning i ämnet, vore det kanske än svårare att motstå frestelsen.

Vi skola icke fästa oss vid att man hittills icke haft behof af en dylik lagstiftning. Vore vi alla hederliga och aktningvärda människor, så behöfde vi inga lagar sådana som denna. Men det är fara för att det kan uppträda personer, som låta muta sig till att för penningar göra allt möjligt, och det är därför vi hafva behof af sådana lagar. Vårt land är egentligen det enda civiliserade i verlden, som icke har någon lag i detta hänseende.

Man säger nu, att vi hafva god tid och kunna uppskjuta med afgörandet af denna fråga. Jag är verkligen naiv nog att tro, att vi äro en så hygglig och beskedlig nation, att det icke vore någon fara för enad med ett sådant uppskof, men det kunde hända, att fara uppstode. Då kunde man tillämpa hvad som här yttrades af herr Danielson, som för öfrigt, hvilket jag beklagar, yrkade afslag. Han talade om huru vi skulle i händelse af krig få sända ut våra söner i fält. Om så blefve fallet, och om dessa planer, som här äro i fråga, blefve förrådade och kanske omintetgjorda, så skulle detta medföra oöfverskådliga följder.

Denna sak tål verligen att fundera på. Vi hafva inom utskottet behandlat den ganska allvarligt, och der höjdes, som sagdt, icke en röst för att intet borde i saken åtgöras. Vi ha nu gjort så godt vi kunnat och sökt samarbeta så mycket som möjligt för att komma till något resultat.

I närvarande stund skall jag, herr talman, då jag biträdt utskottets förslag, anhålla att till detsamma få yrka bifall. Jag vill hoppas och jag önskar, att någonting i detta hänseende må kunna åstadkommas. Vi kunna, som sagdt, icke lita på, att hittills allt varit godt, ty vi veta icke, hvad framtiden kan bära i sitt sköte.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Dahn: Herr talman! Jag har ingenting mot ett sådant tillägg, som herr Themptander föreslagit, och jag skall därför, med återtagande af mitt förra yrkande, tillåta mig att yrka bifall till reservationen med det af honom gjorda tillägget.

Med herr Dahn förenade sig herrar *Bengtsson* i Gullåkra och *Lundell*.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o) bifall till

utskottets hemställan; 2:o) afslag å nämnda hemställan och bifall till herrar Elowsons och Vahlins reservation; 3:o) bifall till herr Dahns m. fl. reservation i oförändradt skick; 4:o) bifall till sistnämnda reservation med den af herr Themptander föreslagna ändring; och 5:o) afslag å samtliga de föreliggande förslagen. Efter det herr talmannen till proposition upptagit hvart och ett af dessa yrkanden, yttrade

*Angående
ändrad lydelse
af 2 § 4:o
och 3 § 10:o
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts)*

Herr Hedin: Herr talman! Jag skall be att få återtaga mitt yrkande om bifall till herr Dahns m. fl. reservation och i stället för ena mig med dem, som yrkat rent afslag.

Herr talmannen förnyade härefter propositionerna å de yrkanden, som återstodo, och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till utskottets hemställan. Votering begärdes. Med anledning häraf upptog herr talmannen, för bestämmande af kontrapositionen, å nyo de öfriga yrkandena, af hvilka det, som afsåg bifall till herr Themptanders förslag, nu förklarades hafva de flesta rösterna för sig. Men jemväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, hvarför, och sedan till kontraposition i denna votering antagits yrkandet om afslag, nu först uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition af följande innehåll:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående första punkten i förevarande utlåtande n:o 7 antager yrkandet om bifall till den af herrar Dahn m. fl. vid denna punkt afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation med den af herr Themptander deri föreslagna ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om afslag å såväl utskottets hemställan i nämnda punkt som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

I denna första votering afgåfvos 141 ja-röster och 70 nej-röster; och erhöi i följd häraf propositionen för hufvudvoteringen följande lydelse:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i första punkten af förevarande utlåtande n:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställen bifallit den af herrar Dahn m. fl. vid denna punkt afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation med den af herr Themptander deri föreslagna ändring.

Hufvudvoteringen visade 63 ja, men 149 nej; hvadan kammaren fattat sitt beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Punkterna II och III.

Biföllos.

§ 7.

Om ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen.

I ordningen förekom dernäst konstitutionsutskottets utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 211, hade herr *E. Olsson* i Kyrkebol föreslagit, att Riksdagen ville antaga att hvilatill grundlagsenlig behandling ett i motionen framställt förslag till förändrad lydelse af ofvanstående paragrafer i tryckfrihetsförordningen; och hemstälde utskottet,

att Riksdagen, med bifall till motionen, måtte antaga att hvilatill vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till förändrad lydelse af nedanstående paragrafer i

Tryckfrihetsförordningen.

§ 1.

5:o) Privilegier å boktryckeri skola ej erfordras, utan stände hvar och en fritt att, utan hinder af någon särskild författning, äldre privilegier eller något boktryckerireglemente, samt utan att vara underkastad någon skråordning, anlägga sådana tryckerier, af hvad beskaffenhet eller vidd honom tjenligt synes, uti stad eller köping; Konungen obetaget att tillåta inrättande af boktryckeri äfven å annan ort.

Då boktryckeri anlägges å ort, som lyder under landsrätt, skola i alla mål, som boktryckningen röra, boktryckare, arbetare i tryckeriet samt der tryckta skrifterns författare och utgifvare lyda under rådstufvurätten i närmaste inom länet belägna stad, der sådan rätt finnes.

Den nytt boktryckeri inrättar — — — — innehåll och skrifart.

§ 5.

6:o) Förbrytelser emot denna lag upptagas vid rådstufvurätten i den stad, der skrift, som föranledt åtal, blifvit tryckt, eller, om den blifvit tryckt å ort, som lyder under landsrätt, vid rådstufvurätten i närmaste inom länet belägna stad. Stämningstiden vare åtta dagar,

om boktryckeriet är beläget i stad, der rådstufvurätt finnes, men i annat fall fjorton dagar. Uppstår fråga om boktryckares eller författares af en tryckt skrift tilltalande eller hörande, böra han eller de vid rätten personligen till svars stånda, men åtnjute i öfrigt deras rättegångsförmåner, enligt allmän lag och särskilda författningar, uti allt hvad genom detta förordnande icke uttryckligen annorlunda stadgadt är.

Om ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

8:o) Finner chefen för justitiedepartementet eller hans ombud sig befogad att, på de grunder för qvarstad å tryckt skrift, här ofvan stadgade äro, förordna eller äska, det någon skrift med qvarstad beläggas må, vare han eller det berättigad att sådan qvarstad erhålla medelst skyndsam handräckning, som ej får vägras af vederbörande Konungens befallningshafvande, magistrat eller kronobetjent; börande öfver förloppet af qvarstadsförrättningen och orsakerna dertill samt, i afseende på den åklagade skriften, om och huru många exemplar då ännu finnas uti boktryckarens värjo, anteckning trefaldt författas, hvaraf den ena tillställes chefen för justitiedepartementet eller hans ombud, den andra magistraten i den stad, under hvilkens rådstufvurätt boktryckeriet, enligt § 1, lyder, och den tredje boktryckaren. Magistraten vare pliktig att, vid ansvar såsom för embetsförsummelse, med näst afgående post en afskrift af denna anteckning till justitiekansleren insända. I Stockholm varde samma anteckning, genast eller sist inom nästföljande dags utgång, till justitiekansleren aflemnad. Justitiekansleren må sedermera, i Stockholm inom åtta dagar och i landsorterna allra sist inom trenne veckor efter det qvarstaden lagd blifvit, hafva hänvist målet till vederbörlig domstol och aktor förordnat, då domstolen, sist inom åtta dagar, må pröfva, om qvarstaden skall ega bestånd. Sker det ej, och är icke qvarstad inom en månad häfven, ege boktryckare rätt i enahanda ordning, som handräckning till qvarstadens beläggande meddelad blifvit, att fordra dess brytande, hvilket icke vägras må, vid ansvar af embedets förlust.

Chefen för justitiedepartementet — — — — — erhållas.

12:o) I fråga om qvarstad böra, i sådant fall, vederbörande Konungens befallningshafvande, magistrat eller kronobetjent ovägerligen och vid ansvar biträda; dock må — — — — — inlemnad.

I en vid utlåtandet fogad reservation hemstälde deremot herr *Elowson*,

att Riksdagen, med anledning af motionen, måtte antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till förändrad lydelse af nedanstående paragrafer i

Tryckfrihetsförordningen.

§ 1.

5:o) Privilegier å boktryckeri skola ej erfordras, utan stånde hvar

*Om ändring
af §§ 1 och 5
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

och en fritt att, utan hinder af någon särskild författning, äldre privilegier eller något boktryckerireglemente, samt utan att vara underkastad någon skråordning, anlägga sådana tryckerier, af hvad beskaffenhet eller vidd honom tjenligt synes, uti stad eller inom ett afstånd derifrån af högst en half mil eller i köping.

Då boktryckeri anlägges å ort, som lyder under landsrätt, skola i alla mål, som boktryckningen röra, boktryckare, arbetare i tryckeriet samt der tryckta skrifers författare och utgifvare lyda under rådstufvurätten i närmaste inom länet belägna stad, der sådan rätt finnes.

Den nytt boktryckeri inrättar — — — innehåll och skrifart.

§ 5.

6:o) Förbrytelser emot denna lag upptagas vid rådstufvurätten i den stad, der skrift, som föranledt åtal, blifvit tryckt, eller, om den blifvit tryckt å ort, som lyder under landsrätt, vid rådstufvurätten i närmaste inom länet belägna stad. Stämningstiden vare åtta dagar, om boktryckeriet är beläget i stad, der rådstufvurätt finnes, men i annat fall fjorton dagar. Uppstår fråga om boktryckares eller författares af en tryckt skrift tilltalande eller hörande, böra han eller de vid rätten personligen till svars stånda, men åtnjute i öfrigt deras rättegångsförmåner, enligt allmän lag och särskilda författningar, uti allt hvad genom detta förordnande icke uttryckligen annorlunda stadgadt är.

8:o) Finner chefen för justitiedepartementet eller hans ombud sig befogad att, på de grunder för qvarstad å tryckt skrift, här ofvan stadgade äro, förordna eller äska, det någon skrift med qvarstad beläggas må, vare han eller det berättigad att sådan qvarstad erhålla medelst skyndsam handräckning, som ej får vägras af vederbörande Konungens befallningshafvande, magistrat eller kronobetjent; börande öfver förloppet af qvarstadsförrättningen och orsakerna dertill samt, i afseende på den åklagade skriften, om och huru många exemplar då ännu finnas uti boktryckarens värjo, anteckning trefaldt författas, hvaraf den ena tillställes chefen för justitiedepartementet eller hans ombud, den andra magistraten i den stad, under hvilken rådstufvurätt boktryckeriet, enligt § 1, lyder, och den tredje boktryckaren. Magistraten vare pliktig att, vid ansvar såsom för embetsförsummelse, med näst afgående post, en afskrift af denna anteckning till justitiekansleren insända. I Stockholm varde samma anteckning, genast eller sist inom nästföljande dags utgång, till justitiekansleren aflemnad. Justitiekansleren må sedermera, i Stockholm inom åtta dagar och i landsorterna allra sist inom trenne veckor efter det qvarstaden lagd blifvit, hafva hänvist målet till vederbörlig domstol och aktor förordnat, då domstolen, sist inom åtta dagar, må pröfva, om qvarstaden skall ega bestånd. Sker det ej, och är icke qvarstad inom en månad häfven, ege boktryckare rätt i enahanda ordning, som handräckning till qvarstadens

beläggande meddelad blifvit, att fordra dess brytande, hvilket icke vägras må, vid ansvar af embetets förlust.

Chefen för justitiedepartementet — — — — — erhållas.

*Om ändring
af §§ 1 och 5
trycksfrihets-
förelöningen.
(Forts.)*

12:o) I frågor om kvarstad böra, i sådant fall, vederbörande Konungens befallningshafvande, magistrat eller kronobetjent ovägerligen och vid ansvar biträda; dock må — — — — — inlemnad.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Elowson: Herr talman! Då jag ansett mig böra afgifva en reservation mot det betänkande, som nu är föredraget, anhåller jag att få utveckla min ståndpunkt i frågan.

Det föreligger, såsom kammaren torde finna, en väsentlig skilnad mellan den motion, som är väckt i år, 1896, och den motion, som af samme motionär var framlagd förlidet år, och hvilken senare motion stod i god samklang med alla de sträfvanden, som under en längre tid gjort sig gällande i Riksdagen för att utvidga rättigheten att få anlägga boktryckerier. Dessa sträfvanden hafva under föregående tider gått ut derpå att förkunna landsbygden förmånen att anlägga boktryckerier i samma omfång och samma mening, som nu är medgifvet städerna. Men, såsom sagdt, motionären har i sin i år afgifna motion i detta hänseende föreslagit en väsentlig förändring. Han har, om jag så får säga, velat taga ett steg framåt, men på samma gång har han tagit två steg tillbaka. Han föreslår i år, att det bör få stå hvar och en fritt att inrätta boktryckerier i köping. I det afseendet är jag fullständigt ense med honom. Men deremot är jag icke ense med honom och utskottet i tvenne andra punkter.

Först och främst föreslår han, att den grundlagsbestämmelse, som nu är gällande, och enligt hvilken alla de, som bygga och bo inom en half mils afstånd från stad, ega rätt att inom nämnda område anlägga boktryckeri, skall till förfång för dem upphävas. Jag finner hvarken i motionärens eller utskottets förslag någon utredning i huru förhållandena i så fall faktiskt komme att gestalta sig. Jag vill dock erinra om hurusom anläggning af boktryckeri på grund af detta lagstadgande egt rum. Jag ber att särskildt få nämna Hemlandsvännens boktryckeriaktiebolag, som kom till stånd 1886. Boktryckeriet ligger inom en half mils afstånd från närmaste stad och har på grund deraf kunnat komma till stånd. Aktiekapitalet utgör 100,000 kronor och boktryckeriet sysselsätter 36 arbetare. Någon undersökning i detta afseende föreligger, såsom sagdt, icke hvarken i motionen eller i utskottets betänkande. Man skulle därför kunna tänka sig, att de invånare, som bo i närheten af stad, hålla på denna sin rätt.

För det andra afser såväl utskottets som motionärens förslag, att boktryckerier skulle kunna få vilkorligt anläggas på landsbygden, nemligen med Konungens begifvande. I det afseendet kan jag ännu mindre vara med om utskottets förslag. Det har, såsom jag nämnt, varit en sträfvand uti Riksdagen i dess helhet och särskildt i Andra Kammaren

*Om ändring
af §§ 1 och 5
tryckfrihets-
förordningen.*
(Forts.)

för frihet att anlägga boktryckerier på landsbygden. Skulle nu utskottets förslag gå igenom, är det tydligt, att denna frihet skulle för all framtid omintetgöras.

Under den gångna tiden har det väckts åtskilliga motioner i syfte att få denna frihet förunnad åt landsbygden. Jag vill erinra om flera motioner, som i det afseendet väcktes under sista ständsriksdagen 1865—1866. Då väcktes nemligen tre motioner i bondeståndet. Den ena af Olof Olson från Olebyn i Vermland, den andra af Lars Erson från Södermanland och den tredje af J. Anderson från Östergötland. Alla tre motionerna åsyftade med några modifikationer, att det borde tillåtas dem, som så önskade, att få anlägga boktryckeri på landsbygden. Utskottet tillstyrkte också en sådan utvidgning af rätten att anlägga boktryckerier. Då utskottsbetänkandet härom föredrogs i stånden, blef det antaget af borgare- och bondestånden, men afslaget af de båda öfriga stånden. Jemlikt då gällande grundlag kom det till omröstning i förstärkt konstitutionsutskott, der förslaget föll.

Vid 1867 års riksdag, efter det nya riksdagsordningen antagits, väckte Olof Olson från Olebyn en motion i den rigtning, att den sista passus i första punkten af 1 § 5 mom. tryckfrihetsförordningen, som börjar med orden: "uti stad" och slutar med ordet "mil", måtte utbytas mot orden: "såväl på landet som i stad". Det skulle således enligt motionen blifva lika bestämmelser för landsbygden som för städerna. Denna motion vann bifall i båda kamrarne. Den blef antagen såsom hvilande 1867, och sedan blef den af Riksdagen för dess del definitivt antagen såsom grundlag 1870. Då denna grundlagsförändring föredrogs hos Kongl. Maj:t, vägrade emellertid Kongl. Maj:t sanktion på densamma. I det svar, som Kongl. Maj:t beträffande denna sanktionsvägran afgaf till Riksdagen den 8 april 1870, anfördes såsom skäl härfor fyra särskilda omständigheter, nemligen: 1:o) svårigheten att på landsbygden finna lämplig person att såsom justitiestatsministerns ombud öfvervaka tryckta skrifter allmängörande; 2:o) att kostnaden för dessa ombud skulle ökas; 3:o) att man icke kunde räkna på att erhålla skyndsam handräkning vid tryckfrihetsförseelser å landsbygden, och slutligen 4:o) att förslaget icke syntes vara af trängande behof påkalladt.

Intet af dessa skäl synes mig kunna tillmätas någon synnerlig vigt.

Beträffande svårigheten att på landsbygden erhålla lämpliga ombud för justitieministern att öfvervaka tryckta skrifter, torde förhållandena sedan dess hafva betydligt ändrat sig. Ett boktryckeri på landsbygden torde icke i något fall komma till stånd annat än i ett större samhälle, der en talrikare folkmängd är bosatt, enär det icke kan löna mödan att uppsätta en tidning på annat ställe. Det är uppenbart, att på en sådan plats alltid finnes någon person, som är lämplig att öfvervaka tryckta skrifter offentliggörande.

Beträffande kostnaden för dessa ombud vill jag erinra derom, att år 1870 upptogs i riksstaten ett förslagsanslag å 6,000 kronor för bestridande af ifrågavarande utgifter och att detta förslagsanslag är orubbadt och af Riksdagen beslutadt och antaget för statsregleringen

1897. Man ser således, att någon förökning eller förändring i detta anslag icke behöft ifrågakomma under denna långa tid. Om några boktryckerier skulle komma att anläggas på landsbygden, är det tydligt, att kostnaden i någon mån komme att stiga, men ökningen blefve helt säkert mycket ringa.

Beträffande det tredje skälet, att skyndsamt handräckning icke skulle kunna erhållas på landet, torde det, i betraktande af de lättare kommunikationer, som numera finnas, och då någon person, tillhörande kronobetjeningen, helt säkert bor på nära håll, icke hafva någon synnerligen stor betydelse.

Beträffande slutligen det sista skälet, eller att förslaget icke vore af trängande behof påkalladt, synes det mig, att de motioner, som under tidernas lopp härom blifvit väckta, gifva stöd för ett motsatt antagande, eller att det gör sig gällande en sträfvän och önskan, att landsbygd och stad skola blifva likställda i fråga om rätt att anlägga boktryckerier. Vid 1881 års riksdag väcktes i detta hänseende tvänne motioner: den ena af herr Wigardt och den andra af herr Anders Bengtsson i Kärrsmossen. Förslaget blef af båda kamrarna antaget såsom hvilande, men afslogs följande år af Första Kammaren med 60 röster mot 36.

År 1884 väcktes motion i samma rigtning af herr Borg. Konstitutionsutskottet tillstyrkte förslaget, Andra Kammaren biföll det-samma, men Första Kammaren afslog det med 62 röster mot 27.

Sedan har frågan hvilat ända till år 1895, då herr Olsson i Kyrkebol väckte en motion i samma rigtning som de föregående, nemligen om ovilkorlig rätt att på landsbygden lika väl som i stad anlägga boktryckerier. Vid ärendets behandling då af konstitutionsutskottet tillstyrktes icke motionen, utan utskottet afgaf ett särskildt förslag, som gick ut på 1:o att boktryckeri skulle få anläggas i köping, 2:o att den rätt, som nu grundlagsenligt tillkommer personer, som bo inom en half mil från stad, att anlägga tryckeri skulle dem frånhändas, och 3:o att rätten att på landsbygden anlägga tryckerier skulle blifva beroende af Kongl. Maj:ts medgifvande. Mot detta utskottets förslag afgaf jag förlidet år en reservation, men jag ansåg mig icke då behöfva här i kammaren upptaga tiden med att utveckla skälen härför, emedan jag var fullt förvissad om att förslaget icke skulle antagas af Första Kammaren, hvilket också skedde. Nu anser jag mig emellertid böra utveckla min åsigt om frågan, på samma gång som jag vill fritaga mig från all andel i den lagstiftning, som kan blifva en följd af ett beslut i enlighet med utskottets förslag, hvarigenom den obetingade rätten att anlägga boktryckerier på landet för all framtid komme att blifva landsbygden fräntagen.

Emot utskottets förslag har jag ansett mig böra göra några särskilda anmärkingar. Utskottet föreslår, att det skall vara Kongl. Maj:t obetaget att tillåta inrättande af boktryckeri äfven å annan ort, d. v. s. på landsbygden. Jag finner en viss otydlighet i denna ordalydelse. Meningen lär väl icke kunna vara, att, om en ansökning kommer in till Kongl. Maj:t om tillstånd att anlägga ett boktryckeri i den eller den socknen och det eller det häradet, tillståndet skulle beviljas en på lands-

Om ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförförordningen.
(Forts.)

*Om ändring
af §§ 1 och 5
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)*

bygden belägen ort såsom sådan, utan det skulle väl afse en bestämd person eller firma, som på den eller den platsen skulle tillåtas att anlägga boktryckeri. Det kan väl icke vara meningen, att tillståndsbeviset skulle vara fästadt vid orten såsom sådan, utan vid en viss person; men då skulle denna person — tror jag — komma i en något egendomlig ställning i afseende på sin egendoms värde. Ty om han af en eller annan anledning måste upphöra med sin afiär, men kanske ingen annan kunde få nytt tillståndsbevis för att öfvertaga densamma, så vore ju hans boktryckeri så godt som utan värde. Detsamma skulle också förhållandet blifva vid dödsfall, då ju arfvingarne komme att blifva helt och hållet beroende af huruvida Kongl. Maj:t kunde finna det lämpligt att bevilja tillståndsbevis åt någon annan person. Då nu Andra Kammaren i den förflutna tiden för sin del ansett det vara af stor vikt, att rättighet till boktryckeriers anläggande på landsbygden måtte medgifvas, synes det mig, som om Andra Kammaren nu borde lemna det öppet för sig att framdeles vid ett lägligare tillfälle få ett beslut i den rigtningen. Ty det är, såsom jag redan anmärkt, uppenbart, att, om utskottets förslag nu bifalles och det sedan en gång blir tal om att ändra denna bestämmelse, oppositionen deremot kommer att stödja sig derpå, att det är ett Konungen medgifvet prerogativ att besluta angående boktryckeriers inrättande på landsbygden.

Jag har i min reservation föreslagit, att rättigheten att anlägga tryckerier skulle bibehållas oförändrad åt dem, som bo inom en half mils afstånd från stad, och utskottet har icke anfört några skäl, hvarför de skulle beröfvas denna rättighet, som de nu hafva. Jag kan således icke finna, att denna rättighet bör borttagas, särskildt då man tager i betraktande, att det, såsom herrarne veta, är ett ganska stort antal personer, som bygga och bo inom en half mils afstånd från alla städer i Sveriges rike.

Jag anser nu, att man bör gå så till väga, att för närvarande rätten att anlägga boktryckerier utsträcker till köpingar, men icke längre. Vid förlidet års Riksdag hade jag af den då framkomna motionen, hvilken icke inom utskottet hade någon utsigt att i sin helhet vinna tillstyrkan, anledning att hemställa, att i tryckfrihetsförordningen skulle inryckas äfven en bestämmelse om ovilkorlig rätt att anlägga boktryckerier på sådana ställen på landsbygden, der ordningsstadgan för rikets städer vore gällande; men den motion, som är afgifven vid innevarande års riksdag, är af den beskaffenhet, att den icke tillåter mig att göra en sådan hemställan. Jag måste därför — som sagdt — nu inskränka mig att yrka den ifrågavarande rättighetens utsträckande endast till köpingar.

Hvad slutligen beträffar de andra ändringar, utskottet föreslagit rörande stämningstid i tryckfrihetsmål och boktryckeriernas öfvervakande, anser jag dem vara verkliga förbättringar och öfverensstämmande såväl med utskottets förslag som med den partiella ändring, jag ansett mig böra föreslå. Då jag för min del icke vill medverka derhän, att landsbygden för framtiden skall gå miste om den ovilkorliga rättigheten att anlägga tryckerier, har jag ansett mig böra afgifva min reservation mot det slut, hvartill utskottet kommit, och jag vill

derför på de skäl, jag nu anført, yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min reservation.

Om ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförfordningen.
(Forts.)

Herr Ljungman: Det är så långt ifrån, att landsbygden genom ett antagande af utskottets förslag skulle beröfvas någon fördel, att landsbygden tvärtom derigenom skulle få en ganska stor och ganska väsentlig fördel. Utskottet föreslår nemligen, att Kongl. Maj:t, på samma sätt som Han utdelar stadsrättigheter och köpingsrättigheter, måtte kunna till samhällen, som — utan att vara städer eller köpingar — likväl nått den utveckling, att de kunna anses behöfva en tidning, meddela tillstånd till boktryckeriers inrättande. Jag kan icke finna något ondt uti en sådan bestämmelse. Om jag t. ex. tänker på ett sådant samhälle som Trollhättan, der det finnes särskilda omständigheter, som lägga hinder i vägen för att det kan blifva köping eller stad, så frågar jag: hvarför skall icke ett sådant lifskraftigt samhälle, som räknar 4 å 5 tusen invånare, kunna få ega en tidning eller ett tryckeri inom sitt område?

Af utskottets betänkande framgår alldeles icke, att den rättighet till boktryckeris anläggande, som Kongl. Maj:t skulle ega lemna, skulle gifvas blott till viss person, utan jag anser, att den skulle gifvas äfven till visst samhälle. Det står: "Konungen obetaget att tillåta inrättande af boktryckeri äfven å annan ort", och dessa ord behöfva icke tydas uteslutande på det sätt, som herr Elowson gjort.

Hvad sedan beträffar borttagandet af rättigheten att anlägga tryckerier inom en half mils afstånd från stad, har det skett af den orsaken, att åtskilliga städer ligga på gränsen mellan tvenne län. Ty följden af den nuvarande bestämmelsen skulle kunna blifva, att ett tryckeri, som vore anlagdt inom det stadgade afståndet från en sådan stad, kunde komma att lyda under ett annat läns styrelse än sjelfva staden, och det vore ju alltid en olägenhet. Men någon rättskränkning kommer enligt min åsigt icke att ske genom borttagandet af denna bestämmelse. Ty om det finnes några boktryckerier, som ligga inom en half mils afstånd från en stad, är jag öfvertygad om att de få behålla sina rättigheter, alldenstund lagen ju icke skulle hafva retroaktiv verkan.

Nu är förslaget i fråga, som innebär en stor fördel för landsbygden, af Första Kammaren förklaradt hvilande, och då ser jag verkligen icke, hvarför Andra Kammaren skulle afvisa ett förslag, som innebär ett tydligt framsteg.

Jag skall därför hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Broström: Herr talman! Mine herrar! Den motion, som herr Olsson afgifvit och som i nu föredragna betänkande föreligger till kammarens behandling, tror jag hafva sådant syfte, att man om densamma kan säga, att ändring i grundlagen är både "nödig och nyttig". Men dermed har jag ej sagt, att jag vill beträda samma väg som konstitutionsutskottet, enär det är några punkter i konstitutionsutskottets utlåtande, som jag för min del icke kan gilla.

Den första är, att utskottet har strukit den rätt, som de, som bo inom en half mils afstånd från stad, nu ha att anlägga boktryckerier.

Om ändring
af §§ 1 och 5
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

I och med att utskottets förslag blir lag, äro de, som nu ha sådana boktryckerier anlagda, otvivelaktigt skyldiga att ingå till Konungen med begäran att varda i den rätt bibehållne, som de i många tiotal år varit af svensk grundlag tillförsäkrade, och andra blifva från denna rätt måhända för all tid afstängda.

Det andra skälet, hvarför jag icke kan vara med om utskottets förslag, är, att utskottet inrymt rätt åt Konungen att medgifva undantag. Det hette nemligen i utskottets förslag: "Konungen obetaget att tillåta inrättande af boktryckeri äfven å annan ort", d. v. s. å landet. I detta afseende skall jag helt och hållet ansluta mig till hvad herr Elowson yttrade; och min tro och tanke är, att, om man i framtiden vill få ifrågavarande rätt för Kongl. Maj:t upphäfd och rätten att anlägga boktryckerier utsträckt till landsbygden i allmänhet, detta alltid kommer att röna ett väsentligt hinder därför, nemligen att man ej vill inskränka konungamagten. Då en sådan magt, som utskottet här föreslagit, hittills icke varit lagd i Konungens hand, kan jag ej heller inse, att den nu bör tilläggas honom genom att införa en dylik bestämmelse i grundlagen.

Hade utskottet åter framlagt ett förslag sådant som det, som framlades och blef hvilande 1867 samt antogs 1870, ehuru afslaget af Kongl. Maj:t, nemligen att det skulle vara fritt att anlägga boktryckerier på landsbygden, skulle jag för min del ha lemnat min röst åt ett sådant förslag.

Jag har fått mig en liten skrift tilldelad, utgifven af svenska boktryckareföreningen, och deri påstås det, att det skulle vara till skada för boktryckerierna att utsträcka rätten för boktryckeriers anläggning, hufvudsakligen därför, att konsten, yrkesskickligheten derigenom skulle neddragas. Detta fruktar jag ej det ringaste för, ty konsten är redan i ganska hög grad neddragen. Detta torde nog hvar och en ha funnit, som rest omkring i landet och sett de nuvarande otaliga accidenstryckerierna å landsbygden, hvilka alla äro olagliga. Dessa äro ingalunda så små, som mången föreställer sig att de äro. De trycka ej blott visitkort och dylikt, nej, de ha till och med snällpressar så stora, att de kunna trycka 4 à 5-spaltiga tidningar. De trycka vidare en hel del reglementen — jag har sett en mängd sådana utan utsatt tryckkort — samt bolagsordningar m. m. För att uppsätta och trycka sådana alster använda de hvilka arbetare som helst, vanligen gossar, som någon kort tid haft anställning å boktryckeri som elever. Att många af dessa "typografer" äro af ganska underhaltig beskaffenhet i fråga om yrkesskicklighet, är uppenbart. Jag har således ej några betänkligheter mot att utsträcka rätten att anlägga boktryckerier, därför att yrkesskickligheten derigenom skulle neddragas; ty det finnes nog ändå många utmärkta boktryckerier inom landet, som veta att hålla yrkesskickligheten uppe. Skälet, att konsten och yrkesskickligheten neddragas genom friare lagstiftning, är ej nytt. En hvar, som minnes tillbaka till den tid, då fråga var att införa näringsfrihetsförordningen, erinrar sig, att samma skäl då anfördes. Man sade nemligen, att man mot en sådan reform kommer att invända, att om skråordningen upphäfves och näringsfriheten skulle genomföras, skulle

man ej få utfördt något arbete, som dugde, vare sig möbler eller något annat, utan allt hvad handtverkerier och näringslif hette skulle bli ett enda fusk. Det har dock visat sig, att det ej varit någon fara i detta afseende.

Om ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförrådningen.
(Forts.)

Såsom jag nyss anförde, kan jag ej gilla den bestämmelse, som utskottet föreslagit, nemligen att Konungen skulle ega att bestämma om anläggningen af boktryckerier på landsbygden. Detta skulle, enligt min mening, blifva ett hinder för en verklig reform för boktryckeriers anläggning på landet. I fråga om *köpingar* deremot anser jag, att man der borde ha rätt att anlägga tryckerier. Och jag är fullt ense med reservanten herr Elowson, att man med anledning af den motion, som är afgifven, bör i denna punkt biträda reservationen.

Med anledning af hvad jag nu anført, anhåller jag att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till herr Elowsons reservation.

Herr Olsson i Kyrkebol: Herr talman! Mine herrar! Trots att jag rönt så stort motstånd af ett par af mina länskamrater, skall jag anhålla att få yrka bifall till min motion.

Det är ju icke, såsom herr Elowson framhöll, något *nytt* förslag, som här föreligger, och jag kan väl ej heller föreställa mig, att denna kammare, som så många gånger förut bifallit förslag i liknande riktning, nu skall frångå sina förut följda tendenser, synnerligast då nu Första Kammaren redan bifallit min i ämnet väckta motion.

Jag skall därför anhålla att i all korthet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson i Boestad: Herr talman! Den föreliggande frågan är ej af så liten betydelse för såväl städerna som landsbygden. För *städerna* utgör det ett häfdvunnet privilegium att få hafva boktryckerierna inom sina gränser eller närmaste omgifning. För *landsbygden* skulle denna förmån blifva af mycket tvifvelaktig beskaffenhet. Ty om det ej blefve kunskapsrika och intelligenta män, som förestode dessa tryckerier, hvilket kanske ej alltid blefve fallet, utan i stället politiska äfventyrare, som på landsbygden började utgifva t. ex. en tidning med dåligt innehåll, skulle den kunna verka mycket skadligt. Och i så fall vilja vi helst undanbedja oss förslaget. För öfrigt blefve tillsyn och kontroll svårare på landet än i staden.

Med anledning af hvad jag anført, skall jag yrka afslag å konstitutionsutskottets hemställan, i hvad den angår boktryckeriers anläggande på landsbygden vidare än hvad redan nu är i lag medgifvet. Hvad åter angår köping, skall jag yrka bifall till herr Elowsons reservation.

Herr Ljungman: Jag skall be att ännu en gång få anföra några ord till utskottets försvar, trots det jag icke kan neka till, att herr Petersson i Boestad genom att understödja herr Elowson möjligen minskat utsigtorna till framgång för utskottets förslag.

Jag kan icke förstå, hvarför man, då man medgifver rätt åt obetydliga köpingar med 150 à 200 invånare att få anlägga egna boktryckerier, vill neka denna rätt åt sådana orter som t. ex. Troll-

Om ändring
af §§ 1 och 5
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

hättan, ett samhälle med 4 à 5,000 invånare och med en affärsverksamhet och utveckling i både det ena och andra hänseendet, som vida öfverträffar många af våra småstäders.

Jag vill visserligen mycket gerna erkänna, att tryckfrihetsförordningen i mångt och mycket behöfver omarbetas och förbättras, men jag kan ej därför finna, att, när man kan vinna en fördelaktig förbättring, man skall visa denna bort ifrån sig. Här är en ganska väsentlig fördel föreslagen, nemligen att i dessa större samhällen, stationssamhällen och dylika, som på landet mer och mer uppväxa, man skall med vederbörligt tillstånd få anlägga boktryckerier. Man skall ej klandra, att det fordras, att tillstånd skall beviljas för att få anlägga sådana tryckerier, ty för att en ort skall få bli köping eller stad, fordras ju alltid ett liknande tillstånd. Det är således i sjelfva verket icke någon tillökning i Kongl. Maj:ts magt, som man här behöfver frukta. Icke heller behöfver man befara några missbruk af denna magt, som skulle hämma utvecklingen till större frihet i afseende på anläggningen af boktryckerier. Men hvad jag vill påpeka, är verkligen, att detta monopol, som vissa små orter för närvarande ha att ensamma anlägga tryckerier, är rätt tryckande och behöfver undanrödjas. Jag skall särskildt nämna, att för Bohuslän skulle det vara ganska förmånligt, om man finge rätt att i ett eller annat större samhälle anlägga tryckerier. Vi ha flera sådana orter med ganska stor utveckling och folkmängd samt med betydlig affärsrörelse, och jag kan ej inse, hvarför man ej der skulle få inrätta boktryckerier lika väl som i en stad med 500 eller 600 invånare.

Då ett afslag på utskottets hemställan vore detsamma som frågans uppskjutande på många år, skall jag än en gång hemställa, att kamraren måtte vidhålla sitt förlidet år enhälligt fattade beslut, som öfverensstämmer med utskottets nu framlagda förslag.

Herr *Andersson* i Öhrstorp instämde häruti.

Herr *Elowson*: Jag anser mig böra upptaga till bemötande den egendomliga tolkning, som, enligt min uppfattning, konstitutionsutskottets vice ordförande gjorde, nemligen tolkningen af den bestämmelse i utskottets förslag, der det heter, att Konungen skulle hafva rätt att medgifva anläggning af boktryckerier äfven å annan ort. Han tolkade detta verkligen såsom en lokalbestämmelse, nemligen så, att man skulle kunna komma in med en ansökan att på en viss ort såsom sådan få anlägga boktryckeri. Men om en framställning gjordes till Kongl. Maj:t att få anlägga boktryckeri exempelvis på Orust, Tjörn eller i ett stationssamhälle, t. ex. Katrineholm, så är jag för min del alldeles öfvertygad om, att Kongl. Maj:t skulle afslå en sådan ansökan, för så vidt det icke vore en bestämd person, som begärde att få anlägga boktryckeri. Skulle det nu kunna anordnas på sådant sätt, att inom en kommun vederbörande myndighet, kommunalstämman t. ex., beslöte att anlägga ett tryckeri, så blefve det en firma, som skulle ha detsamma, och då blefve det någon personlighet, som stode för ansökningen, men sjelfva *orten* såsom sådan kunde väl icke få rätt

att anlägga boktryckeri, då det ju ej vore gifvet, att någon person funnes, som vore villig att begagna sig af rätten.

Beträffande motionärens yttrande vill jag fästa hans synnerliga uppmärksamhet derpå, att han aldeles misstagit sig angående de tendenser, som i denna fråga hittills gjort sig gällande i Riksdagen. Jag har påvisat, att tendenserna hos Riksdagen under den föregående tiden från år 1865 och allt hittills ha varit att tillvinna åt landsbygden rätt att *fritt* få anlägga boktryckerier. Denna rätt vill motionären nu afklippa. Landsbygden skulle nemligen enligt hans förslag fortfarande icke komma i besittning af denna rätt annat än på grund af Kongl. Maj:ts medgifvande. Motionärens förslag går således stick i stäf mot den tendens, som förut i frisinnad riktning gjort sig gällande.

Konstitutionsutskottets vice ordförande erinrade derom, att det skulle vara fördelaktigt för de större samhällena på landet, exempelvis Trollhättan, att få rätt att anlägga boktryckerier. Det medgifver jag äfven. Jag vill också, att de skola få denna rätt, men genom utskottets förslag göres rätten beroende af Kongl. Maj:t. Det *kan* ju hända, att Kongl. Maj:t medgifver en person rätt att anlägga boktryckeri i Trollhättan, men det *kan äfven* hända, att Kongl. Maj:t vägrar det. Dessutom kommer egaren af tryckeriet i den prekära ställningen, såsom jag nyss nämnde, att vid hans frånfälle värdet af boktryckeriet är helt och hållet beroende på om någon annan person får nytt tillståndsbevis eller icke.

Konstitutionsutskottets vice ordförande har gjort en analogi, som icke torde vara af synnerligen stor betydelse. Han sade, att Kongl. Maj:t kan medgifva rätt för samhällen att uppflyttas till köpingar. Ja, det är riktigt. Detta är en yttring af Kongl. Maj:ts magt, som jag anser vara aldeles i sin ordning. Men det att Kongl. Maj:t medgifver en ort rätt att upphöjas till köping — den förblir då köping, ända tills den utvecklats till stad — detta är något helt annat, än att Kongl. Maj:t gifver en viss person rätt att anlägga ett boktryckeri. Jag tror, att dessa båda jemförelseleder halta ganska betydligt.

Jag anser därför alla skäl tala för att Andra Kammarne, med bibehållande af sina goda, förut följda traditioner i denna fråga, ville afbida ett lägligare tillfälle att skaffa landsbygden rätt att anlägga boktryckerier. På grund häraf ber jag att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Andersson från Malmö: Herr grefve och talman! Mine herrar! Utskottets ärade vice ordförande yttrade nyss, att man icke skulle låta städerna längre behålla det monopol, som de förut under en längre följd af år haft, utan att man skulle betaga dem detta monopol och äfven gifva landsbygden rätt att anlägga boktryckerier. Jag vill göra den ärade vice ordföranden uppmärksam på att denna rätt — om ock sjelftagen — hafva både köpingar och landsbygden i öfrigt haft under en lång följd af år. Jag tror mig nemligen med bestämdhet kunna påstå, att lika många lagliga boktryckerier, som det fins i vårt land, lika många olagliga fins det. Det, som nu Andra

Om ändring
af §§ 1 och 5
tryckfrihets-
förelöjningen.
(Forts.)

Kammaren står i begrepp att besluta om, har redan länge varit ett fullbordadt faktum. Ty det finnes väl knappast någon köping i Sveriges rike, som icke har ett, kanske flera boktryckerier, och det icke blott sådana, som drifvas i liten, utan äfven dem, som drifvas i ganska stor skala med snällpressar och dylikt.

Såsom herrarne veta, fins det i tryckfrihetsförelöjningen infördt åtskilliga stadganden, i hvilka man har bestämdt, hvad man skall iakttaga, då man vill anlägga boktryckeri. Der står nemligen, att man först och främst skall ega medborgerligt förtroende, att man skall göra anmälan hos justitieministern, samt att man, sedan man fått tillstånd att anlägga boktryckeriet, skall å de alster, som utgå derifrån, utsätta tryckningsort och årtal. Dessutom skall man aflemna ett exemplar af hvarje tryckalster till justitieministerns ombud på platsen. Nu har, såsom jag sade, en massa boktryckerier uppstått, såväl i köpingarne som på landsbygden, men vid dessas anläggning har man ej iakttagit dessa i grundlagen stadgade formaliteter, utan man har fått gå på och trycka ändå. Det är ock, såsom en föregående talare, herr Broström, framhöll, icke blott småsaker, som utföras på dessa tryckerier, så att man der icke skulle kunna göra sig skyldig till att trycka samhällsupplösande skrifter, pamfletter och dylikt, utan det är ganska stora arbeten, ofta till och med bokarbeten, som man sett utföras på dessa tryckerier. Det monopol, som herr Ljungman talade om, har således för länge sedan upphört att vara ett monopol för städerna, fastän detta skett på sidan af grundlagen. Och jag skall nu begagna tillfället att omnämna för kammaren, att, oaktadt detta laglösa tillstånd, om jag så får säga, har blifvit vid flera föregående tillfällen påpekadt för den förutvarande justitieministern, jag icke vet af, att han med anledning af detta omnämnande vidtagit någon åtgärd för att beifra det olagliga i dessa tryckeriers tillvaro.

Men det var egentligen ej detta, som jag skulle tala om. Jag vill på förhand säga, att jag icke alls har något emot att biträda herr Elowsons förslag. Men att gå in på utskottets förslag kan jag icke vara med om, alls icke af yrkesafund, utan endast och allenast af det skäl, att jag icke vill, att man i våra grundlagar skall inrymma allt för stor rätt för Konungen att medgifva undantag. Här lägger man, tycker jag, en magt i Konungens hand, som är ganska stor och ganska godtycklig. Det skulle ju kunna inträffa, att Konungen medgäfvde rätt att anlägga tryckeri å en mindre ort, der detta vore mindre behöfligt, blott därför att det der möjligen funnes en person, som man ansåge borde få en sådan rätt, hvaremot i ett grannsamhälle en annan person skulle kunna bli nekad en sådan rätt. Jag tycker, att då man skall skriva om en grundlag eller göra tillägg till en sådan, skall man göra detta så, att Riksdagen må få ha kvar sin beslutanderätt härvidlag. Det skall heta: *antingen* — *eller*, och man bör ej stipulera för många undantagsbestämmelser. Riksdagen bör säga: *så* skall det vara, eller: *så* skall det icke vara.

Hade ett rent förslag framkommit, der man fullständigt utsträckt rätten till landsbygden, skulle jag icke alls opponerat mig deremot. Men då bestämmelserna nu äro så sväfvande, kan jag ej vara med

om detta förslag, utan ber att hos herr talmannen få yrka bifall till den reservation, som af herr Elowson framlagts.

Om ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

Herr Ljungman: Jag skall ännu en gång be att få fästa uppmärksamheten på, att förslaget alls icke innebär någon fara för landsbygden, utan tvärtom en synnerligen stor fördel för densamma. Man skulle nemligen, om detta förslag blefve förklaradt hvilande och sedermera definitivt antaget, i sådana samhällen på landet, som ansåges af vederbörande myndigheter lämpliga att ha boktryckeri, äfven få anlägga sådana. Naturligtvis skall en ansökan inlemnas för att få sådan rätt. Deröfver komma vederbörande myndigheter, äfven de kommunala, samt Konungens befallningshafvande att höras. Naturligtvis komma dessa att afgifva sitt utlåtande, icke efter godtycke, utan efter sådana grunder, att de kunna försvara, hvad de tillstyrkt. Bestämmelserna i fråga skulle kunna leda dertill, att i en del samhällen, som i följd af en eller annan orsak ha svårt att få köpingsrättigheter, ehuru de nått ganska stor utveckling, man dock skulle kunna få eget boktryckeri, ty hvad som regeringen skulle taga särskild hänsyn till, vore, att det finnes en person på platsen, som kunde motsvara de billiga fordringar på ett ombud, som justitieministern har och bör ha.

Jag ser således intet skäl, hvarför vi skulle visa ifrån oss denna reform, som dock i alla händelser är en reform; och allra minst kan det finnas skäl dertill i den omständigheten, att det i en stor del af riket finnes olagliga tryckerier. Jag för min del har ej varit i tillfälle att iakttaga sådana olagliga boktryckerier, ty i den provins, jag tillhör, finnas ej några sådana, ehuru de ju därför kunna finnas i andra trakter. Är detta verkligen fallet, är det ju att beklaga, att man ej ställer sig lagen till efter rättelse. Men då här beredes en laglig utväg att få lagliga boktryckerier å sådana orter, som behöfva sådana, så vet jag icke, hvarför man skulle lägga hinder i vägen därför. Jag hemställer därför, att kammaren måtte stå fast vid sitt beslut i fjol, och anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr Jönsson i Mårarp.

Herr Jansson i Krakerud: Jag må säga, att det är mycket glädjande för mig att höra, att ett par af mina länskamrater ha sådant intresse för att man skall få anlägga boktryckerier på landsbygden, och att man icke alls är nöjd med det förslag, som konstitutionsutskottet här har framlagt, utan vill ändra detta derhän, att man ej skall behöfva göra någon hemställan till Kongl. Maj:t om att få en sådan rättighet. Jag skall härjemte be att få tillägga eller erinra om, att man i åtskilliga, för att icke säga många fall kan hindra en reform genom sin alltför stora reformifver. Jag har derjemte velat säga, att när man vill gå så brådstörtadt till väga och få allt på en gång, så inträffar det ofta, att man får ingenting. Det är af denna anledning, som jag beklagar, att två af mina länskamrater ha en sådan ifver för att få landsbygdens rätt härvidlag utsträckt ända derhän, att man der skall få anlägga boktryckerier utan att ens begära rätt af Kongl. Maj:t.

Om ändring
af §§ 1 och 5
tryckfrihets-
förordningen.
(Forts.)

Då jag sagt detta, skall jag be att få uttala min förvåning der-
öfver, att den ärade talaren på malmöbanken har samma åsigt. Äfven
han ville, att man icke skall få lof att gå in till Kongl. Maj:t med
begäran om rätt till anläggning af tryckeri, utan han vill ha tydligt
och klart uttryckt i grundlagen, att man utan vidare skall få anlägga
boktryckeri på landet. När man sammanfattar mina två länskamraters
yttranden och representantens på malmöbanken, så förefaller hela till-
ställningen en liten smula ironisk.

Talaren på malmöbanken nämnde äfven, att det nu finnes en
massa olagliga tryckerier, och att dessa kringgå grundlagen o. s. v.,
och därför skulle han ej kunna vara med om utskottets förslag. Jag
skall be att få fästa hans uppmärksamhet derpå, att när det gälde
stämpeln å spelkort, så ville han just vara med om att sänka denna,
derför att det smugglades in så mycket spelkort i landet, att stämpel-
förhöjningen ej gjorde någon nytta. När vi nu kommit derhän, att
vi i alla fall på åtskilliga trakter af landsbygden ha boktryckerier,
som kringgå grundlagen och handla i strid med denna, så synes det
mig äfven, som om nämnde representant borde, för att få folket att
hålla grundlagens bud i helgd, vara med om att yrka bifall till ut-
skottets förslag.

Jag vill ej upptaga kammarens tid längre, ty jag är öfvertygad
om, att Andra Kammaren kommer att antaga utskottets förslag, till
hvilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Hedin: Jag skall anhålla att blott i största korthet få
tillkännagifva min mening i frågan. Det är ett underligt tal, att man
genom antagande af utskottets förslag skulle tillförsäkra landsbygden
en rätt och en fördel, hvarigenom den skulle blifva likställd med stä-
derna. Man gör detta *alldeles icke*, utan man tillförsäkrar Kongl.
Maj:t en magt att nådigt och godtyckligt förlåna en rätt åt den ene
personen, men ej åt den andre. I öfrigt ber jag att till alla delar få
instämna både i herr Elowsons yrkande och i de motiv, som han, förut
skriftligen och nu muntligen, för sin åsigt anført.

Herr Andersson från Malmö: Herr Jansson i Krakerud måtte
ej hafva hört, hvad jag yttrade. Jag tyckte dock, att jag uttryckte
mig temligen tydligt derom, att jag ej alls var emot att man i grund-
lagen skulle införa den bestämmelsen, att man icke blott i köpingar,
utan äfven å landsbygden skulle bli berättigad att anlägga tryckerier.
Men hvad jag opponerade mig mot, var, att man skulle i vår grund-
lag inrymma den rätten för Kongl. Maj:t ensam att kunna säga:
"i A får ni anlägga ett boktryckeri, men icke i B eller C". Det
var detta, som jag ej ville vara med om att införa i grundlagen. Mitt
uttalande var ingalunda förestafvadt af yrkesafund eller afvoghet mot
landsbygden, långt derifrån, men hvad jag vill, är, att reda och klar-
het skall råda i allt, och framför allt i våra grundlagar, och att det
ej skall bero på Kongl. Maj:t att bestämma, hvar ett boktryckeri skall
få förläggas, utan att Riksdagen och Kongl. Maj:t — och ej den senare

ensam — skola bestämma derom. Detta var kontentan af mitt anförande.

För öfrigt nämnde herr Jansson något om stämpeln på spelkort. Jag vet icke, att den frågan hör hit, men vill i alla fall upplysa kammaren om att jag ej yttrade ett ord, då frågan om höjande af stämpeln å spelkort förevar till behandling inom Riksdagen.

Om ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförelöningen. (Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen, i enlighet med de gjorda yrkandena, propositioner 1:o) på bifall till utskottets hemställan, 2:o) på bifall till herr Elowsons reservation, och 3:o) på afslag å såväl utskottets hemställan som reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Petersson i Boestad begärde likväl votering, hvilken ock företogs, sedan till kontraproposition antagits bifall till förenämnda reservation, enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som bifaller, hvad konstitutionsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr Elowson afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation.

Omröstningen visade 109 ja mot 53 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 8.

Likaledes biföllos bankoutskottets härefter, hvar för sig, föredragna memorial:

n:o 9, angående inköp af en byggnadstomt för riksbankens afdelningskontor i Örebro; och

n:o 10, angående ändring i instruktionen för Riksdagens revisorer vid riksbankens afdelningskontor i orterna.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *O. Persson* i Killebäckstorp under 3 dagar från och med den 26 dennes,

och herr *G. Sälling* under 2 dagar från och med den 27 dennes.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,8 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.